



# SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

**SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

**Medzinárodný  
internetový vedecký časopis  
zameraný na právne otázky  
v interdisciplinárnych súvislostiach**

**International  
Scientific Online Journal  
for the Study of Legal Issues  
in the Interdisciplinary Context**

**Vydáva  
Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave**

**Issued by  
Faculty of Law  
Trnava University in Trnava**

**Vychádza štvrťročne  
2020, ročník VIII.**

**Issued Quarterly  
2020, Volume VIII.**

**ISSN 1339-5467**



**2020**

**1**

# SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA



Medzinárodný internetový vedecký časopis zameraný na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach	International Scientific Online Journal for the Study of Legal Issues in the Interdisciplinary Context
Vydáva: Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave Slovenská republika	Issued by: Faculty of Law Trnava University in Trnava Slovak Republic
Vychádza štvrt'ročne 2020, ročník VIII.	Issued Quarterly 2020, Volume VIII.
URL časopisu: <a href="http://sei.iuridica.truni.sk">http://sei.iuridica.truni.sk</a>	Journal's URL: <a href="http://sei.iuridica.truni.sk">http://sei.iuridica.truni.sk</a>
Poštová adresa redakcie: Kollárova 10 917 01 Trnava Slovenská republika	Editorial Office Postal Address: Kollárova 10 917 01 Trnava Slovak Republic
E-mailová adresa redakcie: <a href="mailto:sei.journal@gmail.com">sei.journal@gmail.com</a>	Editorial Office E-mail Address: <a href="mailto:sei.journal@gmail.com">sei.journal@gmail.com</a>
Hlavný redaktor: Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.	Editor in Chief: Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.
Výkonný redaktor: Ing. Jana Koprlová, PhD.	Executive Editor: Ing. Jana Koprlová, PhD.
© Právnická fakulta Trnavská univerzita v Trnave Slovenská republika	© Faculty of Law Trnava University in Trnava Slovak Republic

ISSN 1339-5467

## Redakčná rada

### Hlavný redaktor

Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave


### Výkonný redaktor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

### Predseda redakčnej rady

Prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

### Zahraniční členovia redakčnej rady

Doc. Dr. Christian Alunaru

 Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad, Rumunsko

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA


 London School of Economics and Political Science, Veľká Británia

Prof. Daniel Barnhizer


 Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr. h.c.

 VŠB TU Ostrava, Česká republika

 WSM Warszawa, Poľsko

Prof. Dr. Pavel Boyko

 Kubanskij gosudarstvennyj universitet, Ruská federácia


Prof. dr hab. Józef Ciągwa

 Uniwersytet Śląski w Katowicach, Poľsko

Prof. Elizabeth Clark

 Brigham Young University, Spojené štáty americké

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Nemecko

Prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova

 Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro, Brazília

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

✚ Université catholique de Louvain, Belgicko

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

✚ Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

✚ Pyatigorskij gosudarstvennyj lingvističeskij universitet, Ruská federácia

Doc. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

✚ Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Assist. Prof. Nikos Maghioros

✚ Aristotelio Panepistimio Thessalonikis, Grécko

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

✚ Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Tsuyoshi Nakano

✚ Sōka University, Japonsko

Prof. Dr. Dušan Nikolić

✚ Univerzitet u Novom Sadu, Srbsko

Prof. Alberto Patiño Reyes

✚ Universidad Iberoamericana, Mexiko

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

✚ Universitat de Barcelona, Španielsko

Prof. Dr. Meliha Powlakić

✚ Univerziteta u Sarajevu, Bosna a Hercegovina

Prof. Michele Rosboch

✚ Università degli Studi di Torino, Taliansko

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

✚ Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“, Bulharsko

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

✚ Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Maďarsko

Prof. Charles Szymanski

✚ Vytauto Didžiojo universitetas, Litva

✚ Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

✚ Univerzita Karlova v Praze, Česká republika

Emmanuel Tawil, MC

✚ Université Panthéon-Assas, Francúzsko

Dr. Angelo Viglianisi Ferraro

✚ Università degli Studi Mediterranea di Reggio Calabria, Taliansko

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

✚ Goethe-Universität Frankfurt am Main, Nemecko

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welsch

✚ Universität Wien, Rakúsko

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

✚ Univerza v Ljubljani, Slovinsko

### **Domáci členovia redakčnej rady**

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Dr. h. c. prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

✚ Ekonomická univerzita v Bratislave

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

✚ Trnavská univerzita v Trnave

### **Zahraniční redaktori**


Dr. Preeti D. Das

✚ Jawaharlal Nehru University, India


Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

 Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.

 Velikoturnovski universitet „Sv. Sv. Kiril i Metodii“, Bulharsko

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.

 Tavricheskaya akademija Krymskogo federalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo, Krymská republika

---

## Editorial Board

### Editor in Chief

Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

### Executive Editor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

### Chairman of the Editorial Board

Prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

### Foreign Members of the Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Christian Alunaru

✚ “Vasile Goldiș” Western University of Arad, Romania

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA

✚ London School of Economics and Political Science, United Kingdom

Prof. Daniel Barnhizer

✚ Michigan State University College of Law, United States of America

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr. h.c.

✚ VŠB TU Ostrava, Czech Republic

✚ WSM Warszawa, Poland

Prof. Dr. Pavel Boyko

✚ Kuban State University, Russian Federation

Prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova

✚ Pontifical Catholic University of Rio de Janeiro, Brasil

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

✚ Catholic University of Louvain, Belgium

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

✚ University of Silesia in Katowice, Poland


Prof. Elizabeth Clark

✚ Brigham Young University, United States of America

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Catholic University of Eichstätt-Ingolstadt, Germany


Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

 University of Zagreb, Croatia

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

 Pyatigorsk State Linguistic University, Russian Federation


Assoc. Prof. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

 University of Zagreb, Croatia


Assist. Prof. Nikos Maghioros

 Aristotle University of Thessaloniki, Greece


Assoc. Prof. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

 Palacký University Olomouc, Czech Republic


Prof. Tsuyoshi Nakano

 Soka University, Japan

Prof. Dr. Dušan Nikolić

 University of Novi Sad, Serbia


Prof. Alberto Patiño Reyes

 Ibero-American University, Mexico


Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

 University of Barcelona, Spain

Prof. Dr. Meliha Povlakić

 University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Prof. Michele Rosboch

 University of Turin, Italy


Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

 Pázmány Péter Catholic University, Hungary

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.


 South-West University “Neofit Rilski”, Bulgaria

Prof. Charles Szymanski

 Vytautas Magnus University, Lithuania

 Michigan State University College of Law, United States of America

Assoc. Prof. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

 Charles University in Prague, Czech Republic



Emmanuel Tawil, MC

✚ Panthéon-Assas University, France

Dr. Angelo Viglianisi Ferraro

✚ “Mediterranea” University of Reggio Calabria, Italy

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

✚ Goethe University Frankfurt am Main, Germany

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welsch

✚ University of Vienna, Austria

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

✚ University of Ljubljana, Slovenia

### **Internal Members of the Editorial Board**

Assoc. Prof. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Dr. h. c. Prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

✚ University of Economics in Bratislava, Slovakia

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. Assoc. Prof. JUDr. Marek Šmid, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

### **Foreign Editors**

Dr. Preeti D. Das

✚ Jawaharlal Nehru University, India


Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

✚ Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.

 St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.

 Taurida Academy of Crimean Federal University named after V. I. Vernadsky, Republic of Crimea

## Obsah

Jana Koprlová  
*Editoriál k jarnej edícii*  
*SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2020* ..... 11

---

### ŠTÚDIE

---

Rafał Adamus  
*Amended Consumer Bankruptcy Law*  
*in Poland* ..... 19

Helena Barancová  
*Ochranná funkcia pracovného práva*  
*a aktuálne problémy vzťahu zamestnanca*  
*a zamestnávateľa* ..... 47

Milan Hrdý  
*Problematika evidence pracovní doby*  
*akademických pracovníků podle nových*  
*právních podmínek* ..... 61

Viktor Križan  
*Pojem pracovník*  
*na účely úpravy volného pohybu*  
*pracovníkov Európskej únie* ..... 78

Eva Szabová  
*Ochrana obetí v trestnom konaní*  
*s dôrazom na detské obeť sexuálne*  
*motivovaných trestných činov* ..... 98

Laura Bačová  
*Dovolené spôsoby použitia sily*  
*či hrozby silou v podmienkach*  
*súčasného medzinárodného práva* ..... 109

*Informácie pre autorov* ..... 133

*Etický kódex* ..... 143

## Contents

Jana Koprlová  
*Editorial for Spring Edition  
of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2020* ..... 15

---

### STUDIES

---

Rafał Adamus  
*Amended Consumer Bankruptcy Law  
in Poland*..... 19

Helena Barancová  
*Protective Function of Labour Law  
and Current Problems of Employee-Employer  
Relationship*..... 47

Milan Hrdý  
*Problems of Recording Working Time  
of Academic Staff According to New  
Legal Conditions* ..... 61

Viktor Križan  
*The Concept of Worker  
for the Purpose of Regulating the Free Movement  
of the European Union Workers*..... 78

Eva Szabová  
*Protection of Victims in Criminal Proceedings  
with Emphasis on Child Victims of Sexually  
Motivated Crimes* ..... 98

Laura Bačová  
*Permitted Ways of Using Force  
or Threat by Force under the Conditions  
of Current International Law* ..... 109

*Information for Authors* ..... 138

*Code of Ethics*..... 146

## **Editoriál k jarnej edícii** **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2020**

### **Ctení čitatelia, vážení priatelia,**

dovoľte, aby som Vám predstavila prvé číslo ôsmeho ročníka **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, medzinárodného internetového vedeckého časopisu zameraného na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza pod záštitou Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, pričom prijíma a publikuje výhradne pôvodné, dopiaľ nepublikované príspevky.

Časopis vychádza v elektronickej on-line podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch 31. marec, 30. jún, 30. september a 31. december, pričom ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií, esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou alebo dianím, recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu, a taktiež informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu.

Webová stránka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súběžne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre zrakovo hendikepovaných čitateľov paralelne v slovenskom a anglickom jazyku. V oboch jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu i spätnú komunikáciu prostredníctvom svojej osobitnej e-mailovej adresy. Zároveň webová stránka časopisu ponúka čitateľom vďaka uplatneniu dynamického responzívneho webdizajnu možnosť prístupu a prehliadania z akéhokoľvek zariadenia umožňujúceho prenos informácií prostredníctvom globálnej siete internet.

Aktuálne, prvé číslo ôsmeho ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka celkovo šesť samostatných vedeckých štúdií napísaných v troch rôznych jazykoch – v angličtine, češtine a slovenčine. V poradí prvá štúdia ponúka čitateľom veľmi komplexný a podrobný pohľad na najnovšie zmeny aplikované v poľskej legislatíve upravujúcej otázky spotrebiteľského bankrotu. Nasledujúca štúdia dôkladne analyzuje, sprehľadňuje a príkladne vysvetľuje problematiku ochrannnej funkcie pracovného práva a aktuálnych problémov vzťahu zamestnanca a za-

meštnávek, a to osobitne z pohľadu ich slovenskej právnej úpravy. Tretia štúdia sa venuje veľmi podrobnému systematickému objasneniu, ako aj hĺbkovej analýze problematiky právnej úpravy evidencie pracovnej doby akademických pracovníkov podľa nových právnych podmienok v Českej republike. V poradí ďalšia štúdia ponúka čitateľom systematické a hĺbkové vymedzenie a objasnenie kľúčových otázok spájajúcich sa s pojmom pracovník na účely úpravy voľného pohybu pracovníkov Európskej únie. Piata štúdia podrobne predstavuje, sprehladňuje, analyzuje a objasňuje problematiku ochrany obetí v trestnom konaní, s dôrazom na detské obeť sexuálne motivovaných trestných činov, a to z pohľadu právneho poriadku Slovenskej republiky. Posledná, šiesta štúdia dôkladne analyzuje a hĺbkovo objasňuje otázky dovolených spôsobov použitia sily či hrozby silou v podmienkach súčasného medzinárodného práva.

V súvislosti s vydaním prvého čísla ôsmeho ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** by sme veľmi radi informovali všetkých jeho čitateľov, prispievateľov aj priaznivcov, že časopis je registrovaný v medzinárodných vedeckých databázach Crossref, ERIH PLUS a Index Copernicus International a požiadal o registráciu v ďalších medzinárodných vedeckých databázach. Súčasne by sme veľmi radi informovali aj o tom, že do okamihu vydania nového čísla časopisu zaznamenali jeho webové stránky celkom 132 krajín návštev (v abecednom poradí):

- |                         |                  |                        |
|-------------------------|------------------|------------------------|
| 1. Afganistan           | 45. Indonézia    | 89. Pakistan           |
| 2. Albánsko             | 46. Irak         | 90. Palestína          |
| 3. Alžírsko             | 47. Irán         | 91. Panama             |
| 4. Angola               | 48. Island       | 92. Paraguaj           |
| 5. Argentína            | 49. Izrael       | 93. Peru               |
| 6. Arménsko             | 50. Írsko        | 94. Pobrežie slonoviny |
| 7. Austrália            | 51. Jamajka      | 95. Poľsko             |
| 8. Azerbajdžan          | 52. Japonsko     | 96. Portoriko          |
| 9. Bangladéš            | 53. Južná Afrika | 97. Portugalsko        |
| 10. Barbados            | 54. Južná Kórea  | 98. Rakúsko            |
| 11. Belgicko            | 55. Kambodža     | 99. Rumunsko           |
| 12. Benin               | 56. Kamerun      | 100. Rusko             |
| 13. Bielorusko          | 57. Kanada       | 101. Rwanda            |
| 14. Bolívia             | 58. Kazachstan   | 102. Saudská Arábia    |
| 15. Bosna a Hercegovina | 59. Keňa         | 103. Senegal           |
| 16. Brazília            | 60. Kirgizsko    | 104. Seychely          |
| 17. Bulharsko           | 61. Kolumbia     | 105. Singapur          |
| 18. Burkina Faso        | 62. Kosovo       | 106. Sint Maarten      |

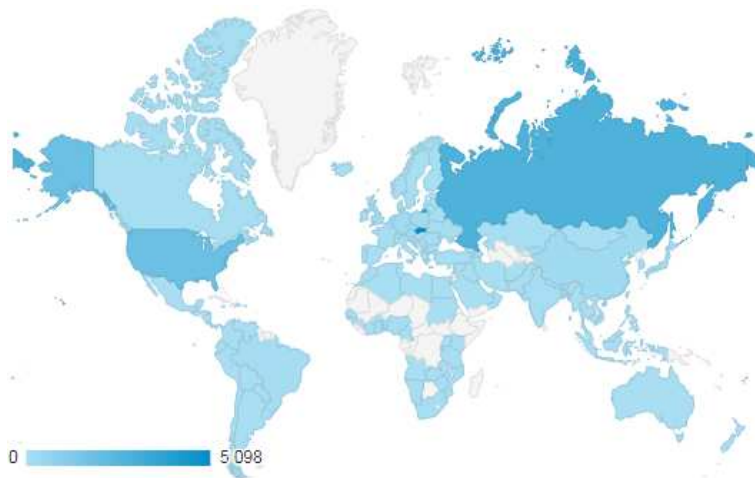
- |                            |                 |                              |
|----------------------------|-----------------|------------------------------|
| 19. Burundi                | 63. Kostarika   | 107. Slovensko               |
| 20. Curaçao                | 64. Kuvajt      | 108. Slovinsko               |
| 21. Cyprus                 | 65. Libanon     | 109. Spojené arabské emiráty |
| 22. Česká republika        | 66. Litva       | 110. Spojené kráľovstvo      |
| 23. Čile                   | 67. Líbya       | 111. Spojené štáty americké  |
| 24. Čína                   | 68. Lotyšsko    | 112. Srbsko                  |
| 25. Dánsko                 | 69. Luxembursko | 113. Sudán                   |
| 26. Dominika               | 70. Macedónsko  | 114. Sýria                   |
| 27. Dominikánska republika | 71. Maďarsko    | 115. Španielsko              |
| 28. Egypt                  | 72. Malajzia    | 116. Švajčiarsko             |
| 29. Ekvádor                | 73. Malta       | 117. Švédsko                 |
| 30. Estónsko               | 74. Maroko      | 118. Taiwan                  |
| 31. Fidži                  | 75. Maurícius   | 119. Taliansko               |
| 32. Filipíny               | 76. Mexiko      | 120. Tanzánia                |
| 33. Fínsko                 | 77. Mjanmarsko  | 121. Thajsko                 |
| 34. Francúzsko             | 78. Moldavsko   | 122. Togo                    |
| 35. Ghana                  | 79. Mongolsko   | 123. Trinidad a Tobago       |
| 36. Grécko                 | 80. Mozambik    | 124. Tunisko                 |
| 37. Gruzínsko              | 81. Namíbia     | 125. Turecko                 |
| 38. Guatemala              | 82. Nemecko     | 126. Uganda                  |
| 39. Guinea                 | 83. Nepál       | 127. Ukrajina                |
| 40. Holandsko              | 84. Nigéria     | 128. Uruguaj                 |
| 41. Honduras               | 85. Nikaragua   | 129. Venezuela               |
| 42. Hongkong               | 86. Nórsko      | 130. Vietnam                 |
| 43. Chorvátsko             | 87. Nový Zéland | 131. Zambia                  |
| 44. India                  | 88. Omán        | 132. Zimbabwe                |

Pri príležitosti vydania prvého čísla ôsmeho ročníka časopisu by som sa veľmi rada úprimne poďakovala všetkým prispievateľom, ktorí doň aktívne prispeli a podelili sa tak s čitateľmi o svoje vedomosti, skúsenosti či nevšedné pohľady na problematiku právnych otázok, a rovnako tiež vedeniu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, všetkým priateľom, kolegom, zamestnancom Právnickej fakulty i rektorátu Trnavskej univerzity v Trnave za ich podporu a podnetné rady, a napokon tiež členom redakčnej rady časopisu a redakčnému tímu.

Verím, že časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** poskytne podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako tiež pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok v kontexte ich najširších in-

terdisciplinárnych spoločenských súvislostí, a to nielen na národnej, ale aj na regionálnej a medzinárodnej úrovni.

Obrázok 1 Teritoriálny prehľad krajín návštev webových stránok časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA do okamihu vydania prvého čísla ôsmeho ročníka



Prameň: Nástroje Google Analytics uplatnené na webových stránkach časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA. Dostupné na internete: <http://www.google.com/analytics/>.  
© Google Analytics.

V mene celej redakčnej rady a redakcie časopisu SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

s úctou,

Jana Koprlová

*Trnava 31. marec 2020*



## **Editorial for Spring Edition of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2020**

**Dear readers and friends,**

let me introduce the first issue of the eighth volume of **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, an international scientific online journal for the study of legal issues in the interdisciplinary context.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued under the auspices of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, Slovakia, and it thematically focuses mainly on socially relevant interdisciplinary relations connected with issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, while accepting and publishing exclusively original, hitherto unpublished contributions.

The journal is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on March 31<sup>st</sup>, June 30<sup>th</sup>, September 30<sup>th</sup> and December 31<sup>st</sup>, and it offers a platform for publication of contributions in the form of separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles, essays on current social topics or events, reviews on publications related to the main orientation of the journal and also information or reports connected with the inherent mission of the journal.

The website of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers the reading public information in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface designed for visually handicapped readers, both parallel in the Slovak as well as English languages. In both languages the journal's editorial office provides also feedback communication through its own e-mail address. At the same time, the website of the journal offers readers due to the use of dynamic responsive web design accession and browsing by using any equipment that allows transmission of information via the global Internet network.

The current, first issue of the eighth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a total of six separate scientific studies written in three different languages – in the English, Czech and Slovak languages. The very first study offers readers a very complex and detailed view of the latest amendments applied in the Polish legislation governing the consumer bankruptcy issues. The following study thoroughly analyses, streamlines and exemplarily explains the issues of the protective function of the labour law and the current problems of the employee-em-

ployer relationship, especially from the point of view of their Slovak legal regulation. The third study concentrates on a very detailed systematic clarification as well as in-depth analysis of the questions of legal regulation relating to recording the working time of academic staff according to the new legal conditions in the Czech Republic. The next study offers readers systematic and thorough qualifying and clarifying of the key questions related to the concept of worker for the purpose of regulating the free movement of the European Union workers. The fifth study presents, streamlines, analyses in detail and clarifies the issues of the protection of victims in the criminal proceedings with emphasis laid on the child victims of sexually motivated crimes from the point of view of the legal order of the Slovak Republic. The final, sixth study very precisely analyses and deeply explains the questions of permitted ways of using the force or the threat by force under the conditions of the current international law.

In relation to the release of the first issue of the eighth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** we are pleased to inform all its readers, contributors as well as fans that the journal has been registered in the international scientific databases Crossref, ERIH PLUS and Index Copernicus International and applied for registration in other international scientific databases. At the same time, we would like to inform that till the date of the new issue, the journal's websites had recorded a total of 132 countries of visits (in alphabetical order):

- |                            |               |                   |
|----------------------------|---------------|-------------------|
| 1. Afghanistan             | 45. Greece    | 89. Palestine     |
| 2. Albania                 | 46. Guatemala | 90. Panama        |
| 3. Algeria                 | 47. Guinea    | 91. Paraguay      |
| 4. Angola                  | 48. Honduras  | 92. Peru          |
| 5. Argentina               | 49. Hong Kong | 93. Philippines   |
| 6. Armenia                 | 50. Hungary   | 94. Poland        |
| 7. Australia               | 51. Iceland   | 95. Portugal      |
| 8. Austria                 | 52. India     | 96. Puerto Rico   |
| 9. Azerbaijan              | 53. Indonesia | 97. Romania       |
| 10. Bangladesh             | 54. Iran      | 98. Russia        |
| 11. Barbados               | 55. Iraq      | 99. Rwanda        |
| 12. Belarus                | 56. Ireland   | 100. Saudi Arabia |
| 13. Belgium                | 57. Israel    | 101. Senegal      |
| 14. Benin                  | 58. Italy     | 102. Serbia       |
| 15. Bolivia                | 59. Jamaica   | 103. Seychelles   |
| 16. Bosnia and Herzegovina | 60. Japan     | 104. Singapore    |

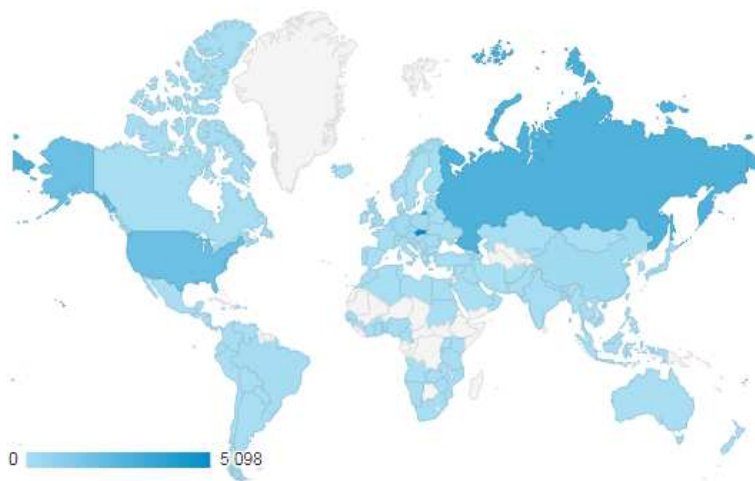
- |                        |                 |                               |
|------------------------|-----------------|-------------------------------|
| 17. Brazil             | 61. Kazakhstan  | 105. Sint Maarten             |
| 18. Bulgaria           | 62. Kenya       | 106. Slovakia                 |
| 19. Burkina Faso       | 63. Kosovo      | 107. Slovenia                 |
| 20. Burundi            | 64. Kuwait      | 108. South Africa             |
| 21. Cambodia           | 65. Kyrgyzstan  | 109. South Korea              |
| 22. Cameroon           | 66. Latvia      | 110. Spain                    |
| 23. Canada             | 67. Lebanon     | 111. Sudan                    |
| 24. Chile              | 68. Libya       | 112. Sweden                   |
| 25. China              | 69. Lithuania   | 113. Switzerland              |
| 26. Colombia           | 70. Luxembourg  | 114. Syria                    |
| 27. Costa Rica         | 71. Macedonia   | 115. Taiwan                   |
| 28. Côte d'Ivoire      | 72. Malaysia    | 116. Tanzania                 |
| 29. Croatia            | 73. Malta       | 117. Thailand                 |
| 30. Curaçao            | 74. Mauritius   | 118. The Netherlands          |
| 31. Cyprus             | 75. Mexico      | 119. Togo                     |
| 32. Czech Republic     | 76. Moldova     | 120. Trinidad and Tobago      |
| 33. Denmark            | 77. Mongolia    | 121. Tunisia                  |
| 34. Dominica           | 78. Morocco     | 122. Turkey                   |
| 35. Dominican Republic | 79. Mozambique  | 123. Uganda                   |
| 36. Ecuador            | 80. Myanmar     | 124. Ukraine                  |
| 37. Egypt              | 81. Namibia     | 125. United Arab Emirates     |
| 38. Estonia            | 82. Nepal       | 126. United Kingdom           |
| 39. Fiji               | 83. New Zealand | 127. United States of America |
| 40. Finland            | 84. Nicaragua   | 128. Uruguay                  |
| 41. France             | 85. Nigeria     | 129. Venezuela                |
| 42. Georgia            | 86. Norway      | 130. Vietnam                  |
| 43. Germany            | 87. Oman        | 131. Zambia                   |
| 44. Ghana              | 88. Pakistan    | 132. Zimbabwe                 |

On the occasion of launching the first issue of the eighth volume of the journal, I would be delighted to sincerely thank all the contributors who have contributed in it actively and have shared with the readers their knowledge, experience or extraordinary views on legal issues as well as the top management of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, all friends, colleagues, employees of the Faculty of Law, the rector's administration at the Trnava University in Trnava for all support and suggestive advices and, finally, also the members of journal's editorial board and the editorial team.

I believe that the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the

professional level and the level of the civic society as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in context of their broadest interdisciplinary social relations, in like manner at national, regional and international levels.

Figure 1 Territorial View of Visitors' Countries in Relation to the Websites of the Journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA before Issuing the First Issue of the Eighth Volume



Source: Tools of Google Analytics in Relation to Websites of the Journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA. Available at: <http://www.google.com/analytics/>. © Google Analytics.

On behalf of the entire editorial board and editorial office of the journal SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Yours faithfully,

Jana Koprlová

*Trnava, Slovakia, March 31<sup>st</sup>, 2020*

## Amended Consumer Bankruptcy Law in Poland

Rafał Adamus

**Abstract:** *In the presented paper, the author very deeply and thoroughly explains the issue of the currently amended consumer bankruptcy law in Poland. The paper consists of four key parts. In the first part of the paper, the author clarifies the Polish legislation concerning the consumer bankruptcy; in the second part of his paper he analyses the modes of a debt relief for an insolvent natural person through the consumer bankruptcy and consumer arrangement; the third part of the paper deals with the question of the legal character of a consumer debt relief and, finally, in the last part of his paper, the author focuses on the issues of a payment morality of the debtor and its legal importance. The main summaries and key recommendations the author attaches at the end of his paper.*

**Key Words:** *Bankruptcy Law; Bankruptcy Law Act; Consumer; Consumer Bankruptcy; Insolvency; Debt Relief; Payment Morality; Poland.*

### Introduction

Consumer bankruptcy has been functioning in the Polish legal system since year 2008.<sup>1</sup> The serious amendment to the provisions on consumer bankruptcy made by the Act of August 30, 2019, amending the Bankruptcy Law Act and some other acts (Journal of Laws 2019, item 1802) will certainly have a significant impact on the remarkable increase in the number of bankruptcy cases.

### Polish legislation concerning the consumer bankruptcy

The history of the contemporary Polish legislation begins when Poland regains independence on November 11, 1918.<sup>2</sup> During the partition of

<sup>1</sup> See ADAMUS, R. Bankruptcy and Restructuring Law in Poland. *Societas et iurisprudencia* [online]. 2019, vol. 7, no. 2, pp. 19-49 [cit. 2019-11-04]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2019/02/SEI-2019-02-Studies-Adamus-Rafal.pdf>; and ADAMUS, R. Consumer Bankruptcy in Poland. *International and Comparative Law Review* [online]. 2011, vol. 11, no. 2, pp. 93-107 [cit. 2019-11-04]. ISSN 2464-6601. Available at: <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0106>.

<sup>2</sup> See NAMITKIEWICZ, J. *Podręcznik prawa handlowego, wekslowego, czekowego i upadłościowego*. 3. wyd. Warszawa: F. Hoesick, 1927, pp. 529-530; SIEDLECKI, W. *Międzynarodo-*

Poland, several legal orders were in force in the field of bankruptcy: the Prussian, Austrian, Russian and French in the area of the former Congressional Kingdom (“inheritance” after the Duchy of Warsaw). In addition, the Hungarian law was in force in a small area of Spisz and Orava. Unification of the bankruptcy law in Poland of year 1934 grew out of a peculiar legal melting pot in which the German, Austrian, French and Russian influences were mixed. Foreign legal regulations did not lose their binding force in year 1918, but for a relatively long time they were the source of bankruptcy law in Poland.

Unified provisions of the Bankruptcy Law Act of October 24, 1934, predicted the bankruptcy only of “traders” by resigning from the concept of general and civil bankruptcy. As noted in the draft of the above-stated Act, the acceptance of bankruptcy only for traders was to be new, except in the area of the former Congressional Kingdom. The concept of traders (merchants) for whom bankruptcy regulation was prepared was very broadly defined.

Consumer bankruptcy was not introduced by the Act of February 28, 2003, on Bankruptcy and Reorganization Law<sup>3</sup> (hereinafter referred to as the “Bankruptcy Law Act”) which was a great reform of the insolvency law in Poland. Nevertheless, the mentioned Act for the first time allowed the possibility of a debt relief for a natural person who was an entrepreneur.<sup>4</sup>

---

we prawo upadłościowe. *Przegląd Prawa i Administracji*. 1937, nr 62, p. 7. ISSN 0137-1134; ALTMAN, D. *Prawo upadłościowe: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: Księgarnia Powszechna, 1936, p. 2; and ADAMUS, R. *Zarys historii źródeł prawa upadłościowego w Polsce*. *Jurysta*. 2009, nr 7, pp. 25-30. ISSN 1230-7114.

<sup>3</sup> See *Bankruptcy and Reorganization Law Act of 28<sup>th</sup> February 2003, as amended*.

<sup>4</sup> See SZPRINGER, W. *Upadłość konsumencka: Inspiracje z rozwiązań światowych oraz rekomendacje dla Polski*. 1. wyd. Warszawa: CeDeWu, 2006, p. 22. ISBN 978-83-60089-25-5; SZPRINGER, W. *Spółeczna odpowiedzialność banków: Między ochroną konsumenta a osłoną społeczną*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009, p. 262. ISBN 978-83-7601-763-1; RUTKOWSKA, M. *Upadłość konsumencka – przegląd regulacji wybranych systemów prawnych*. *Bank i Kredyt*. 2004, vol. 35, nr 11-12, pp. 58-73. ISSN 0137-5520; LEWANDOWSKI, R., G. TARKOTTA and P. WOŁOWSKI. *Projekt ustawy o przeciwdziałaniu niewypłacalności oraz o upadłości osoby fizycznej na tle niemieckiej regulacji upadłości konsumenckiej – uwagi de lege lata i de lege ferenda*. *Rejent*. 2008, vol. 18, nr 1, pp. 99-116. ISSN 1230-669X; HANSHEW, M. *Upadłość konsumencka w Niemczech*. In: R. BALICKI, ed. *Pro Publico Bono: Zeszyt 1*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005, pp. 129-139. ISBN 978-83-229-2678-9; MICHALAK, K. *Przesłanki wszczęcia konsumenckiego postępowania niewypłacalnościowego (suretissement personel) i postępowania prowadzącego do uwolnienia z reszty długów (retablissement personel) we Francji*. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2008, nr 1, pp. 33-56. ISSN 1641-1609; MICHALAK,

On December 5, 2008, the Polish Parliament finally adopted the Act amending the Bankruptcy and Reorganization Law Act.<sup>5</sup> The subject of

K. Przebieg konsumenckiego postępowania niewypłacalnościowego (surendettement personnel) i postępowania prowadzącego do uwolnienia osoby fizycznej z reszty długów (retablissement personnel) we Francji. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2008, nr 2, pp. 49-75. ISSN 1641-1609; and KABZA, E. Upadłość konsumencka w USA. *Przegląd Prawa Egzekucyjnego*. 2010, nr 5, pp. 79-110. ISSN 1731-030X.

- <sup>5</sup> See TERESZKIEWICZ, P. Postępowania upadłościowe i oddłużeniowe dla konsumentów w Stanach Zjednoczonych i w niektórych krajach europejskich: Część 1. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2000, nr 1-2, pp. 99-122. ISSN 1641-1609; TERESZKIEWICZ, P. Postępowania upadłościowe i oddłużeniowe dla konsumentów w Stanach Zjednoczonych i w niektórych krajach europejskich: Część 2. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2000, nr 3, pp. 27-57. ISSN 1641-1609; SZPRINGER, W. *Kredyt konsumencki i upadłość konsumencka na rynku usług finansowych UE*. 1. wyd. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC, 2005, pp. 74-76. ISBN 83-7416-235-X; GURGUL, S. Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej: Część 1. *Monitor Prawniczy*. 2009, vol. 17, nr 10, pp. 527-537. ISSN 1230-6509; GURGUL, S. Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej: Część 2. *Monitor Prawniczy*. 2009, vol. 17, nr 11, pp. 592-601. ISSN 1230-6509; ZALEWSKI, C. Nowelizacja prawa upadłościowego i naprawczego. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2009, nr 5, pp. 4-7. ISSN 1230-2996; ADAMUS, R., A. J. WITOSZ and A. WITOSZ. *Upadłość konsumencka: Komentarz praktyczny*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2009. 102 p. ISBN 978-83-7620-118-4; ADAMUS, R. Wierzytelności banku w upadłości konsumenckiej. *Jurysta*. 2009, nr 3-4, pp. 41-45. ISSN 1230-7114; ZIMMERMAN, P. *Prawo upadłościowe i naprawcze: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2012, p. 981. ISBN 978-83-255-3091-4; WITOSZ, A. J. Plan spłaty wierzycieli w upadłości konsumenckiej. *Monitor Prawniczy*. 2010, vol. 18, nr 10, pp. 584-592. ISSN 1230-6509; MICHALAK, K. Ogłoszenie upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej na podstawie znowelizowanej ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2009, nr 3-4, pp. 67-88. ISSN 1641-1609; WITOSZ, A. Przekształcenie jednoosobowego przedsiębiorcy w jednoosobową spółkę kapitałową a problem zdolności upadłościowej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2013, nr 4, pp. 4-7. ISSN 1230-2996; WITOSZ, A. J. Likwidacja własna masy upadłości przez konsumenta. *Monitor Prawniczy*. 2009, vol. 17, nr 19, pp. 1074-1080. ISSN 1230-6509; WITOSZ, A. J. Skutki prawne upadłości współnika spółki osobowej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2014, nr 4, pp. 8-12. ISSN 1230-2996; GŁODOWSKI, W. and A. HRYCAJ. Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenckiej. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 2011, vol. 73, nr 3, pp. 113-123. ISSN 0035-9629; GŁODOWSKI, W. and A. HRYCAJ. Zakres podmiotowy i podstawy ogłoszenia „upadłości konsumenckiej”. *Państwo i Prawo*. 2010, vol. 65, nr 2, pp. 70-82. ISSN 0031-0980; ZACHMIELEWSKA, O. Upadłość konsumencka w świetle domniemania racjonalności ustawodawcy. *Państwo i Prawo*. 2010, vol. 65, nr 11, pp. 96-107. ISSN 0031-0980; ADAMUS, R. Bank wobec upadłości konsumenckiej swojego dłużnika. *Monitor Prawa Bankowego*. 2011, vol. 2, nr 2, pp. 53-70. ISSN 2081-9021; ADAMUS, R. *Likwidacja masy upadłości: Zagadnienia praktyczne*. 1. wyd. Warszawa: Difin, 2014, p. 22. ISBN 978-83-7930-261-1; ŚWIECKA, B. ed. *Bankructwa gospodarstw domowych: Perspektywa ekonomiczna i społeczna*. 1. wyd. Warszawa: Difin, 2008. 320 p. ISBN 978-83-7251-918-4; FALKIEWICZ, K. and K. DOPIERAŁA. Wady ustawy o upadłości konsumenckiej. *Fenix.pl*. 2013, vol. 4, nr 2, pp. 22-26. ISSN

this amendment were new, separate bankruptcy proceedings referred to as consumer bankruptcy. The Act of December 5, 2008, did not provide sufficient consumer protection. In practice, many problems resulted in the correct formulation of the bankruptcy petition due to its considerable formalism. In addition, provisions on consumer bankruptcy did not exclude the application of the Article 13 of the Bankruptcy Law Act about the need to have assets to cover the costs of the proceedings.

In the justification of the bill of December 5, 2008, there were highlighted certain trends in the European legislation in the field of consumer bankruptcy. It was noted that “no open access to bankruptcy debt is anticipated. On the contrary, accessibility is limited to those debtors who are considered worthy of such access. As a result of this approach, there is a tendency in Europe to attribute moral categories to excessive consumer indebtedness and to access to debt relief programs”.<sup>6</sup> Further, there was indicated the crucial role of mandatory debt repayment plans. “Debt relief is subject to conditions or is not granted prior to the implementation of the repayment plan, lasting five to seven years.” Lastly, it was noted that “the European model places particular emphasis on debt-related advisory services. Counselling aims to rehabilitate the debtor educate him/her economically and change his/her lifestyle as well as cause that the debt will be repaid as much as possible. Advisory services for debtors are an integral part of the debt relief procedure. The ways of implementing this assumption differ in the legislation of different European countries, but, generally speaking, debt relief laws require indebted con-

---

2082-3398; BUNK, A., V. LICHTER and M. R. PIETRZAK. Upadłość konsumencka w Niemczech. *Fenix.pl*. 2011, vol. 2, nr 4, pp. 29-34. ISSN 2082-3398; CHAJDA, M. and M. SKWARZYŃSKI. Upadłość konsumencka twórcy. In: M. ZAŁUCKI, ed. *Własność intelektualna w prawie upadłościowym i naprawczym*. 1. wyd. Warszawa: IUSatTAX, 2012, pp. 43-53. ISBN 978-83-62682-12-6; BABIARZ-MIKULSKA, K. Postępowanie upadłościowe wobec osób nieprowadzących działalności gospodarczej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2011, nr 12, pp. 55-58. ISSN 1230-2996; KABZA, E. Wybrane problemy upadłości konsumenckiej w świetle nowej regulacji. *Studia Iuridica Toruniensia* [online]. 2009, nr 5, pp. 121-139 [cit. 2019-11-04]. ISSN 2391-7873. Available at: <https://doi.org/10.12775/sit.2009.007>; SOKAL, P. Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. *Przegląd Prawa Egzekucyjnego*. 2009, nr 8, pp. 79-111. ISSN 1731-030X; JAŚLIKOWSKI, M. Podstawy ogłoszenia upadłości konsumenckiej w praktyce sądów powszechnych. *Prawo w Działaniu* [online]. 2011, nr 10, pp. 43-99 [cit. 2019-11-04]. ISSN 2657-4691. Available at: <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/09/Marek-Ja%C5%9Blikowski-Podstawy-og%C5%82oszenia-upad%C5%82o%C5%9Bci-konsumenckiej-w-praktyce-s%C4%85d%C3%B3w-powszechnych-43.pdf>; and *Print No. 556 of the Sejm of the Republic of Poland of the 6<sup>th</sup> Term*.

<sup>6</sup> See *Print No. 556 of the Sejm of the Republic of Poland of the 6<sup>th</sup> Term*.



sumers to seek advice and negotiation or mediation with creditors before filing for bankruptcy or debt relief to solve the debt problem. Contrary to the legal solutions regarding consumer bankruptcy adopted in the North America, the European laws take into account moral issues when determining the availability of debt relief procedures, which is expressed by the obligatory repayment plan and advice for debtors. These provisions arise from the assumption that under the European law excessive debt is understood as a social problem and not as a market failure”.<sup>7</sup>

Thus consumer bankruptcy was, regulated by the Bankruptcy and Reorganization Law Act, as separate bankruptcy proceedings to which the provisions on bankruptcy were applicable – according to the then nomenclature – involving the liquidation of the debtor’s assets. The legislator rejected earlier concepts of regulating consumer bankruptcy in a separate act.

Consumer bankruptcy in its original form not only provided for the debtor’s assets to be credited for the purpose of paying off creditors, but also for the write-off of the debtor’s unmet obligations (Article 491<sup>12</sup> of the amended Bankruptcy Law Act) after the implementation of the so-called repayment plan established by the court at the debtor’s request, after the final division plan has been drawn up (Article 491<sup>7</sup> of the amended Bankruptcy Law Act). The construction of the cancellation of unmet obligations under consumer bankruptcy showed some similarity to the so-called debt relief proceedings of natural persons – entrepreneurs as a part of ordinary insolvency proceedings (Articles 369 and 370 of the amended Bankruptcy Law Act). Why? Prerequisites for a debt relief under the Article 369 Section 1 point 1 of the amended Bankruptcy Law Act corresponded to the conditions of consumer bankruptcy.

As part of the bankruptcy proceedings of a natural person, the satisfaction of creditors took place by the way of distribution of mass funds or on the basis of the so-called rights of separateness. From the point of view of the interests of creditors, not only the distribution system of the assets of the bankruptcy estate to satisfy creditors’ claims is important, but also the possibility of seeking satisfaction from the debtor after the end of his/her bankruptcy proceedings. Basically, the debt relief institutes close the way to seeking satisfaction after the end of insolvency proceedings.

---

<sup>7</sup> See *Print No. 831 of the Sejm of the Republic of Poland of the 6<sup>th</sup> Term.*

Consumer bankruptcy was held by natural persons “to whom the provisions of the Chapter II, Title I, Part One do not apply” (Article 491<sup>1</sup> of the amended Bankruptcy Law Act). The bankruptcy capacity of consumers was held by natural persons who: were not entrepreneurs, were not partners of commercial partnerships, were responsible for the company’s obligations without limitation with all their assets, i.e. they were not partners of a general partnership and general partners in a limited partnership and limited joint-stock partnership, were not partners of the partner company. Natural persons running an agricultural farm also had consumer bankruptcy capacity.

The design of the premises for a declaration of consumer bankruptcy was complex. Firstly, the basis for the bankruptcy of a natural person was his/her insolvency within the meaning of the Article 11 Section 1 of the amended Bankruptcy Law Act in the shape of the cessation of performance of due monetary obligations. It had no direct significance for the conditions of consumer bankruptcy for the non-performance by a natural person of non-pecuniary obligations. Secondly, according to the Article 491<sup>3</sup> Section 1 of the amended Bankruptcy Law Act, the bankruptcy court dismissed the bankruptcy petition if the debtor’s insolvency was not caused by exceptional and independent circumstances. The legislator exemplified two situations in which the court obligatorily dismissed the bankruptcy petition. The first one is when the debtor made a commitment, being insolvent. The second one is when the termination of the employment relationship occurred for reasons attributable to the debtor.

The legislator’s assumption at that time was a very narrow “opening” of consumer bankruptcy. In the justification of the bill, it was raised that “Article 491<sup>3</sup> implements the basic principle applicable to consumer bankruptcy, according to which the possibility of using this procedure should be something special. Therefore, it is assumed that insolvency proceedings can only be conducted against persons who have become insolvent due to exceptional and independent circumstances beyond their control.”<sup>8</sup> The “exceptional” circumstance meant a special situation, not universal. In turn, “independent” circumstances are circumstances not caused by the debtor himself/herself (e.g. the debtor has lost the opportunity to earn as a result of an accident or serious illness, etc.).

The legislator has not decided to introduce the principle of consumer bankruptcy only once in the life of a natural person (the principle of one

---

<sup>8</sup> See *Print No. 831 of the Sejm of the Republic of Poland of the 6<sup>th</sup> Term.*

time debt relief). In a simplification, it can be stated that consumer bankruptcy could be used – no more than every 10 years.

Amended provisions on consumer bankruptcy, adopted by the Act of August 29, 2014, on the amendment to the Act on Bankruptcy and Reorganization Law, the Act on the National Court Register and the Act on Court Costs in Civil Matters differed so seriously from the previous regulation introduced by the Act of December 5, 2008 (the Act on Bankruptcy and Reorganization Law (the “Bankruptcy Law Act”) in the wording of the Act of December 5, 2008, hereinafter referred to as the “Act”), that one could speak of a “new consumer bankruptcy” in Poland.<sup>9</sup>

---

<sup>9</sup> See ZIMMERMAN, P. *Prawo upadłościowe i naprawcze: Komentarz*. 3. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015. 1232 p. ISBN 978-83-255-6878-8; FILIPIAK, P., A. HRYCAJ and Ł. LIPOWICZ. *Upadłość konsumencka po dużej nowelizacji: Komentarz*. 1. wyd. Poznań: Spartian, 2015. 326 p. ISBN 978-83-64651-13-7; ADAMUS, R. *Nowa upadłość konsumencka: Poradnik praktyczny*. 1. wyd. Warszawa: Difin, 2015. 188 p. ISBN 978-83-7930-614-5; WITOSZ, A. Układ w upadłości konsumenckiej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2015, nr 2, pp. 18-23. ISSN 1230-2996; WITOSZ, A. J. Przesłanki ogłoszenia upadłości konsumenckiej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2015, nr 2, pp. 24-32. ISSN 1230-2996; WITOSZ, A. J. Wierzyciel w upadłości konsumenckiej. In: J. OLSZEWSKI, ed. *Tendencje reformatorskie w prawie handlowym: między teorią a praktyką*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015, pp. 113-124. ISBN 978-83-255-7784-1; ADAMUS, R. Nowa upadłość konsumencka. *Monitor Prawa Bankowego*. 2015, vol. 6, nr 2, pp. 102-111. ISSN 2081-9021; ADAMUS, R. Zaspokojenie wierzyciela rzeczowego w upadłości konsumenckiej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2015, nr 2, pp. 33-37. ISSN 1230-2996; ADAMUS, R. Upadłość osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. *Radca.pl*. 2015, vol. 2, nr 2, p. 28. ISSN 2543-7437; PANNERT, M. Upadłość konsumencka po zmianach – problemy węzłowe. In: J. OLSZEWSKI, ed. *Tendencje reformatorskie w prawie handlowym: między teorią a praktyką*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015, pp. 135-143. ISBN 978-83-255-7784-1; SAGAN, B. Zmiany w regulacji upadłości konsumenckiej – wybrane zagadnienia. In: J. OLSZEWSKI, ed. *Tendencje reformatorskie w prawie handlowym: między teorią a praktyką*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015, pp. 145-152. ISBN 978-83-255-7784-1; HOFMAN, T. Upadłość konsumencka 2015. *Monitor Prawniczy*. 2015, vol. 23, nr 16, pp. 858-863. ISSN 1230-6509; WOŁOWSKI, P. Układ w upadłości konsumenckiej – wybrane zagadnienia. *Rejent*. 2015, vol. 25, nr 8, pp. 121-137. ISSN 1230-669X; CAŁUS, E. Upadłość konsumencka – doświadczenia i perspektywy. *Przegląd Prawa i Administracji*. 2015, nr 101, pp. 11-24. ISSN 0137-1134; WOŁOWSKI, P. Upadłość konsumencka na podstawie nowelizacji ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 29 sierpnia 2014 r. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2014, nr 4, pp. 53-68. ISSN 1641-1609; SZAFRAŃSKI, P. Uwagi do projektu zmian w prawie upadłościowym osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, przedstawionego na konferencji Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Ministerstwa Gospodarki w dniu 10 grudnia 2012 roku. *Polski Proces Cywilny*. 2013, nr 2, pp. 174-193. ISSN 2082-1743; KUGLARZ, P. Podstawowe standardy upadłości konsumenckiej w Polsce na tle wybranych regulacji europejskich. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2015, nr 1, pp. 33-43. ISSN 2450-1956; WERENGOWSKI, J. Postępowanie upadłościowe bez udziału wierzycieli. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2015, nr 1, pp. 44-50. ISSN 2450-1956; TATARA, K. and M. KALIŃSKI. Wąt-

At the same time, the practical importance of consumer bankruptcy institutes has increased immeasurably.

According to the amended Article 2 Section 2 of the Act, the proceedings regulated by the Act against natural persons who did not conduct business activity had to be conducted in such a way as to enable the waiver of the bankrupt's obligations not performed in the bankruptcy proceedings, and if it was possible – to satisfy the claims of creditors as much as possible. In other words, the objectives of consumer bankruptcy were first formulated as follows: firstly, debt relief (“shaking off” debts); secondly, as far as possible, maximum satisfaction of creditors.

The structure of the provisions cited above showed that the objectives of consumer bankruptcy were gradual. Such insolvency proceedings were allowed in relation to natural persons who did not run a business in which there would be no satisfaction of creditors at all. As part of consumer bankruptcy, it became possible to omit: the liquidation stage of the bankruptcy estate in the absence of assets, the stage of the repayment plan in the absence of prospects for its implementation.

The primacy of the bankrupt's debt was reflected in many specific institutes of the new consumer bankruptcy. It was also an important interpretative hint when interpreting the provisions on proceedings.

Act of August 29, 2014, for the first time excluded the application of the provisions on poverty, bankruptcy estate (Article 13 of the Act). This regulation was of key importance in particular if compared to the previous legal standards. Exclusion of the application of the Article 13 of the Act to consumer bankruptcy opened the way for a debt relief for debtors who retain the so-called payment morality, but often without sufficient funds to cover the costs of proceedings.

Consumer bankruptcy shaped by the Act of August 29, 2014, despite significant liberalization of regulations (compared to the model from year 2008) and bringing them closer to the needs of debtors, was not of an “open” nature, i.e. available to every insolvent debtor. This meant that the bankruptcy court should have examined in detail the so-called pay-

---

pliwości odnośnie do przesłanki złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie w przypadku menedżerów lub byłych przedsiębiorców ubiegających się o upadłość konsumencką. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2015, nr 1, pp. 81-87. ISSN 2450-1956; and JAN-DA, P. Czynności syndyka w postępowaniu upadłościowym prowadzonym wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej w ujęciu praktycznym. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2016, nr 1, pp. 23-31. ISSN 2450-1956.

ment morality of an insolvent debtor in proceedings in declaration of bankruptcy.

According to the regulations at that time, the institute of consumer bankruptcy (and its results: the benefits of debt relief) was not allowed for a debtor who intentionally had incurred obligations exceeding his/her financial capacity, and then had been unable to satisfy creditors. It was then believed that a completely “open” consumer bankruptcy could promote very negative social attitudes. Limiting access to consumer bankruptcy was considered to be systemically justified because consumer bankruptcy opened the way for the debtor to completely write off his/her liabilities which were subject to the repayment plan.

The grounds for declaring consumer bankruptcy were as follows.

Firstly, the premise for the declaration of consumer bankruptcy was the insolvency of the debtor – a natural person pursuant to the provisions of the Articles 10 and 11 Section 1 of the Act. Due to the way this premise was formulated in the Act, it could be described as a ‘positive premise’. It is clear that it is not permissible to declare consumer bankruptcy against a solvent person. Indebtedness of a solvent person would lead to a completely unjustified harm to creditors and a completely unjustified privilege for the debtor without any axiological justification. Also the state of threat of insolvency (which was then the basis for initiating – currently repealed – entrepreneurial restructuring proceedings) did not justify the declaration of consumer bankruptcy. Insolvency is an objective category, not a subjective conviction of the debtor about a given state of affairs.

Secondly, the premise for the declaration of consumer bankruptcy, in accordance with the Article 491<sup>4</sup> of the Act, was a debtor’s payment morality. Due to the formulation of this premise in the Act, it could be described as a ‘negative premise’.

According to the Article 491<sup>4</sup> Section 1 of the Act, the bankruptcy court dismissed the bankruptcy petition if the debtor had become insolvent or significantly increased its degree intentionally or through gross negligence. Pursuant to the Article 491<sup>4</sup> Section 2 of the Act, the court dismissed the bankruptcy petition if, within ten years before filing for bankruptcy,:

- ✚ insolvency proceedings were conducted against the debtor pursuant to the provisions on consumer bankruptcy, if the proceedings were

discontinued for reasons other than at the request of the debtor himself/herself; or

- ✚ the creditors' repayment plan established for the debtor was repealed pursuant to the Article 491<sup>20</sup> of the Act; or
- ✚ the debtor, having such an obligation, did not file for bankruptcy within the deadline; or
- ✚ the legal action of the debtor has been legally recognized as having been done to the detriment of creditors,

unless the conduct of the proceedings was justified on grounds of equity or humanitarian reasons.

In addition, the bankruptcy court dismissed the application for declaration of bankruptcy if, within a period of ten years prior to the date of filing the application, the debtor had been subject to bankruptcy proceedings in which all or part of his/her obligations had been written off, unless the debtor's insolvency or its increase occurred despite the debtor's due diligence or the conduct of the proceedings was justified on grounds of equity or humanitarian reasons (Article 491<sup>4</sup> Section 3 of the Act).

Finally, the bankruptcy court dismissed the application for declaration of bankruptcy if the data provided by the debtor in the application were untrue or incomplete, unless the incompatibility or incompleteness was not significant or the conduct of the proceedings was justified on grounds of equity or humanitarian reasons (Article 491<sup>4</sup> Section 3 of the Act).

As part of the premise referred to in the Article 491<sup>4</sup> of the Act first of all, it was seriously important for what reasons the debtor was insolvent.

Both types of premises (positive from the Articles 10 and 11 Section 1 of the Act and negative from the Article 491<sup>4</sup> of the Act) were subject to examination by the bankruptcy court at the stage of proceedings regarding the declaration of consumer bankruptcy.

Act of August 29, 2014, for the first time allowed the restructuring model of consumer bankruptcy, which was directly regulated in the content of two provisions of the Articles 491<sup>22</sup> and 491<sup>23</sup> of the Bankruptcy Law Act u.n. Pursuant to this synthetic regulation (if it was probable that the objectives of the bankruptcy procedure would be achieved through the arrangement – in this case: satisfaction of creditors and debt relief),

the judge-commissioner, acting on the bankrupt's application (the legislator excluded the initiative of creditors in the scope of the application for conclusion of an arrangement), called a meeting of creditors to conclude an arrangement (the bankrupt could appeal against the decision refusing to convene a meeting of creditors).

Some changes to the provisions on consumer bankruptcy were introduced on January 1, 2016, as a consequence of a major reconstruction of the insolvency law in Poland made by the Act of May 15, 2015. There was a further increase in the number of consumer bankruptcies.<sup>10</sup>

The next milestone in the debt relief for natural persons is the Act of August 30, 2019. The date of entry into force of the core of this amendment is March 24, 2020.

The legislator's assumption is to streamline the consumer bankruptcy procedure and to make it available to even more indebted persons.

At the same time, many modes of debt relief have been allowed, which is beneficial in itself, but with rather poor legal awareness of the public it can be an untapped potential.

First of all, the most important change seems to be the abandonment of the need to examine the so-called payment morality of the debtor, including the debtor's fault in bringing or deepening insolvency by the bankruptcy court at the stage of declaring bankruptcy. The explanatory memorandum to the draft law states that the former solutions allowing dismissal of the bankruptcy petition on the basis of the finding that the debtor had no payment morality "are the reason for significant judicial differences in individual court districts, contributing to the phenomenon of 'tourism' bankruptcy in the country."<sup>11</sup>

---

<sup>10</sup> See GEROMIN, M. Upadłość konsumencka w świetle zmian wprowadzonych ustawą – Prawo restrukturyzacyjne. *Monitor Prawniczy*. 2016, vol. 24, nr 4, pp. 177-187. ISSN 1230-6509; HRYCAJ, A., A. OWCZAREWICZ and A. PAWŁOWSKI. Postanowienie sądu o ustaleniu planu spłaty w postępowaniu upadłościowym prowadzonym wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2016, nr 4, p. 32. ISSN 2450-1956; MEDYŃSKI, M. and K. FORYSIAK. Status wierzyciela w postępowaniu upadłościowym osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. *Monitor Prawa Bankowego*. 2016, vol. 7, nr 6, pp. 88-100. ISSN 2081-9021; and MEDYŃSKI, M. and K. KRAWIEC. Mażeńskie ustroje majątkowe w przypadku ogłoszenia upadłości konsumenckiej. *Monitor Prawa Bankowego*. 2016, vol. 7, nr 5, pp. 83-92. ISSN 2081-9021.

<sup>11</sup> See *Print No. 3480 of the Sejm of the Republic of Poland of the 8<sup>th</sup> Term*.

However, this does not mean giving up the importance of payment morality for the possibility of a debt relief for an insolvent natural person. “Any improper behaviour of the debtor [...] will be examined at the stage of determining the repayment plan of creditors and, therefore, when the behaviour of the debtor can also be heard by creditors”.<sup>12</sup>

The debtor is allowed to enter into an arrangement with creditors outside the court. New separate proceedings were introduced – proceedings for the conclusion of an arrangement at a meeting of creditors by a natural person not conducting business activity.

There is a possibility to take advantage of the institute of prepared liquidation of debtor’s assets (pre-pack). In accordance with the Article 491<sup>2</sup> Section 1a of the Act, a participant in the proceedings may submit an application – before the announcement of debtor’s bankruptcy – for approval of the conditions of sale of assets of significant value. The provisions of the Articles 56a – 56h of the Act (designed for prepared liquidation of entrepreneur’s assets) shall apply accordingly.

In order to simplify and to accelerate proceedings for consumers, appointment of a judge-commissioner in consumer bankruptcy was abandoned (to compensate for the lack of a judge-commissioner, there is a new institute of a complaint to the bankruptcy court regarding the trustee’s activities – Article 491<sup>12a</sup> of the Act).

### **Modes of the debt relief for an insolvent natural person through the consumer bankruptcy and consumer arrangement**

The entire legal structure of consumer bankruptcy is subordinated to the debt relief of an insolvent natural person. In accordance with the Article 2 Section 2 of the Act, proceedings governed by the Act on natural persons should also be conducted in such a way as to enable remission of the debtor’s obligations not performed in bankruptcy proceedings.

The legislator adopted two models of the consumer debt relief due to the criterion referring to the decision factor on debt relief. The first one – cancellation of obligations may take place by a court order. In this model of the debt relief, the creditors’ will on whether to write off the debtor’s liabilities has no causative power. The court may cancel the debtor’s obligations against the will of all or most creditors. The second one – the debt relief may take place under a consumer arrangement providing for

---

<sup>12</sup> See *Print No. 3480 of the Sejm of the Republic of Poland of the 8<sup>th</sup> Term.*



the write-off of part of the obligations accepted by most creditors. The arrangement may be concluded after the declaration of bankruptcy (in separate proceedings conducted in accordance with the provisions of the Title V of Part Three of the Act or in ordinary proceedings) or – without declaring the debtor’s bankruptcy – in proceedings for concluding an arrangement at a meeting of creditors (in other separate proceedings conducted in accordance with the provisions of the Title VI of Part Three of the Act). In this model of the debt relief, the court’s competence is limited to adjudicating on the approval of the arrangement. The regulation on the consumer arrangement is, in fact, very residual in the provisions of the Act. The provisions of the Restructuring Law Act<sup>13</sup> apply in all of the above-mentioned consumer arrangement modes.

The debt relief can take the form of definitive or non-definitive. The write-off of “non-definitive” obligations applies to all modes of the consumer agreement due to the possibility of repealing the agreement and the so-called conditional remission of liabilities in consumer bankruptcy.

An important feature of modern debt relief in Poland is its multifority. The legislator presents at the disposal of an insolvent debtor – a natural person who does not run a business – several modes of the debt relief.

First of all, the debtor’s debts may be removed by decommitment of the bankrupt’s obligations by a court order after the repayment plan has been completed in separate proceedings (or in ordinary proceedings applicable to entrepreneurs in the case referred to in the Article 491<sup>1</sup> Section 2 of the Act). It should be stressed that a repayment plan has a separate legal basis as well as a different legal significance in ordinary and separate proceedings for a debt relief.

There are significant differences between the *ad quem* deadline for bankruptcy proceedings in the ordinary procedure and in the separate mode. In ordinary proceedings, in accordance with the Article 368 Sections 1 and 2 of the Act, the court after completing the final division plan states the termination of the bankruptcy proceedings. The court also states the termination of the proceedings if all creditors were satisfied in the course of the proceedings. According to the Article 369 Section 1 of the Act, within thirty days of the date of the announcement of the order terminating the bankruptcy proceedings, the bankrupt who is a natural

---

<sup>13</sup> See *Restructuring Law Act of 15<sup>th</sup> May 2015, as amended.*

person may submit a request to establish a repayment plan for creditors and to write off the remainder of the obligations that were not met in the insolvency proceedings. On the other hand, in separate proceedings the repayment plan of the *sense largo* fulfils the functions of a list of claims and a division plan as well. In accordance with the Article 491<sup>14</sup> Section 8 of the Act, a decision establishing a repayment plan for creditors or cancelling the debtor's obligations without establishing a repayment plan for creditors or conditional cancellation of the debtor's obligations without setting a creditors' repayment plan means the termination of the bankruptcy proceedings. This way of regulating the issue of termination of insolvency proceedings leads to many inconsistencies. In most cases, the debtor's debt is written off after the bankruptcy proceedings have ended.

The debt relief can take place through the write-off of the bankrupt's obligations by a court order after repealing the repayment plan which the bankrupt is unable to perform for objective reasons in separate proceedings (or in ordinary proceedings applicable to entrepreneurs in the case referred to in the Article 491<sup>1</sup> Section 2 of the Act).

The debt relief can take place through the cancellation of the debtor's obligations by a court order without setting a repayment plan in separate proceedings (or in ordinary proceedings applicable to entrepreneurs in the case referred to in the Article 491<sup>1</sup> Section 2 of the Act).

The debt relief may take place pursuant to the bankruptcy court's order by the way of a conditional remission of the debtor's obligations without establishing a repayment plan for creditors in separate proceedings (or in ordinary proceedings applicable to entrepreneurs in the case referred to in the Article 491<sup>1</sup> Section 2 of the Act).

The debt relief may take place by the way of an arrangement in separate proceedings (or in ordinary proceedings applicable to entrepreneurs in the case referred to in the Article 491<sup>1</sup> Section 2 of the Act).

The debt relief for an insolvent natural person not conducting business activity may take place in proceedings for the conclusion of an arrangement at the creditors' meeting, without declaration of consumer bankruptcy.

The cancellation of obligations applies, subject to exceptions provided for by the Act, to all obligations covered by the insolvency proceedings, regardless of their legal nature (source of origin). The cancellation of obligations in consumer bankruptcy occurs on the basis of a judgment

of the bankruptcy court. The cancellation of obligations is compulsory, which means that it also occurs against the will of creditors, and certainly in an independent manner.

The legal effect of a final court decision on the write-off of liabilities is the loss of legal existence of the debtor's liabilities (with the "universal" meaning of the concept of liability).

### **Legal character of the consumer debt relief**

A claim that cannot be satisfied from the debtor's assets, even under the state coercion, cannot last forever. The legal system includes provisions on the limitation of claims and the expiration of claims. The effects of limitation and expiration of claims are somewhat similar to the effects of debt relief. Debt relief does not mean consent to the non-payment of debts by the debtor who has the property or by the debtor who has hidden the property through acts detrimental to creditors. Debt relief is applied in a situation – according to theoretical assumptions – when the debtor is not able to pay debts. Debt relief allows for social and economic reactivation of the debtor with obvious social benefits.

A debt relief is voluntary by nature from the debtor's point of view. Debt relief – in relation to the debtor – is not compulsory. The debtor is only entitled to file for bankruptcy. He/she is not obliged to file for consumer bankruptcy. The provision of the Article 491<sup>2</sup> Section B. C. of the Act excludes the regulation of the Article 21 of the Act on the obligation (statutory constraint) to file for bankruptcy. Filing of an application for consumer bankruptcy is, therefore, the debtor's right (privilege) and is entirely optional. The declaration of consumer bankruptcy causes far-reaching consequences for the bankrupt (Article 57 of the Act), his/her property and the possibility of using and disposing of this property (Article 61 of the Act), matrimonial property relations (Article 124 of the Act) as well as other. The debtor is not liable for damages for failing to file for bankruptcy (Article 21 Section 3 of the Act). The debtor does not bear such responsibility towards the spouse (irrespective of the matrimonial property regime between the spouses).

The debtor may at any time – until the date of declaration of bankruptcy – withdraw the application for declaration of consumer bankruptcy. It should also be assumed that the debtor may withdraw the application also after the court rejects the application, but before it becomes final. However, pursuant to the Article 29a Section 1 of the Act which is

applicable in separate proceedings, the bankruptcy court may declare the withdrawal of the bankruptcy petition inadmissible if it would lead to harm to creditors. In accordance with the Article 491<sup>10</sup> Section 1 of the Act, the court discontinues the bankruptcy proceedings at the request of the bankrupt. However, the court does not discontinue the proceedings if the discontinuation of the proceedings could result in harm to creditors (Article 491<sup>10</sup> of the Act). The debtor can influence the course of proceedings through the instrument of withdrawing the application and discontinuing the proceedings.

In accordance with the Article 491<sup>4</sup> Section 2 of the Act, in the case of proceedings initiated solely at the request of the creditor, the trustee shall submit to the court a draft plan for the repayment of creditors with reasons or information on conditions referred to in the Article 491<sup>14a</sup> Section 1 or the Article 491<sup>16</sup> Section 1 or 2 of the Act, unless the debtor at the call of the trustee declares that he/she does not request the preparation of a creditors' repayment plan.

There is a strong connection between the debt relief and the bankruptcy proceedings (under which apply standards adopted by the legislator to protect creditors' interests). The material and legal effect of the cancellation of liabilities arises as a result of specific events that occurred in the course of court proceedings. The bankruptcy proceedings may be discontinued and, therefore, no debt relief may be granted.

The debt relief set out in the Act is inseparably connected with the public law element in the form of either a court decision on the cancellation of obligations or a court decision on the approval of the consumer arrangement. Theoretically, it is possible to cancel consumer debts completely under the contract or contracts concluded between the debtor and the creditor or creditors. In accordance with the Article 508 of the Civil Code,<sup>14</sup> the obligation expires when the creditor releases the debtor from the debt and the debtor accepts the release. However, the "private" release of an insolvent debtor is in practice rare. The agreements come into effect and cause their legal consequences as a result of making declarations of will by all parties. Bilateral and multilateral agreements are distinguished in the general typology of contracts. As a rule, bilateral agreements have separate (usually antagonistic) interests for each party. To conclude a debt relief agreement, a consensus of all parties of the contract is essential. In the event of a debt relief by the bankruptcy court, the

---

<sup>14</sup> See *Civil Code of 23<sup>rd</sup> April 1964, as amended*.

will of the creditors is irrelevant and in the case of a consumer arrangement, most creditors are sufficient for the debt relief. As a rule, the contract comes into effect *solo consensus*. It should be further pointed out that for the effectiveness of the contract it is not necessary to accept the authority of the state. Meanwhile, the arrangement – for its effectiveness – requires approval by the bankruptcy court. The effects of the agreement also apply to those creditors who voted against the arrangement.

A feature of the debt relief is its openness. In accordance with the Article 491<sup>14</sup> Section 7 sentence 1 of the Act, a decision establishing a repayment plan for creditors or cancelling the debtor's obligations without establishing a repayment plan for creditors or conditional cancellation of the debtor's obligations without establishing a repayment plan for creditors shall be announced. Publicity of the debt is served by examining cases at the court hearing (see e.g. Article 491<sup>14</sup> Section 4 of the Act and Article 491<sup>20a</sup> of the Act).

A feature of the consumer debt relief is its instance control (it is a possibility to appeal against crucial court's decisions). In accordance with the Article 491<sup>14</sup> Section 7 sentence 2 of the Act, on the court's decision regarding the determination of the repayment plan of the creditors or on the cancellation of the debtor's obligations without establishing the repayment plan of the creditors or on the conditional cancellation of the debtor's obligations without establishing the repayment plan of the creditors, there is a complaint, which is a devolutive measure. In turn, according to the Article 491<sup>17</sup> Section 1 of the Act, from the decision of the court of second instance on determining the repayment plan of the creditors or on the cancellation of the debtor's obligations without establishing the repayment plan of the creditors or on the conditional cancellation of the debtor's obligations without determining the repayment plan of the creditors a participant in proceedings is entitled to a cassation appeal.

A feature of the consumer debt is its widespread availability for insolvent natural persons who do not run a commercial activity. In support of the 2019 novel of the Act, it was written that "the regulation proposed in paragraphs 2 and 3 of the Article 491<sup>15</sup> aims to dispel doubts that, although the principle remains the full coverage in the repayment plan of the costs temporarily incurred by the State Treasury, it is also possible to pay them partially in the event of limited earning possibilities of the

bankrupt. This should eliminate cases in which the inability to fully repay the costs of the State Treasury prompted the courts to end the bankruptcy proceedings without establishing a repayment plan.”<sup>15</sup>

Debt relief is possible for socially acceptable cases – according to the axiological assumption of the legislator. If the debt is offset on the basis of an arrangement, the consent of most creditors is needed. Pursuant to the principle of *volenti non fit injuria* (who wants has no harm), most creditors can accept the terms of the consumer agreement, regardless of the premises of payment morality. Similarly, in the case of the arrangement concluded under the Restructuring Law Act,<sup>16</sup> the entrepreneur’s payment morality is not analysed. If the debt is discharged pursuant to a bankruptcy court order, then – to put it simply – the debtor must meet the criteria of payment morality.

### Payment morality of the debtor, its legal importance and final conclusions

The importance of payment morality should be associated with the institute of a debt relief. In the justification of the bill from December 5, 2008 – which very narrowly opened the possibility of the debt relief – it was pointed out that “legal regulation of consumer bankruptcy, in order to fulfil its functions and not to pose a threat to the creditors and the security of legal transactions, must comply with the following assumptions: 1.) the debt relief must be an exception, not a rule – the debtor may use this mode only in exceptional cases and only if it guarantees that the debt will be used for a new start in life and that it will not be recklessly indebted; 2.) the possibility of the debt relief is a privilege for the debtor”.<sup>17</sup>

*De lege lata* the debt relief, despite significant liberalization of regulations through subsequent statutory changes, is not of an “open” nature. In other words, the bankruptcy court when deciding on the debt relief of the bankrupt (i.e. in the case of judicial cancellation of the bankrupt’s defaulted obligations) should examine – to a large extent – the so-called payment morality of the bankrupt.

Should not use the institute of the debt relief in the form of judicial cancellation of liabilities such a debtor who is deliberately in debt and then unable to satisfy creditors. A completely open debt relief option un-

<sup>15</sup> See *Print No. 3480 of the Sejm of the Republic of Poland of the 8<sup>th</sup> Term.*

<sup>16</sup> See *Restructuring Law Act of 15<sup>th</sup> May 2015, as amended.*

<sup>17</sup> See *Print No. 831 of the Sejm of the Republic of Poland of the 6<sup>th</sup> Term.*

der consumer bankruptcy could promote negative social attitudes. Limiting access to the debt relief should be justified. Excessive liberalization of regulations may have such negative effects as limiting the availability of bank loans and increasing their costs, increasing the market position of para-bank institutions granting loans with aggressive margins.

It has been argued in the literature that the line between consumer protection and giving privileges to consumers is difficult to grasp in legislation.<sup>18</sup> Consumer law should equalize the chances of weaker participants in the market (consumers). Excessive consumer protection may cause the phenomenon of the so-called moral hazard, i.e. claim attitudes and a lack of responsibility for the decisions taken, which ultimately turns against the consumer. Consumer law is also not an instrument by which consumer social protection can be implemented. Rather, such protection should be implemented within the scope of social protection law, health protection, combating unemployment, family policy, etc.

The legislator in the current wording has twice referred to the issue of the debtor's payment morality.

Firstly, in accordance with the Article 491<sup>14a</sup> Section 1 of the Act, "The court shall issue a decision to refuse to set up a creditors' repayment plan or to cancel a bankrupt's liabilities without establishing a creditors' repayment plan or to conditionally write off bankrupt's liabilities without establishing a creditors' repayment plan if: 1.) the bankrupt has led to his/her insolvency or significantly increased its degree in a deliberate manner, in particular by squandering the constituent parts of the property and intentionally not settling the payable liabilities; 2.) within ten years before the date of filing the bankruptcy petition in relation to the bankrupt, bankruptcy proceedings were conducted in which all or part of his/her liabilities were written off – unless establishing a repayment plan for creditors or writing off liabilities of the bankrupt without setting a credit repayment plan or conditional cancellation of the debtor's obligations without setting a credit repayment plan is justified on grounds of equity or humanitarian considerations."

Secondly, according to the Article 491<sup>15</sup> Section 1a of the Act which stipulates following: "If it is established that the bankrupt has led to his/her insolvency or significantly increased its severity intentionally or

---

<sup>18</sup> See *Print No. 3480 of the Sejm of the Republic of Poland of the 8<sup>th</sup> Term.*

through gross negligence, the creditors' repayment plan may not be set for less than thirty-six months or more than eighty-four months."

The following conclusions can be drawn from the list of debt relief modes with the structure of payment morality. First of all, payment morality conditions the admissibility of only certain modes of the debt relief. The debtor's payment morality has no legal significance in the event of a debt relief under the consumer arrangement. Secondly, payment morality as a condition of the debt relief is not absolute. Equity or humanitarian considerations might be reasons for allowing a person who does not meet the criteria of payment morality to receive the debt relief. Thirdly, payment morality affects the course of some debt relief modes.

The legislator – in relation to the previous regulation – did not give up the census of the debtor's payment morality, but postponed the stage of its examination from the bankruptcy decree phase to the moment when the court makes a decision on debt relief and significantly liberalized the threshold of payment morality.

In accordance with the Article 491<sup>14a</sup> Section 1 of the Act, the court issues a ruling refusing to set up a creditors' repayment plan or cancelling the debts' obligations without establishing a creditors' repayment plan or conditional decommissioning of the bankrupt's obligations without establishing a creditors' repayment plan in two cases.

Firstly, there is no morality payment if the bankrupt has intentionally led to his/her insolvency or significantly increased its degree in a deliberate manner, in particular by squandering parts of the property and deliberate failure to settle payable liabilities. In this case, the morality of payment is in the form of a deliberate failure to pay. In other words, the payment morality of the bankrupt excludes intentional fault with a direct intention to lead to insolvency. In the Polish civil law, the design of guilt refers to the French concept of guilt as a two-element structure, combining two elements: subjective and objective. In the science of law, relationships between them are differently defined. The objective element referred to as unlawfulness means that the perpetrator's behaviour is inconsistent with the law or the principles of social coexistence. This is an objective category of assessment. The perpetrator can be accused of this misbehaviour. The subjective element of guilt (sometimes referred to as guilt *sensu stricto*) is sometimes recognized in the sense given to it by psychological theory as a perpetrator's offensive attitude to an act when his/her awareness and the will of a specific behaviour are directed to-



wards behaviour contrary to the legal order or the principle of social co-existence. At present, however, the understanding of guilt according to normative theory prevails. The guilt is expressed in the possibility of accusing the perpetrator of inappropriate behaviour. Therefore, the body applying the law (in this case, the bankruptcy court) will assess the perpetrator's mental attitude from the outside. It is based on comparing his/her behaviour with a certain type of conduct. Adopting the assessment *in abstracto* theoretically prevents situations that exist in the case of using the assessment *in concreto*, where the perpetrator's psyche, his/her awareness, individual properties, etc., are determined. Therefore, an adequate pattern of conduct, the way of making comparisons as well as the scope of application of the assessment *in abstracto* require determination.<sup>19</sup>

Secondly, there is no morality payment if, within ten years before the date of filing for bankruptcy in relation to the bankrupt, insolvency proceedings were conducted in which all or part of his/her obligations were discontinued. In this case, the payment morality is in the form of no repeat default.

It should be reiterated that the premise of payment morality in the form of the lack of intentional insolvency and the lack of recidivism of insolvency applies only to certain modes of the debt relief. It applies to those procedures in which the court makes a substantive decision on the cancellation of the bankrupt's defaulted obligations. In turn, the payment morality of the debtor in this form is irrelevant for those modes of debt relief in which the debtor's liabilities are written off under the consumer arrangement adopted by most creditors.

The above-mentioned premises are not absolute. The court does not apply them if the establishment of the creditors' repayment plan or the cancellation of the debtor's obligations without establishing the creditors' repayment plan or the conditional cancellation of the debtor's obligations without establishing the creditors' repayment plan is justified by equitable or humanitarian considerations.

The normative juncture "or" indicates that the legislator used the ordinary alternative. The terms 'equity' and 'humanitarian considerations' may cross each other.

---

<sup>19</sup> See ADAMUS, R. Importance of Payment Morality in the Polish Bankruptcy Law. *Journal of Business Law and Ethics* [online]. 2019, vol. 7, no. 1-2, pp. 9-15 [cit. 2019-11-04]. ISSN 2372-4870. Available at: [https://doi.org/10.15640/jble.v7n1\\_2a2](https://doi.org/10.15640/jble.v7n1_2a2).

Scopes of the provisions of the Article 491<sup>14a</sup> Section 1 of the Act and the Article 491<sup>15</sup> Section 1a of the Act intersect. The first of them mentions that “the bankrupt has led to his/her insolvency or significantly increased its degree in a deliberate manner, in particular by squandering the constituent parts of the property and intentional non-payment of due obligations”. The second one mentions that “the bankrupt has led to his/her insolvency or significantly increased its degree intentionally or through gross negligence.” However, the premise of the Article 491<sup>14a</sup> Section 1 of the Act is not absolute. This means that there may be an admissibility of the debt relief if it is justified by equity or humanitarian reasons. In this case, however, Article 491<sup>15</sup> Section 1a of the Act imposes a longer repayment period.

If, in the absence of payment morality, there is no debt relief but bankruptcy funds have been accumulated in the bankruptcy proceedings, the court issues a decision establishing a repayment plan for creditors in which it lists the creditors participating in the repayment plan and divides the funds of the estate of bankruptcy between creditors participating in the repayment plan (Article 491<sup>14a</sup> Section 2 of the Act).

## References

- ADAMUS, R. Bank wobec upadłości konsumenckiej swojego dłużnika. *Monitor Prawa Bankowego*. 2011, vol. 2, nr 2, pp. 53-70. ISSN 2081-9021.
- ADAMUS, R. Bankruptcy and Restructuring Law in Poland. *Societas et iurisprudencia* [online]. 2019, vol. 7, no. 2, pp. 19-49 [cit. 2019-11-04]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2019/02/SEI-2019-02-Studies-Adamus-Rafal.pdf>.
- ADAMUS, R. Consumer Bankruptcy in Poland. *International and Comparative Law Review* [online]. 2011, vol. 11, no. 2, pp. 93-107 [cit. 2019-11-04]. ISSN 2464-6601. Available at: <https://doi.org/10.1515/iclr-2016-0106>.
- ADAMUS, R. Importance of Payment Morality in the Polish Bankruptcy Law. *Journal of Business Law and Ethics* [online]. 2019, vol. 7, no. 1-2, pp. 9-15 [cit. 2019-11-04]. ISSN 2372-4870. Available at: [https://doi.org/10.15640/jble.v7n1\\_2a2](https://doi.org/10.15640/jble.v7n1_2a2).
- ADAMUS, R. *Likwidacja masy upadłości: Zagadnienia praktyczne*. 1. wyd. Warszawa: Difin, 2014. 170 p. ISBN 978-83-7930-261-1.

- ADAMUS, R. Nowa upadłość konsumencka. *Monitor Prawa Bankowego*. 2015, vol. 6, nr 2, pp. 102-111. ISSN 2081-9021.
- ADAMUS, R. *Nowa upadłość konsumencka: Poradnik praktyczny*. 1. wyd. Warszawa: Difin, 2015. 188 p. ISBN 978-83-7930-614-5.
- ADAMUS, R. Upadłość osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. *Radca.pl*. 2015, vol. 2, nr 2, pp. 25-34. ISSN 2543-7437.
- ADAMUS, R. Wierzytelności banku w upadłości konsumenckiej. *Jurysta*. 2009, nr 3-4, pp. 41-45. ISSN 1230-7114.
- ADAMUS, R. Zarys historii źródeł prawa upadłościowego w Polsce. *Jurysta*. 2009, nr 7, pp. 25-30. ISSN 1230-7114.
- ADAMUS, R. Zaspokojenie wierzyciela rzeczowego w upadłości konsumenckiej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2015, nr 2, pp. 33-37. ISSN 1230-2996.
- ADAMUS, R., A. J. WITOSZ and A. WITOSZ. *Upadłość konsumencka: Komentarz praktyczny*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2009. 102 p. ISBN 978-83-7620-118-4.
- ALTMAN, D. *Prawo upadłościowe: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: Księgarnia Powszechna, 1936. 442 p.
- BABIARZ-MIKULSKA, K. Postępowanie upadłościowe wobec osób nieprowadzących działalności gospodarczej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2011, nr 12, pp. 55-58. ISSN 1230-2996.
- Bankruptcy and Reorganization Law Act of 28<sup>th</sup> February 2003, as amended.*
- BUNK, A., V. LICHTER and M. R. PIETRZAK. Upadłość konsumencka w Niemczech. *Fenix.pl*. 2011, vol. 2, nr 4, pp. 29-34. ISSN 2082-3398.
- CAŁUS, E. Upadłość konsumencka – doświadczenia i perspektywy. *Przegląd Prawa i Administracji*. 2015, nr 101, pp. 11-24. ISSN 0137-1134.
- CHAJDA, M. and M. SKWARZYŃSKI. Upadłość konsumencka twórcy. In: M. ZAŁUCKI, ed. *Własność intelektualna w prawie upadłościowym i naprawczym*. 1. wyd. Warszawa: IUSatTAX, 2012, pp. 43-53. ISBN 978-83-62682-12-6.
- Civil Code of 23<sup>rd</sup> April 1964, as amended.*
- FALKIEWICZ, K. and K. DOPIERAŁA. Wady ustawy o upadłości konsumenckiej. *Fenix.pl*. 2013, vol. 4, nr 2, pp. 22-26. ISSN 2082-3398.

- FILIPIAK, P., A. HRYCAJ and Ł. LIPOWICZ. *Upadłość konsumencka po dużej nowelizacji: Komentarz*. 1. wyd. Poznań: Spartian, 2015. 326 p. ISBN 978-83-64651-13-7.
- GEROMIN, M. Upadłość konsumencka w świetle zmian wprowadzonych ustawą – Prawo restrukturyzacyjne. *Monitor Prawniczy*. 2016, vol. 24, nr 4, pp. 177-187. ISSN 1230-6509.
- GŁODOWSKI, W. and A. HRYCAJ. Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenckiej. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. 2011, vol. 73, nr 3, pp. 113-123. ISSN 0035-9629.
- GŁODOWSKI, W. and A. HRYCAJ. Zakres podmiotowy i podstawy ogłoszenia „upadłości konsumenckiej”. *Państwo i Prawo*. 2010, vol. 65, nr 2, pp. 70-82. ISSN 0031-0980.
- GURGUL, S. Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej: Część 1. *Monitor Prawniczy*. 2009, vol. 17, nr 10, pp. 527-537. ISSN 1230-6509.
- GURGUL, S. Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej: Część 2. *Monitor Prawniczy*. 2009, vol. 17, nr 11, pp. 592-601. ISSN 1230-6509.
- HANSHEW, M. Upadłość konsumencka w Niemczech. In: R. BALICKI, ed. *Pro Publico Bono: Zeszyt 1*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005, pp. 129-139. ISBN 978-83-229-2678-9.
- HOFMAN, T. Upadłość konsumencka 2015. *Monitor Prawniczy*. 2015, vol. 23, nr 16, pp. 858-863. ISSN 1230-6509.
- HRYCAJ, A., A. OWCZAREWICZ and A. PAWŁOWSKI. Postanowienie sądu o ustaleniu planu spłaty w postępowaniu upadłościowym prowadzonym wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2016, nr 4, p. 32. ISSN 2450-1956.
- JANDA, P. Czynności syndyka w postępowaniu upadłościowym prowadzonym wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej w ujęciu praktycznym. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2016, nr 1, pp. 23-31. ISSN 2450-1956.
- JAŚLIKOWSKI, M. Podstawy ogłoszenia upadłości konsumenckiej w praktyce sądów powszechnych. *Prawo w Działaniu* [online]. 2011, nr 10, pp. 43-99 [cit. 2019-11-04]. ISSN 2657-4691. Available at: <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/09/Marek-Ja%C5%9Blikow->

ski-Podstawy-og%C5%82oszenia-upad%C5%82o%C5%9Bci-konsu-  
menckiej-w-praktyce-s%C4%85d%C3%B3w-powszechnych-43.pdf.

KABZA, E. Upadłość konsumencka w USA. *Przegląd Prawa Egzekucyjnego*. 2010, nr 5, pp. 79-110. ISSN 1731-030X.

KABZA, E. Wybrane problemy upadłości konsumenckiej w świetle nowej regulacji. *Studia Iuridica Toruniensia* [online]. 2009, nr 5, pp. 121-139 [cit. 2019-11-04]. ISSN 2391-7873. Available at: <https://doi.org/10.12775/sit.2009.007>.

KUGLARZ, P. Podstawowe standardy upadłości konsumenckiej w Polsce na tle wybranych regulacji europejskich. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2015, nr 1, pp. 33-43. ISSN 2450-1956.

LEWANDOWSKI, R., G. TARKOTTA and P. WOŁOWSKI. Projekt ustawy o przeciwdziałaniu niewypłacalności oraz o upadłości osoby fizycznej na tle niemieckiej regulacji upadłości konsumenckiej – uwagi de lege lata i de lege ferenda. *Rejent*. 2008, vol. 18, nr 1, pp. 99-116. ISSN 1230-669X.

MEDYŃSKI, M. and K. FORYSIAK. Status wierzyciela w postępowaniu upadłościowym osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. *Monitor Prawa Bankowego*. 2016, vol. 7, nr 6, pp. 88-100. ISSN 2081-9021.

MEDYŃSKI, M. and K. KRAWIEC. Mażeńskie ustroje majątkowe w przypadku ogłoszenia upadłości konsumenckiej. *Monitor Prawa Bankowego*. 2016, vol. 7, nr 5, pp. 83-92. ISSN 2081-9021.

MICHALAK, K. Ogłoszenie upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej na podstawie znowelizowanej ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2009, nr 3-4, pp. 67-88. ISSN 1641-1609.

MICHALAK, K. Przebieg konsumenckiego postępowania niewypłacalnościowego (surendettement personel) i postępowania prowadzącego do uwolnienia osoby fizycznej z reszty długów (retablissement personel) we Francji. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2008, nr 2, pp. 49-75. ISSN 1641-1609.

MICHALAK, K. Przesłanki wszczęcia konsumenckiego postępowania niewypłacalnościowego (surendettement personel) i postępowania prowadzącego do uwolnienia z reszty długów (retablissement personel)

we Francji. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2008, nr 1, pp. 33-56. ISSN 1641-1609.

NAMITKIEWICZ, J. *Podręcznik prawa handlowego, wekslowego, czekowego i upadłościowego*. 3. wyd. Warszawa: F. Hoesick, 1927. 574 p.

PANNERT, M. Upadłość konsumencka po zmianach – problemy węzłowe. In: J. OLSZEWSKI, ed. *Tendencje reformatorskie w prawie handlowym: między teorią a praktyką*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015, pp. 135-143. ISBN 978-83-255-7784-1.

*Print No. 3480 of the Sejm of the Republic of Poland of the 8<sup>th</sup> Term.*

*Print No. 556 of the Sejm of the Republic of Poland of the 6<sup>th</sup> Term.*

*Print No. 831 of the Sejm of the Republic of Poland of the 6<sup>th</sup> Term.*

*Restructuring Law Act of 15<sup>th</sup> May 2015, as amended.*

RUTKOWSKA, M. Upadłość konsumencka – przegląd regulacji wybranych systemów prawnych. *Bank i Kredyt*. 2004, vol. 35, nr 11-12, pp. 58-73. ISSN 0137-5520.

SAGAN, B. Zmiany w regulacji upadłości konsumenckiej – wybrane zagadnienia. In: J. OLSZEWSKI, ed. *Tendencje reformatorskie w prawie handlowym: między teorią a praktyką*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015, pp. 145-152. ISBN 978-83-255-7784-1.

SIEDLECKI, W. Międzynarodowe prawo upadłościowe. *Przegląd Prawa i Administracji*. 1937, nr 62, p. 7. ISSN 0137-1134.

SOKAL, P. Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. *Przegląd Prawa Egzekucyjnego*. 2009, nr 8, pp. 79-111. ISSN 1731-030X.

ŚWIECKA, B. ed. *Bankructwa gospodarstw domowych: Perspektywa ekonomiczna i społeczna*. 1. wyd. Warszawa: Difin, 2008. 320 p. ISBN 978-83-7251-918-4.

SZAFRAŃSKI, P. Uwagi do projektu zmian w prawie upadłościowym osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, przedstawionego na konferencji Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Ministerstwa Gospodarki w dniu 10 grudnia 2012 roku. *Polski Proces Cywilny*. 2013, nr 2, pp. 174-193. ISSN 2082-1743.

- SZPRINGER, W. *Kredyt konsumencki i upadłość konsumencka na rynku usług finansowych UE*. 1. wyd. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC, 2005. 253 p. ISBN 83-7416-235-X.
- SZPRINGER, W. *Społeczna odpowiedzialność banków: Między ochroną konsumenta a osłoną socjalną*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009. 309 p. ISBN 978-83-7601-763-1.
- SZPRINGER, W. *Upadłość konsumencka: Inspiracje z rozwiązań światowych oraz rekomendacje dla Polski*. 1. wyd. Warszawa: CeDeWu, 2006. 85 p. ISBN 978-83-60089-25-5.
- TATARA, K. and M. KALIŃSKI. Wątpliwości odnośnie do przesłanki złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie w przypadku menedżerów lub byłych przedsiębiorców ubiegających się o upadłość konsumencką. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2015, nr 1, pp. 81-87. ISSN 2450-1956.
- TERESZKIEWICZ, P. Postępowania upadłościowe i oddłużeniowe dla konsumentów w Stanach Zjednoczonych i w niektórych krajach europejskich: Część 1. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2000, nr 1-2, pp. 99-122. ISSN 1641-1609.
- TERESZKIEWICZ, P. Postępowania upadłościowe i oddłużeniowe dla konsumentów w Stanach Zjednoczonych i w niektórych krajach europejskich: Część 2. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2000, nr 3, pp. 27-57. ISSN 1641-1609.
- WERENGOWSKI, J. Postępowanie upadłościowe bez udziału wierzycieli. *Doradca Restrukturyzacyjny*. 2015, nr 1, pp. 44-50. ISSN 2450-1956.
- WITOSZ, A. J. Likwidacja własna masy upadłości przez konsumenta. *Monitor Prawniczy*. 2009, vol. 17, nr 19, pp. 1074-1080. ISSN 1230-6509.
- WITOSZ, A. J. Plan spłaty wierzycieli w upadłości konsumenckiej. *Monitor Prawniczy*. 2010, vol. 18, nr 10, pp. 584-592. ISSN 1230-6509.
- WITOSZ, A. J. Przesłanki ogłoszenia upadłości konsumenckiej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2015, nr 2, pp. 24-32. ISSN 1230-2996.
- WITOSZ, A. J. Skutki prawne upadłości współnika spółki osobowej. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2014, nr 4, pp. 8-12. ISSN 1230-2996.
- WITOSZ, A. J. Wierzyciel w upadłości konsumenckiej. In: J. OLSZEWSKI, ed. *Tendencje reformatorskie w prawie handlowym: między teorią*

- a praktykę*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015, pp. 113-124. ISBN 978-83-255-7784-1.
- WITOSZ, A. Przekształcenie jednoosobowego przedsiębiorcy w jednoosobową spółkę kapitałową a problem zdolności upadłościowej. *Przeгляд Prawa Handlowego*. 2013, nr 4, pp. 4-7. ISSN 1230-2996.
- WITOSZ, A. Układ w upadłości konsumenckiej. *Przeгляд Prawa Handlowego*. 2015, nr 2, pp. 18-23. ISSN 1230-2996.
- WOŁOWSKI, P. Układ w upadłości konsumenckiej – wybrane zagadnienia. *Rejent*. 2015, vol. 25, nr 8, pp. 121-137. ISSN 1230-669X.
- WOŁOWSKI, P. Upadłość konsumencka na podstawie nowelizacji ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 29 sierpnia 2014 r. *Transformacje Prawa Prywatnego*. 2014, nr 4, pp. 53-68. ISSN 1641-1609.
- ZACHMIELEWSKA, O. Upadłość konsumencka w świetle domniemania racjonalności ustawodawcy. *Państwo i Prawo*. 2010, vol. 65, nr 11, pp. 96-107. ISSN 0031-0980.
- ZALEWSKI, C. Nowelizacja prawa upadłościowego i naprawczego. *Przeгляд Prawa Handlowego*. 2009, nr 5, pp. 4-7. ISSN 1230-2996.
- ZIMMERMAN, P. *Prawo upadłościowe i naprawcze: Komentarz*. 2. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2012. 1084 p. ISBN 978-83-255-3091-4.
- ZIMMERMAN, P. *Prawo upadłościowe i naprawcze: Komentarz*. 3. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015. 1232 p. ISBN 978-83-255-6878-8.

Prof. UO dr hab. Rafał Adamus

Faculty of Law and Administration  
University of Opole  
Katowicka 87a  
45-060 Opole  
Poland  
radamus@uni.opole.pl



## Ochranná funkcia pracovného práva a aktuálne problémy vzťahu zamestnanca a zamestnávateľa<sup>1</sup>

### Protective Function of Labour Law and Current Problems of Employee-Employer Relationship

Helena Barancová

**Abstract:** *The protective function is the dominant function of the labour law. It is of great importance not only for the creation and further development of the labour law, but also for its correct interpretation. The protective function of the labour law implies that, in contrast to other branches of the private law, the employer has substantially more obligations towards his/her employee. The employee “pays” for his/her above-standard social status in the employment relationship by the obligation of subordination. Therefore, the labour-law relations are not characterised by equality of subjects, as in other branches of the private law. Also the principle of freedom in the form of contractual freedom is significantly more tightened in the labour law than in other branches of the private law. In the second part of the paper, the author analyses practical current problems of the labour law which arise especially in connection with the introduction of new digital forms of work and suggests also ways of their solution in legislative practice.*

**Key Words:** *Labour Law; Protective Function; Mandatory Nature of Legal Regulation; Dispositive Nature of Legal Regulation; Digital Era; New Technologies; Protection of Weaker Party; Self-Employed Person; Employee; Traditional Labour-Law Relations; Flexible Work; Definition of Worker in the European Union Law; Rights Guaranteed by Law to Employees.*

**Abstrakt:** *Ochranná funkcia je dominantnou funkciou pracovného práva. Má veľký význam nielen pre tvorbu a ďalší rozvoj pracovného práva, ale aj pre jeho správnu interpretáciu. Z ochrannej funkcie pracovného práva vy-*

---

<sup>1</sup> Príspevok bol pripravený v rámci riešenia výskumného projektu financovaného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja č. APVV-18-0443 s názvom „Prieniky pracovného práva do iných odvetví súkromného práva (a vice versa)“, zodpovedný riešiteľ prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

plýva, že zamestnávateľ má voči svojmu zamestnancovi, na rozdiel od iných odvetví súkromného práva, podstatne viac povinností. Za svoje nadštandardné sociálne postavenie v pracovnoprávnom vzťahu „platí“ zamestnanec povinnosťou subordinácie. Pracovnoprávne vzťahy sa preto nevyznačujú rovnosťou subjektov tak, ako v iných odvetviach súkromného práva. Aj princíp slobody v podobe zmluvnej slobody je v pracovnom práve podstatne viac zúžený než v iných odvetviach súkromného práva. V druhej časti príspevku autorka analyzuje praktické aktuálne problémy pracovného práva, ktoré vznikajú najmä v súvislosti so zavádzaním nových digitálnych foriem práce, a navrhuje aj spôsoby ich riešenia v legislatívnej praxi.

**Kľúčové slová:** Pracovné právo; ochranná funkcia; kogentnosť právnej úpravy; dispozitívnosť právnej úpravy; digitálna doba; nové technológie; ochrana slabšej strany; samostatne zárobkovo činná osoba; zamestnanec; tradičné pracovnoprávne vzťahy; flexibilná práca; definícia pojmu pracovník v práve Európskej únie; právom garantované práva zamestnancov.

## Všeobecná charakteristika

Ochranná funkcia pracovného práva je jeho dominantnou funkciou. Je zameraná na ochranu zamestnanca aj v situáciách, keď si sám zamestnanec neželá takúto ochranu. Ochranná funkcia pracovného práva ochraňuje zamestnanca ako slabšiu stranu vo vzťahu k zamestnávateľovi, čo sa významným spôsobom prejavuje i v jeho procesnoprávnom postavení v zmysle Civilného sporového poriadku, ktorý pre pracovnoprávne spory ustanovuje určité osobitosti v prospech zamestnanca.

Sloboda v podobe zmluvnej slobody a rovnosť v podobe zásady rovnakého zaobchádzania vo vzťahu zamestnávateľa a zamestnanca v súčasnosti nie sú, a ani v budúcnosti nemôžu byť v rovnovážnom postavení. Z hľadiska súčasného aj budúceho vývoja pracovného práva môžu viac alebo menej smerovať k určitému zrovnováženiu medzi právnym postavením zamestnanca a právnym postavením zamestnávateľa.

Základným právnym korektívom rovnosti účastníkov pracovnoprávných vzťahov, vychádzajúc z právnej povahy pracovného pomeru ako právneho vzťahu závislej práce, je podriadenosť zamestnanca zamestnávateľovi. Deficit rovnosti medzi zamestnancom a zamestnávateľom sa prejavuje za celú dobu trvania pracovného pomeru. Slobodu v podobe zmluvnej slobody nemožno v súčasnosti, ale ani do budúcnosti plne rozvinúť do takej miery, ako je rozvinutá v občianskom práve alebo obchod-

nom práve. Právom limitovaná zmluvná sloboda je v pracovnom práve i naďalej potrebná, pretože chráni zamestnanca súladne s ochrannou funkciou pracovného práva. A v súčasnosti, pri zavádzaní digitálnych foriem a spôsobov práce, by sa mala ochranná funkcia pracovného práva v obsahu pracovnoprávných vzťahov prejavovať ešte intenzívnejšie.

Uvedené však neznamená, že vo všetkých systematických častiach pracovného práva je miera ochrannej funkcie pracovného práva zo strany zákonodarcu optimálne zvolená. V niektorých obsahových častiach pracovného pomeru by ju bolo potrebné posilniť a v niektorých častiach pracovného pomeru by zase nemusela byť natoľko intenzívna, ak ide napríklad o aktivity zamestnávateľa, ktoré nepôsobia ako riziko ohrozenia subjektívnych práv a oprávnených záujmov zamestnanca.

Je prirodzené, že zamestnávateľ sa usiluje o zodpovedné ekonomické správanie. Aj keď počíta so skutočnosťou, že v pracovnom pomere spočíva ťažisko povinností na ňom, očakáva súčasne, že zákonodarca vytvorí elementárne právne podmienky pre zrovnováženie práv a povinností zamestnávateľa aj zamestnanca tak, aby sa zabezpečili rovnaké konkurenčné podmienky pre voľnú hospodársku súťaž. V praxi stála požiadavka zamestnávateľov smeruje k rozšíreniu flexibility pracovnoprávných vzťahov, a tým i k zúženiu kogentnosti pracovnoprávných predpisov, a súčasne k rozšíreniu ich dispozitívnosti. Zúženie kogentnosti pracovnoprávných predpisov v prospech ich dispozitívnosti je právne legitímne. Otázkou zostáva, v ktorých systematických častiach pracovného pomeru by bolo žiaduce zúženie kogentnosti pracovnoprávných predpisov a v ktorých by bolo vhodné a užitočné rozšíriť zmluvnú voľnosť v záujme oboch účastníkov pracovnoprávneho vzťahu.

Pri riešení problému kogentnosti a dispozitívnosti predpisov pracovného práva musia byť v prvom rade rešpektované Základné zásady pracovného práva, ktoré sú na jednej strane konkretizáciou ústavných sociálnych práv v pracovnom práve a na strane druhej majú podstatný právny význam nielen pre právnu interpretáciu aktuálneho pracovného práva, ale zohrávajú podstatnú rolu aj pri smerovaní pracovného práva do budúcnosti. V oblastiach, ktoré sú pre život a zdravie zamestnanca a jeho elementárne existenčné podmienky veľmi dôležité, je kogentnosť existujúcej pracovnoprávnej úpravy náležitá nielen v súčasnosti, ale aj v budúcnosti. Na druhej strane, v niektorých oblastiach pracovného pomeru často neprimerane administratívne zaťažuje zamestnávateľa a v konečnom dôsledku poškodzuje kvalitu pracovnoprávneho vzťahu.

Ide hlavne o oblasť podnikovej sociálnej politiky a iných aktivít, ktoré majú v pracovnoprávnom vzťahu vo vzťahu k zamestnancovi napríklad motivačný charakter.

### **Zrovnováženie práv a povinností zamestnanca a zamestnávateľa v digitálnej dobe**

Výkon práce pre iný subjekt sa pod vplyvom nových technológií veľmi podstatným spôsobom individualizuje. Zamestnanci pracujúci napríklad prostredníctvom digitálnych platforiem nepracujú v kolektívne zamestnancov. Individualizácia výkonu práce vedie vo svojich sociálnoprávnych dôsledkoch aj ku zmenám v doterajšom nazeraní na právne povinnosti zamestnanca a zamestnávateľa, a tým i na celý obsah pracovného pomeru. Ukazuje sa, že ochrana slabšej strany v pracovnom práve je mimoriadne dôležitá aj s nastupujúcou digitálnou dobou s novými druhmi a spôsobmi práce, ktoré v dostatočnej miere nezabezpečujú ochranu zamestnanca, lebo ho dostávajú do stále väčšej neistoty výkonu práce, a tým taktiež do nestability pracovného príjmu pre zabezpečenie jeho elementárnych životných podmienok. Výkonom nových druhov a spôsobov práce sa neustále znižuje počet štandardných pracovných pomerov na plný pracovný úväzok a zvyšuje sa počet rôznych neštandardných foriem práce bez akejkoľvek sociálnoprávnej ochrany alebo s veľmi nízkou sociálnoprávnu ochranou, ktorá existenčne ohrozuje nielen samotných zamestnancov, ale aj ich rodiny.<sup>2</sup>

Digitalizácia ako megatrend v hospodárskom aj spoločenskom živote si vyžaduje nové definičné rozhraničenie medzi prácou vykonávanou na základe pracovnej zmluvy a prácou vykonávanou na inom právnom základe. Z práce prostredníctvom online pôsobiacich digitálnych platforiem významne profitujú zamestnávateľa, pretože tieto alternatívne formy práce im šetria náklady na pracovné sily, pričom digitalizáciou pracovných procesov posúvajú zamestnanca do statusu samostatne zárobkovo činné osoby zodpovednej samej za seba, bez toho, aby odberateľ práce niesol určitú ťarchu rizika vykonávanej práce.

---

<sup>2</sup> Bližšie pozri BARANCOVÁ, H. Zmeny pracovného práva a digitalizácia pracovného života. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Nové technológie a ochrana zamestnanca*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 9-36. ISBN 978-80-7502-367-4.

## Nové vymedzenie pojmu zamestnanec

Základom pre najbližšiu budúcnosť, i v nadväznosti na nové digitálne druhy a spôsoby práce, je správne vymedzenie pojmu zamestnanec, ktoré by korešpondovalo s pracovným právom aj v digitálnej dobe. V aplikačnej praxi je sporné, do akej miery možno individuálne pracovné právo použiť na niektoré nové digitálne formy práce. Decentralizácia pracovného života prostredníctvom najmä platformovej práce kladie pred najbližšiu budúcnosť hlavnú požiadavku, aby tieto nové formy práce, aj keď plne nezodpovedajú pojmu závislá práca, prislúchali do predmetu pracovného práva, a nie do predmetu občianskeho práva či obchodného práva. Z doterajšieho výskumu vyplynula potreba sociálnoprávnej ochrany jednej pracovnej medzikategórie, ktorá doteraz chýba, pretože aktuálne nespĺňa ani všetky právne charakteristiky pojmu zamestnanec, ani všetky právne charakteristiky pojmu osoba samostatne zárobkovo činná. Sú ňou ekonomicky aktívni zamestnanci. Nebolo by dobré dopustiť, aby fyzické osoby pracujúce prostredníctvom rôznych typov digitálnych platforiem zostali „stratenou generáciou“, bez pracovnoprávnej a sociálnoprávnej ochrany.<sup>3</sup> V súčasnosti pracovné právo Európskej únie kladie na národných zákonodarcov kvalitatívne nové požiadavky pri zabezpečovaní sociálnoprávnej ochrany všetkých foriem zamestnania, bez ohľadu na skutočnosť, na akom právnom základe vznikli.

Zo strany zákonodarcu by bolo nesprávne ponechať ďalší vývoj neštandardných foriem práce vlastnému vývoju, a tým ich nechať bez primeranej sociálnoprávnej ochrany. Doterajšia prax ukazuje, že sa neustále rozširuje kategória fyzických osôb vykonávajúcich rôzne digitálne spôsoby práce, ktoré nemožno celkom dobre vtesnať do pojmu zamestnanec tak, ako ho podľa právneho stavu *de lege lata* vymedzuje § 11 ods. 1 Zákonníka práce,<sup>4</sup> z dôvodu nesplnenia podmienok osobnej závislosti a podriadenosti. Nové digitálne formy práce nenapĺňajú ani pojem osoba samostatne zárobkovo činná pre absenciu základných znakov podnikania. Digitalizáciou pracovných procesov a postupov sa stiera rozdiel medzi pojmom zamestnanec na jednej strane a pojmom samostatne zárobkovo činná osoba na strane druhej. Aj preto sa v odborných kruhoch uvažuje, či by nebolo potrebné rozšíriť a zreformovať pojem zamestnanec a s ním súvisiaci pojem závislá práca, alebo rozšíriť pojem podnikanie,

<sup>3</sup> Bližšie pozri BARANCOVÁ, H. Zmeny pracovného práva a digitalizácia pracovného života. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Nové technológie a ochrana zamestnanca*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 9-36. ISBN 978-80-7502-367-4.

<sup>4</sup> Bližšie pozri *Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

aby sa doň vtesnali tiež osoby, ktoré nevyhovujú existujúcemu legálne vymedzenému pojmu podnikanie, ani pojmu zamestnanec, ako ani pojmu osoba samostatne zárobkovo činná. Tým, že takéto fyzické osoby vykonávajú prácu prostredníctvom digitálnych platforiem sú v prevažnej miere osobne nezávislé, ale ekonomicky závislé, nevlastnia kapitál a prácu nevykonávajú za účelom zisku, nezodpovedajú ani základným právnym charakteristikám pojmu osoba samostatne zárobkovo činná, a často nie sú ani zamestnancami pre absenciu základných indikátorov závislej práce.<sup>5</sup>

Dynamický vývoj digitalizácie pracovných procesov súčasne kladie kvalitatívne nové požiadavky na právny poriadok, aby na jednej strane podporoval ďalší rozvoj digitalizácie výrobných procesov a na druhej strane zabezpečil dostatočnú sociálnoprávnu ochranu nielen zamestnancov v štandardných pracovných pomeroch, ale aj v atypických zamestnaniach, a zároveň garantoval sociálnoprávnu ochranu taktiež pre osoby samostatne zárobkovo činné. Pretože rozvoj digitalizácie pracovných procesov nemožno zastaviť, je namiesto otázky prípadného legislatívneho určenia právneho statusu „digitálneho pracovníka“, respektíve ekonomicky závislej osoby buď prostredníctvom reformy doterajších pojmov pracovného práva alebo ich doplnením o novú kategóriu zamestnancov na pomedzí medzi pracovným právom a obchodným právom. V súvislosti s nárastom digitálnych foriem a spôsobov práce sa stretávame aj s pojmom „virtuálny zamestnanec“ alebo „virtuálny zamestnávateľ“, respektíve s pojmom „virtuálne miesto výkonu práce“.<sup>6</sup>

### **Rozšírenie vecnej a osobnej pôsobnosti pracovného práva**

Výskum poukázal na potrebu rozšírenia predmetu osobnej a vecnej pôsobnosti pracovného práva i na iné neštandardné formy práce. Ich právna povaha sčasti pozostáva z prvkov statusu zamestnanec a sčasti z prvkov ekonomicky závislých zamestnancov a sčasti z prvkov osôb samostatne zárobkovo činných. Je žiaduce do blízkej budúcnosti dbať o rovnaké východiskové predpoklady pre voľnú hospodársku súťaž, aby nedochádzalo k diskriminácii medzi rôznymi formami zárobkovej činnosti fy-

<sup>5</sup> Bližšie pozri DOLOBÁČ, M. Spoločenská a priemyselná revolúcia 5.0 – zánik alebo vzostup pracovného práva?. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Nové technológie a ochrana zamestnanca*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 37-45. ISBN 978-80-7502-367-4.

<sup>6</sup> Bližšie pozri BARANCOVÁ, H. Zmeny pracovného práva a digitalizácia pracovného života. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Nové technológie a ochrana zamestnanca*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 9-36. ISBN 978-80-7502-367-4.

zických osôb. Na osoby podobné zamestnancom by mala platiť najmä úprava minimálnej mzdy, minimálnej dovolenky, ochrany osobných údajov, antidiskriminácie, prístupu k súdnej ochrane, bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, podnikovému dôchodkovému poisteniu. Ich status by nebol kvalitou identický so statusom zamestnanca, ale ani so statusom osoby samostatne zárobkovo činnej. K tomu, aby prevažná časť neštandardných foriem práce bola pod právnym režimom pracovného práva, aj keď s nižšou mierou sociálnoprávnej ochrany, bude žiaduce v najbližšej budúcnosti rozšíriť pôsobnosť pracovného práva tak, aby predmetom pracovného práva bola nielen práca, ktorá zodpovedá všetkým právnym znakom závislej práce tak, ako ju vymedzuje § 1 ods. 2 Zákonníka práce,<sup>7</sup> ale i práca, ktorá sa napríklad neuskutočňuje v osobnej závislosti voči zamestnávateľovi, avšak fyzická osoba ju uskutočňuje v situácii ekonomickej závislosti. Z vyššie uvedeného vyplýva potreba rozšíriť predmet pracovného práva nad rámec závislej práce a pojať do osobnej pôsobnosti pracovného práva i ekonomicky závislých zamestnancov, čo by mohlo významnou mierou riešiť nielen doterajšiu absenciu regulácie rôznych foriem digitálnej práce, ale aj právne postavenie členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností. V uvedenej súvislosti by bolo potrebné zaoberať sa tiež otázkou koncepcnej zmeny pojmu závislá práca v zmysle jeho doterajšieho vymedzenia, a tým i pojmu zamestnanec podľa § 11 ods. 1 Zákonníka práce<sup>8</sup> v smere redukcie doterajšieho počtu znakov závislej práce, respektíve aj prostredníctvom domnienky existencie pracovného pomeru, využívanaj v mnohých právnych poriadkoch štátov Európy.

Podstatným sa javí, aby právny status fyzických osôb vykonávajúcich prácu vo forme ekonomickej, nie však osobnej závislosti aj do budúcnosti prislúchal do predmetu pracovného práva. Systematické začlenenie takejto medzikategórie ekonomicky závislých zamestnancov do Zákonníka práce<sup>9</sup> by aj samotným zamestnancom poskytovalo vyššiu a bezpečnejšiu úroveň sociálnoprávnej ochrany než v rámci obchodnoprávných vzťahov.

Jedným z právnych modelov riešenia uvedenej situácie na trhu práce spojenej s digitalizáciou výroby je možnosť, aby súčasné pracovné právo ponúklo vedľa pracovného pomeru aj voľnejší pracovnoprávny vzťah s nižšou mierou sociálnoprávnej ochrany, než ktorá platí pre zamestnan-

<sup>7</sup> Bližšie pozri *Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

<sup>8</sup> Bližšie pozri *Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

<sup>9</sup> Bližšie pozri *Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

cov v pracovnom pomere, alebo ďalej tiež model spružnenia doterajšieho vymedzenia pojmu zamestnanec, ako i pojmu závislá práca.<sup>10</sup>

Ukazuje sa, že by bolo žiaduce rozšíriť predmet a osobnú pôsobnosť pracovného práva a osobnú či vecnú pôsobnosť Zákonníka práce<sup>11</sup> napríklad i na crowdworkerov. Podľa súčasného právneho stavu väčšina z nich nezodpovedá pojmu zamestnanec. Ich právna povaha sčasti pozostáva z prvkov statusu zamestnanec a sčasti z prvkov ekonomicky závislých zamestnancov a sčasti z prvkov osôb samostatne zárobkovo činných.

V závere tejto časti nášho príspevku sa opätovne žiada pripomenúť, že pracovné právo Európskej únie už kladie na národných zákonodarcov kvalitatívne nové požiadavky pri zabezpečení sociálnoprávnej ochrany všetkých foriem zamestnania, bez ohľadu na to, na akom právnom základe vznikli.<sup>12</sup>

### **Virtualizácia pracovných podmienok a obsah pracovnej zmluvy**

Medzi určujúce prvky flexibility pracovnoprávných vzťahov patria flexibilné podmienky pracovnej zmluvy. Pracovná zmluva ako určujúci právny nástroj a základný právny úkon v pracovnom práve často na veľmi dlhý čas zakladá úroveň a kvalitu pracovných podmienok zamestnanca. V priebehu trvania pracovného pomeru je centrálnym prvkom zvýšenia flexibility pracovnoprávných vzťahov samotný obsah pracovnej zmluvy, jej nevyhnutné, pravidelné a náhodilé obsahové náležitosti. Ide napríklad o problém pracovného času, iných flexibilných zmluvných vzťahov, neustáleho zvyšovania kvalifikácie zamestnancov, liberalizácie podmienok jednostranného skončenia pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa, reštrukturalizácie podnikov ako nevyhnutného prvku zvýšenia dynamiky výroby, ako aj nových výziev na európsky sociálny dialóg.

Do kategórie flexibilných podmienok práce by v obsahu pracovnej zmluvy bolo možné (až na určité osobitné kategórie zamestnancov) za-

<sup>10</sup> Bližšie pozri BARANCOVÁ, H. *Zamestnanec, štatutár a spoločník v pracovnom práve*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018. 136 s. ISBN 978-80-7502-300-1; a Záverečnú správu k výskumnému projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-15-0066 s názvom „*Nové technológie v pracovnom práve a ochrana zamestnanca*“, zodpovedný riešiteľ prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.

<sup>11</sup> Bližšie pozri *Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

<sup>12</sup> Bližšie pozri *Odporúčanie Komisie (EÚ) 2017/761 z 26. apríla 2017 týkajúce sa Európskeho piliera sociálnych práv*. Ú.v. EÚ L 113, 2017-04-29, s. 56-61; a *Uznesenie Európskeho parlamentu z 19. januára 2017 o európskom pilieri sociálnych práv (2016/2095(INI))*. Ú.v. EÚ C 242, 2018-07-10, s. 24-40.



hrnúť i dohodu účastníkov o možnosti jednostrannej zmeny organizácie pracovného času zo strany zamestnávateľa, ak by to vyplývalo z potrieb uplatnenia flexikonta. Ak vychádzame z predpokladu, že pri digitálnych formách práce môže zamestnanec pracovať z akéhokoľvek pracovného miesta, nielen z územia príslušného štátu, ale aj z iného štátu či svetadiela, bude potrebné sa zamýšľať tiež nad doterajšou pracovnoprávnou úpravou obsahu pracovnej zmluvy a jej nevyhnutných obsahových náležitostí. Pokiaľ ide o dohodnuté miesto výkonu práce, malo by byť zmluvnými stranami pri digitálnych formách práce dojednané veľmi flexibilne.<sup>13</sup>

Virtualizácia pracovných podmienok umožňuje tiež riešenie problémov vo sfére zamestnanosti v takých oblastiach, ktoré neprislúchajú v súčasnosti do predmetu pracovného práva. Musia sa však do väčšej pozornosti zákonodarcu dostať najmä osoby hospodársky závislé a drobní podnikatelia. V digitálnej dobe sa podstatným spôsobom mení vzťah zamestnanca k pracovným prostriedkom, ktoré používa pri výkone práce. V súčasnosti už existujú nové variabilné modely rozdelenia úloh medzi človekom a pracovným prostriedkom, v ktorých pracovný prostriedok preberá na seba podstatnú časť úloh, ktoré predtým vykonával sám zamestnanec. Týmito vzájomnými procesmi už teraz dochádza k integrácii skutočnej a virtuálnej reality, ktorá prekračuje tradičné koncepty interakcie človeka a techniky. Uvedené systémy sú v porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami zo strany zamestnávateľa podstatne lepšie kontrolovateľné. Z interakcií medzi technickými prostriedkami a zamestnancom vzniká nemálo nových problémov, ktoré sa dotýkajú hlavne zodpovednostných právnych vzťahov, napríklad pri posudzovaní otázky, či ide ešte o ľudskú prácu, respektíve zodpovednosť, alebo ide o zodpovednosť dodávateľa technických prostriedkov na výkon práce. Uvedená základná právna a etická otázka sa v súčasnosti diskutuje hlavne v súvislosti s nasadením do výroby autonómnych dopravných prostriedkov, ale taktiež iných pracovných robotických prostriedkov.

### **Právna úprava pracovného času**

Právna úprava pracovného času má z hľadiska ochrany zamestnanca dominantný význam. Od dĺžky pracovného času priamo závisí miera odpočinku zamestnanca. Reálna dĺžka pracovného času priamo vplýva na

---

<sup>13</sup> Bližšie pozri KOZAK, W. Hrsg. *Globales Arbeiten: Wiener Arbeitsrechtsforum 2017*. 1. Aufl. Wien: Manz Verlag, 2018. 89 s. ISBN 978-3-214-16357-0.

kvalitu osobného a rodinného života zamestnanca a pozitívne alebo negatívne ovplyvňuje spájanie pracovného a rodinného života zamestnanca. Pracovný čas tvorí súčasne podstatný obsahový prvok flexibility pracovnoprávných vzťahov. Existujúce pracovné právo Slovenskej republiky sa vyznačuje relatívne vysokou mierou liberalizácie právnej úpravy pracovného času a v úprave odpočinku po vykonanej práci je na niektorých miestach Zákonníka práce<sup>14</sup> v rozpore so Smernicou 2003/88/ES<sup>15</sup> a aktuálnou judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie. Z hľadiska práce nadčas, práce v noci či práce v sobotu a nedeľu má Slovenská republika nelichotivý primát medzi všetkými členskými krajinami Európskej únie. Pracovnoprávna úprava pracovného času má v prevažnej miere kogentnú povahu, čím je z podstatnej časti vyňatá zo zmluvnej autonómie účastníkov pracovného pomeru. Stále väčší počet zamestnancov pracuje v priebehu pracovného času s informačnými technológiami, čo vyvoláva nové riziká nedodržiavania maximálnych limitov pracovného času a času odpočinku, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ale aj riziká porušovania práva na súkromný život, osobitne práva na ochranu osobných údajov. Zamestnanec pracujúci s digitálnymi prostriedkami, napríklad prostredníctvom internetu, pracuje, kde chce a kedy chce, skoro ráno, neskoro večer, ako aj v noci. Vychádza otázka, či ho zamestnávateľ môže v takejto jeho „prílišnej“ pracovnej aktivite obmedzovať. Z najnovšej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie vyplýva, že zamestnávateľ disponuje takýmto právom.<sup>16</sup>

Vychádzajúc z hlavných tendencií rozvoja digitálnych foriem práce možno v budúcnosti predpokladať legislatívne zmeny i v oblasti pracovného času. Pretože požiadavky kapitálu tendujú k stále vyššej flexibilita pracovného času, vedú vo svojich dôsledkoch k zmiešavaniu a spájaniu pracovného času a času odpočinku na strane zamestnanca.<sup>17</sup> Ak vychá-

<sup>14</sup> Bližšie pozri *Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

<sup>15</sup> Bližšie pozri *Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času*. Ú.v. EÚ L 299, 2003-11-18, s. 381-391.

<sup>16</sup> Bližšie pozri KRIŽAN, V. *Nové formy práce a sociálna ochrana*. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Európsky pilier sociálnych práv a spoločnosť 5.0*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 127-144. ISBN 978-80-7205-325-4; a LACKO, M. *Úroveň sociálnej ochrany podľa piliera sociálnych práv Európskej únie*. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Európsky pilier sociálnych práv a spoločnosť 5.0*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 42-78. ISBN 978-80-7205-325-4.

<sup>17</sup> Bližšie pozri BARANCOVÁ, H. *Vplyv digitalizácie pracovných procesov na základné pojmy pracovného práva*. In: H. BARANCOVÁ a A. OLŠOVSKÁ, eds. *Priemysel 4.0 a pracovné podmienky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 9-34. ISBN 978-80-7502-312-4; a KRIŽAN, V. *Pracovný čas zamestnancov pracujúcich s informačnými a komunikačnými prostriedkami*.

dzame z predpokladu, že pri digitálnych formách práce by sa vyššia flexibilita pracovného času žiadala aj do budúcnosti, odpoveďou na uvedený problém je najnovší vývoj judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. Kľúčové miesto má rozsudok Súdneho dvora Európskej únie C-55/18<sup>18</sup> zo dňa 14. mája 2019, ktorý vyžaduje povinnosť zamestnávateľa evidovať rozsah pracovného času bez ohľadu na formy výkonu práce, s tým, aby bolo možné pre všetkých zamestnancov zabezpečiť aspoň minimálne doby odpočinku. V opačnom prípade by došlo k nežiaducemu zmiešavaniu pracovného času a doby odpočinku po vykonanej práci. Je v záujme zamestnancov, aby sa rozsah nadčasovej práce, práce v noci či práce v sobotu a nedeľu udržal v rozumnej miere, aby tak celkový reálny týždenný pracovný čas nebol v rozpore s právom Európskej únie a súčasne neohrozoval zdravie zamestnancov a ich ľudskú dôstojnosť pri výkone práce.<sup>19</sup>

### Zmena funkcií a úloh zástupcov zamestnancov

Nástup digitálnej doby a s ňou geneticky späté nové druhy a spôsoby práce relatívne nepriaznivo pôsobia na doterajšiu úroveň kolektívnych pracovných vzťahov. Zo skúmania pracovnoprávnej úpravy *de lege lata* vyplýva, že ingerencia zástupcov zamestnancov do oblasti pracovnoprávných vzťahov nadobudla taký robustný rozsah, že zamestnávateľovi na jednej strane reálne prekáža a na druhej strane zase jednoznačne ukazuje, že zástupcovia zamestnancov neplnia všetky svoje úlohy, a to najmä v oblastiach, ktoré zamestnancov existenčne ohrozujú (napríklad pri obmedzovaní zamestnávateľa v jeho snahe o obsadzovanie stálych pracovných miest len agentúrnymi zamestnancami).

Je zrejmé, že v pracovnom práve možno identifikovať aj oblasti, v ktorých by vyššia aktivita zástupcov zamestnancov v prospech zamestnancov neuškodila a pomohla by nielen individuálnemu zamestnancovi, ale i významnému počtu či už existujúcich, ako aj potenciálnych zamestnancov (napríklad vyššia miera kontrolnej činnosti prostredníctvom kolektívnych zmlúv, ktorú by zástupcovia zamestnancov mali vykonávať

---

In: H. BARANCOVÁ a A. OLŠOVSKÁ, eds. *Priemysel 4.0 a pracovné podmienky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 69-83. ISBN 978-80-7502-312-4.

<sup>18</sup> Bližšie pozri *Case of Federación de Servicios de Comisiones Obreras (CCOO) v. Deutsche Bank SAE* [2019-05-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2019, C-55/18.

<sup>19</sup> Bližšie pozri *Case of Federación de Servicios de Comisiones Obreras (CCOO) v. Deutsche Bank SAE* [2019-05-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2019, C-55/18.

nad mierou využívania pracovných síl z tretích krajín, často na úkor uchádzačov o zamestnanie z pracovného trhu Slovenskej republiky).

K vyššie uvedenému je potrebné pridať i nevyhnutnosť zmien funkcií zástupcov zamestnancov v čase zavádzania a rozširovania nových digitálnych foriem práce, v ktorom funkcie zástupcov zamestnancov, ich formy a spôsoby práce vyžadujú podstatnú zmenu. Existujúci rozsah ingerencie zástupcov zamestnancov do pracovnoprávných vzťahov je tak rozsiahly, že zamestnávateľ má často oprávnený pocit ohrozenia výkonu svojej pracovnoprávnej subjektivity. Ide hlavne o oblasti, pri ktorých by znížená ingerencia zástupcov zamestnancov alebo jej absencia nijako neohrozovala oprávnené záujmy zamestnancov, napríklad pri plneniach zamestnávateľa v oblasti podnikovej sociálnej politiky, ktoré vo vzťahu k zamestnancovi pôsobia ako benefity, „odmeny“ za lojalitu a vernosť zamestnávateľovi, ako aj pri plneniach povinností nad rámec určený zákonom, kolektívnou zmluvou či pracovnou zmluvou.

Nové druhy a spôsoby práce v digitalizovanej spoločnosti pôsobia tiež na doterajšie klasické modely zastupovania zamestnancov prostredníctvom odborových organizácií a zamestnaneckých rád. Individualizácia práce vedie k podstatne nižšej spolupatričnosti a solidarite zamestnanca s ostatnými zamestnancami. U individuálneho zamestnanca znižuje potrebu vstupovať do koalícií. Individualizácia práce najmä prostredníctvom rôznych digitálnych platforiem či klasickej telepráce vo svojich právnych dôsledkoch v mnohých prípadoch zásadným spôsobom zasahuje do pracovného pomeru a aktuálneho právneho vymedzenia pojmu zamestnanec či chápania pojmu pracovný pomer.

## **Záver**

Optimalizácia princípov súkromného práva – slobody a rovnosti – má v pracovnom práve odlišný charakter ako v iných odvetviach súkromného práva. Uvedené princípy nie sú v pracovnom práve rovnocenné, a nie sú ani vo vzájomnej symbióze, pretože sú ovládané ochrannou funkciou pracovného práva. Tomu zodpovedá aj vzťah ochrannej funkcie pracovného práva k iným funkciám, najmä k regulačnej funkcii pracovného práva. Popri potrebe udržať a posilňovať ochrannú funkciu pracovného práva je potrebné súčasne vo viacerých inštitútoch pracovného práva posilniť regulačnú funkciu pracovného práva, ktorá je v súčasnosti značne zanedbávaná, aj keď by viac než doteraz mohla prispievať k zrovnováženiu práv a povinností zamestnanca a zamestnávateľa v pracovnoprávných vzťahoch.

Rozsah kogentnosti a dispozitívnosti súčasnej pracovnoprávnej úpravy je žiaduce optimalizovať tak, aby sa pri každom individuálnom pracovnoprávnom inštitúte prioritizovala buď dominancia kogentnosti, alebo dominancia dispozitívnosti pracovnoprávných vzťahov.

Alternatívne formy práce sa digitalizáciou pracovných procesov rozvíjajú veľmi dynamicky, avšak ich právna úprava výrazne zaostáva za potrebami aplikačnej praxe. V zahraničných právnych úpravách existujú už v súčasnosti viaceré moderné modely ich pracovnoprávnej regulácie, s cieľom, aby všetky formy výkonu práce boli bez ohľadu na právny základ ich vzniku pod primeranou sociálnoprávnou ochranou a prislúchali vo svojej prevažnej miere do predmetu pracovného práva.

### Zoznam bibliografických odkazov

- BARANCOVÁ, H. Vplyv digitalizácie pracovných procesov na základné pojmy pracovného práva. In: H. BARANCOVÁ a A. OLŠOVSKÁ, eds. *Priemysel 4.0 a pracovné podmienky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 9-34. ISBN 978-80-7502-312-4.
- BARANCOVÁ, H. *Zamestnanec, štatutár a spoločník v pracovnom práve*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018. 136 s. ISBN 978-80-7502-300-1.
- BARANCOVÁ, H. Zmeny pracovného práva a digitalizácia pracovného života. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Nové technológie a ochrana zamestnanca*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 9-36. ISBN 978-80-7502-367-4.
- Case of Federación de Servicios de Comisiones Obreras (CCOO) v. Deutsche Bank SAE* [2019-05-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2019, C-55/18.
- DOLOBÁČ, M. Spoločenská a priemyselná revolúcia 5.0 – zánik alebo vzostup pracovného práva?. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Nové technológie a ochrana zamestnanca*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019, s. 37-45. ISBN 978-80-7502-367-4.
- KOZAK, W. Hrsg. *Globales Arbeiten: Wiener Arbeitsrechtsforum 2017*. 1. Aufl. Wien: Manz Verlag, 2018. 89 s. ISBN 978-3-214-16357-0.
- KRIŽAN, V. Nové formy práce a sociálna ochrana. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Európsky pilier sociálnych práv a spoločnosť 5.0*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 127-144. ISBN 978-80-7205-325-4.
- KRIŽAN, V. Pracovný čas zamestnancov pracujúcich s informačnými a komunikačnými prostriedkami. In: H. BARANCOVÁ a A. OLŠOVSKÁ, eds.

*Priemysel 4.0 a pracovné podmienky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 69-83. ISBN 978-80-7502-312-4.

LACKO, M. Úroveň sociálnej ochrany podľa piliera sociálnych práv Európskej únie. In: H. BARANCOVÁ, ed. *Európsky pilier sociálnych práv a spoločnosť 5.0*. 1. vyd. Praha: Leges, 2018, s. 42-78. ISBN 978-80-7205-325-4.

*Odporúčanie Komisie (EÚ) 2017/761 z 26. apríla 2017 týkajúce sa Európskeho piliera sociálnych práv*. Ú.v. EÚ L 113, 2017-04-29, s. 56-61.

*Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času*. Ú.v. EÚ L 299, 2003-11-18, s. 381-391.

*Uznesenie Európskeho parlamentu z 19. januára 2017 o európskom pilieri sociálnych práv (2016/2095(INI))*. Ú.v. EÚ C 242, 2018-07-10, s. 24-40.

*Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.

Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovenská republika  
[helena.barancova@truni.sk](mailto:helena.barancova@truni.sk)

## Problematika evidence pracovní doby akademických pracovníků podle nových právních podmínek<sup>1</sup>

### Problems of Recording Working Time of Academic Staff According to New Legal Conditions

Milan Hrdý

**Abstract:** *The issue of recording the working time of academic staff is a very complicated matter requiring a deeper legal analysis. An amendment to the Higher Education Act legalizes the previous situation when a part of his/her duties was performed by an academic employee outside the workplace of the relevant higher education institution, i.e. his/her employer. The division of the working time of an academic employee into the period when he/she performs mainly pedagogical activities and activities related to pedagogical activities in the workplace of the employer and the period when he/she performs scientific and other creative activities that he/she himself/herself schedules in the place he/she chooses, is definitely the right way. However, these amendments must fully comply with the applicable current wording of the Labour Code. A problematic area are the performance of the work of an academic employee outside the workplace of the employer and the questions of the length of working time, breaks at work and between shifts, performance of night work and work on Saturdays and Sundays as well as questions related to the occupational safety and health at workplace.*

**Key Words:** *Labour Law; Labour Code; Academic Staff; Legal Conditions; Working Time; Record Keeping; Breaks at Work; Occupational Safety and Health at Workplace; Problems; the Czech Republic.*

**Abstrakt:** *Problematika evidence pracovní doby akademických pracovníků je záležitost velice komplikovaná, vyžadující hlubší právní analýzu. Novela Zákona o vysokých školách legalizuje předchozí stav, kdy část svých povin-*

---

<sup>1</sup> Tento příspěvek vznikl díky finanční podpoře poskytované v rámci výzkumného projektu na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze s názvem „Soukromé právo a výzvy dneška“, id. č. PROGRES Q03.

*ností akademický pracovník vykonával mimo pracoviště příslušné vysoké školy, tj. svého zaměstnavatele. Rozdělení pracovní doby akademického pracovníka na dobu, kdy vykonává především pedagogickou činnost a činnost s pedagogickou činností související na pracovišti zaměstnavatele, a na dobu, kdy vykonává vědeckou a další tvůrčí činnost, kterou si sám rozvrhuje na místě, které si sám zvolí, je rozhodně správná cesta. Nicméně, tyto změny musí být plně v souladu s platným zněním Zákoníku práce. Problematickou oblastí jsou výkon práce akademického pracovníka mimo pracoviště zaměstnavatele a otázky délky pracovní doby, přestávek v práci i mezi jednotlivými směny, výkon noční práce a práce v sobotu a v neděli i otázky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.*

**Klíčová slova:** Pracovní právo; Zákoník práce; vysokoškolští zaměstnanci; právní podmínky; pracovní doba; evidence; přestávky v práci; bezpečnost a ochrana zdraví při práci; problémy; Česká republika.

## Úvod

Cílem příspěvku je analyzovat problematiku evidence pracovní doby akademického pracovníka z pohledu aktuálního výkladu českého pracovního práva a zaměřit se zejména na problémové oblasti této tematiky, s návrhem jejich možných řešení. Pracovní doba je v teorii pracovního práva vymezena jako doba, kdy je zaměstnanec povinen vykonávat práci ve prospěch svého zaměstnavatele, na základě jeho pokynů, přičemž v rámci pracovní doby se realizuje obsah pracovněprávních vztahů.<sup>2</sup> Aktuální verze Zákoníku práce<sup>3</sup> vymezuje pracovní dobu jako dobu, v níž je zaměstnanec povinen vykonávat pro zaměstnavatele práci, a také dobu, v níž je zaměstnanec připraven na pracovišti zaměstnavatele vykonávat práci podle pokynů zaměstnavatele. Pracovní doba může být rozložena rovnoměrně nebo nerovnoměrně a zaměstnanec a zaměstnavatel se mohou dohodnout na kratší pracovní době. Pracovní doba může být rozvržena pevně, nebo Zákoník práce umožňuje i tzv. pružné rozložení pracovní doby, která zahrnuje časové úseky základní a pružné pracovní doby, přičemž začátek a konec těchto úseků určuje vždy zaměstnavatel.<sup>4</sup> Princip pružné pracovní doby spočívá v tom, že v rámci pevné pracovní doby je zaměstnanec povinen být na pracovišti zaměstnavatele a v rámci

<sup>2</sup> Blíže viz BĚLINA, M. et al. *Pracovní právo*. 6. dopln. a podstat. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. 464 s. ISBN 978-80-7400-283-0.

<sup>3</sup> Blíže viz Zákon č. 262/2006 Sb. *Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů*.

<sup>4</sup> Blíže viz § 85 odst. 1 *Zákona č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů*.



volitelné pracovní doby si délku své přítomnosti volí zaměstnanec sám, přičemž celková délka směny nesmí přesáhnout dvanáct hodin. Pro účely zajištění odpracování požadované délky pracovní doby existuje tzv. vyrovnávací období, které určuje zaměstnavatel. Rozvržení pracovní doby musí být zajištěno tak, aby byly dodrženy požadavky nepřetržitého odpočinku v týdnu či odpočinku mezi dvěma směnami. Doba odpočinku je zákonem definována nepřímou, tj. jako doba, která není pracovní dobou.<sup>5</sup> Specifickou problematikou je práce přesčas, kterou může zaměstnavatel nařídít jen z vážných provozních důvodů s příslušnými zákonnými omezeními.<sup>6</sup> Důležitou roli hraje také místo výkonu práce, které je, mimo jiné, i povinnou náležitostí pracovní smlouvy. Kromě pracoviště zaměstnavatele může zaměstnanec vykonávat práci pro zaměstnavatele podle dohodnutých podmínek v pracovní době, kterou si sám rozvrhuje.<sup>7</sup>

### Pracovní doba akademického pracovníka a její aktuální vymezení

Specifikum evidence pracovní doby ve vysokoškolském prostředí spočívá především v různorodosti pracovní náplně akademického pracovníka. Akademický pracovník je vymezen jako „*profesor, docent, mimořádný profesor, odborný asistent, asistent, lektor a vědecký a výzkumný pracovník, který je zaměstnancem vysoké školy, a hlavně, vykonává jak pedagogickou, tak tvůrčí činnost*“.<sup>8</sup> Pedagogická a tvůrčí činnost jsou však činnosti natolik odlišné svým charakterem a pracovním výkonem, že jejich vykazování a realizace na pracovišti zaměstnavatele je více než problematickou záležitostí. Novelou Zákona o vysokých školách<sup>9</sup> (dále také jen „vysokoškolský zákon“) byla proto, a zcela správně, pracovní doba akademického pracovníka rozdělena na přímou pedagogickou činnost, práci související s přímou pedagogickou činností a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. První dvě části, tj. pedagogickou činnost a práci s pedagogickou činností související, by měl rozvrhovat zaměstnavatel. Z hlediska praxe pedagogické činnosti se jedná o tzv. přímou a nepřímou výuku. Nepřímou výukou máme na mysli především zkoušky a státní zkoušky, dále pak vedení kvalifikačních prací,

<sup>5</sup> Blíže viz § 78 odst. 1b Zákona č. 262/2006 Sb. Zákonník práce, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>6</sup> Blíže viz § 93 Zákona č. 262/2006 Sb. Zákonník práce, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>7</sup> Blíže viz § 317 Zákona č. 262/2006 Sb. Zákonník práce, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>8</sup> Blíže viz § 70 Zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>9</sup> Blíže viz novelu Zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů na základě Zákona č. 32/2019 Sb., kterým se mění Zákon č. 262/2006 Sb. Zákonník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

v případě docentů a profesorů také vedení doktorandů. Do práce související s pedagogickou činností by měla patřit také účast na schůzích kateder, případně účast na školeních organizovaných zaměstnavatelem. Uvedené činnosti byly již před přijetím příslušné novely realizovány na pracovišti zaměstnavatele, tj. příslušné vysoké školy. Ostatní činnosti definované především v § 70a odst. c<sup>10</sup> vykonával povětšinou zaměstnanec neoficiálně mimo pracoviště zaměstnavatele, a to buď doma nebo v knihovně či v terénu v případě terénního výzkumu, a to i přesto, že v pracovní smlouvě měl povětšinou jasně stanoveno místo výkonu práce pracoviště vysoké školy, tj. zaměstnavatele. Většina zaměstnavatelů tuto situaci tolerovala a spokojila se s formálními výkazy docházky na pracoviště, kde velmi často akademičtí pracovníci vykazují přítomnost na pracovišti i pro výkon vědecké a publikační činnosti, i když to v realitě není pravda a zmíněnou činnost vykonávají mimo pracoviště zaměstnavatele, nejčastěji doma. Z toho důvodu je třeba tuto novelu vysokoškolského zákona jednoznačně přivítat, protože v podstatě legalizuje skutečnou reálnou situaci, která funguje na většině vysokých škol v České republice. Reguluje také na specifika práce akademického pracovníka, která má minimálně část pedagogickou a s ní spojené povinnosti, a dále pak vědeckou a publikační část, tj. činnost, která vyžaduje naprostý klid a koncentraci akademického pracovníka, který by neměl být rušen ani studenty, ani spolupracovníky. Do určité míry tím také novela kopíruje ustanovení, která byla zavedena již v roce 2016 pro pedagogické pracovníky,<sup>11</sup> přičemž pedagogičtí pracovníci vykonávají v pracovní době přímou pedagogickou činnost a práci související s přímou pedagogickou činností. V rámci zákona<sup>12</sup> je rovněž stanovena doba, kdy je pedagogický pracovník povinen být na pracovišti zaměstnavatele. Kromě vlastní pedagogické činnosti sem spadají i zastupování za jiného pedagogického pracovníka a další činnosti, které určuje zaměstnavatel v souladu se Zákoníkem práce. Podobně, jako je tomu v rámci novely vysokoškolského zákona pro akademické pracovníky, i „*pedagogičtí pracovníci si sami rozvrhují místo jiné práce a jejího výkonu, přičemž náklady s výkonem této práce mimo*

<sup>10</sup> Blíže viz novelu *Zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů na základě Zákona č. 32/2019 Sb., kterým se mění Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.*

<sup>11</sup> Blíže viz § 22a *Zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*

<sup>12</sup> Blíže viz § 22a odst. 2 *Zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*

*pracoviště zaměstnavatele si hradí sami, pokud není dohodnuto jinak*“.<sup>13</sup> Novela Zákona o vysokých školách byla přijata jako pozměňovací návrh v rámci druhého čtení při projednávání novely Zákoníku práce, a to poslance Karla Raise (ANO) za přispění poslankyně Heleny Válkové (ANO), se zdůvodněním, že je třeba realizovat narovnání poměrů ohledně pracovní doby akademických pracovníků podobně, jako k tomu došlo již u pracovníků pedagogických. Poslankyně Válková navíc uvedla, že vysokoškolská pedagogové chtějí pracovat v rámci zákona a řídit se tím, co je uvedeno v právních předpisech. Doslova bylo řečeno, že schválením zákona bude umožněno, aby „*akademičtí pracovníci skutečně mohli pracovat 24 hodin denně a nemít u toho špatné svědomí, že pracují mimo pracovní dobu*“.<sup>14</sup> S tímto stanoviskem lze souhlasit, neboť, jak již bylo dříve uvedeno, dochází k legitimizaci stavu, který již dávno v rámci vysokoškolského prostředí funguje. Za zajímavé je možné považovat zmínku o možnosti realizovat vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost v podstatě kdykoliv a kdekoliv.

### **Problémové oblasti evidence pracovní doby a jejich možná řešení**

Přes pozitivní hodnocení nové právní úpravy je možné diskutovat o některých problémových záležitostech. První se týká vymezení místa výkonu práce, kterou si zaměstnanec bude volit sám. Opravdu může tuto činnost zaměstnanec vykonávat kdekoliv? A jaká místa bude zaměstnavatel tolerovat? Bude to, mimo jiné, záležet na tom, zda bude zaměstnavatel vést evidenci pracovní doby i u této činnosti, neboť Zákon o vysokých školách vyžaduje evidenci pouze přímé pedagogické činnosti a práce související s přímou pedagogickou činností, nikoliv však vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti. Pokud by však nedocházelo k evidenci této pracovní doby, tak by mohl nastat problém s aplikací obecně závazných pracovněprávních předpisů, které se týkají záležitostí, jako jsou evidence přestávek v práci, nepřetržitá doba odpočinku, problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Za další problém je možné považovat realizaci příslušných změn týkajících se úpravy pracovní doby, její evidence a místa výkonu práce v rámci zvláštních právních předpisů, a nikoliv v rámci Zákoníku práce, který by

<sup>13</sup> Blíže viz § 22a odst. 3 Zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

<sup>14</sup> Blíže viz Od července platí nová úprava pracovní doby akademických pracovníků VŠ. *Vědavyzkum.cz* [online]. 2019-03-12 [cit. 2019-11-30]. ISSN 2533-4522. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/legislativa-a-pravo/legislativa-a-pravo/od-cervence-plati-nova-uprava-pracovni-doby-akademickych-pracovniku-vs>.

se měl touto problematikou převážně zabývat. Teorie pracovního práva však počítá se skutečností, že kromě zákonů týkajících se bezprostředně individuálního či kolektivního pracovního práva nebo bezpečnosti a ochrany zdraví při práci jsou zdrojem pracovního práva i další zákony, které legislativně ošetřují specifické oblasti týkající se kromě vysokých škol také například bezpečnostních sborů, výkonu práce soudců a státních zástupců a podobně. Propojení se Zákoníkem práce je však vyžadováno a realizuje se formou nejčastěji odkazů v Zákoníku práce na zvláštní právní předpisy. Určité kritice může být podrobena také skutečnost, že náklady související s výkonem práce, kterou si akademický pracovník rozvrhuje, si musí nést sám, a nikoliv zaměstnavatel, což by mohlo odporovat jednomu ze základních principů pracovního práva, že náklady spojené s výkonem závislé práce hradí zaměstnavatel. Otázku k diskusi rovněž vyvolává, proč se závislá práce u jiných profesí, například i u výzkumných a vědeckých pracovníků výzkumných a vývojových ústavů, neřeší obdobným způsobem. Určité pochybnosti vyvolává určitě i legislativní postup při přijetí novely Zákona o vysokých školách, který neproběhl standardním způsobem po předchozím projednání s odbornou veřejností a s důkladně zpracovanou důvodovou zprávou. Naopak, změna zákona se prosadila jako tzv. „přílepek“, tj. jednalo se o připojení k projednávání novely Zákoníku práce. Navíc, celý zákon byl odmítnut Senátem Parlamentu České republiky, avšak byl následně přehlasován Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky a podepsán prezidentem republiky. I když se předkladatelé zákona opírají o podporu Rady vysokých škol a akademické obce, existují na druhé straně opakované závěry zasedání České konference rektorů,<sup>15</sup> ve kterých rektori upozorňují na některé problémy spjaté s oslabením pozice vysokých škol jakožto zaměstnavatelů vůči zaměstnancům. Domnívají se, že to může vést dokonce i k ohrožení kvality vzdělávacího systému. Značným problémem je také otázka bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a pracovních úrazů, které by se případně staly v čase rozvrhovaném zaměstnancem. Diskutabilní může být také volba místa výkonu práce, a to jak z hlediska vhodnosti prostoru, tak i z hlediska možností změny tohoto místa, tj. například jeden pátek bude práce vykonávána doma, druhý na chalupě, třetí u rodičů na venkově a podobně. Pokud se rozhodne zaměstnanec realizovat vě-

<sup>15</sup> Blíže viz Usnesení Předsednictva České konference rektorů k návrhu novely Zákona o vysokých školách. In: *Česká konference rektorů* [online]. 2019-01-21 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.crc.muni.cz/dokumenty/usneseni/usneseni-predsednictva-ceske-konference-rektoru-k-navrhu-novely-zakona-o-vysokych-skolach>.

deckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost doma, přejde problematika výkonu této práce do již dlouhodobě diskutované problematiky tzv. Home Office, neboli domácí práce, která sama o sobě není vůbec jednoduchá. Uvedené problematice bude věnována samostatná následující část našeho příspěvku.

### **Aplikace Home Office na podmínky práce akademického pracovníka**

Z výše uvedeného vyplývá, že výkon vědecké, publikační, inovační a další podobné činnosti má rysy tzv. Home Office, neboli práce z domova. Ve své podstatě však práce z domova nemusí být konána nutně v místě bydliště zaměstnance, kde se převážně zdržuje, ale i na místě vhodném pro výkon dané práce, které si zaměstnanec sám zvolí. Kromě této charakteristiky je dalším znakem zmíněného způsobu práce především možnost rozvrhnout si sám pracovní dobu. Tyto dva znaky jsou v novele vysokoškolského zákona splněny. Home Office je ošetřen do určité míry také v Zákoníku práce,<sup>16</sup> kde se zmiňuje sjednaná práce pro zaměstnavatele podle dohodnutých podmínek. Zákoník práce se na uvedený druh práce vztahuje, avšak s určitými omezeními. Neplatí zde úprava rozvržení pracovní doby, prostojů, nepříznivých povětrnostních podmínek, příplatků za práci přesčas či ve svátek, ani náhradního volna. Na druhé straně zde ale není explicitně vyloučen příplatek za práci v sobotu nebo v neděli či příplatek za noční práci, které by tedy akademickému pracovníkovi pracujícímu doma měly náležet. Vzhledem k dříve uvedenému, že akademický pracovník si může rozvrhnout práci prakticky 24 hodin denně, může vzniknout poměrně zásadní problém. Jeho odstranění je možné tím, že se zaměstnavatel se zaměstnancem dohodnou, že zaměstnanec, tj. v našem případě akademický pracovník, nebude pracovat v noci, ani v sobotu či v neděli. Tím by se ale velmi silně eliminovala očekávaná volnost pro tvůrčí činnost, kterou akademický pracovník velmi často vykonává právě v pozdních večerních či brzkých ranních hodinách, nebo v sobotu a v neděli, neboť v pracovní dny se mnohdy věnuje úvazkům na jiných vysokých školách či v soukromé sféře. Náhrada mzdy ani platu nepřísluší při jiných důležitých osobních překážkách v práci.<sup>17</sup> Tato problematika je řešena v dalších právních předpisech.<sup>18</sup> „Domácí“ zaměstnanci pak mají nárok na náhradu mzdy pouze v případě svatby, úmrtí některých rodinných

<sup>16</sup> Blíže viz § 317 *Zákona č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů*.

<sup>17</sup> Blíže viz § 317 odst. b *Zákona č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů*.

<sup>18</sup> Blíže viz *Nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci*.

příslušníků a přestěhování. Daná úprava je celkem logická, neboť některým jiným důležitým osobním překážkám v práci se může „domácí“ zaměstnanec vyhnout tím, že si je sám rozvrhuje v době, kdy nepracuje. Týká se to zejména návštěvy lékaře. K možnosti uplatnění některých výše zmíněných jiných důležitých osobních překážek v práci je nutné, aby zaměstnanec vedl i pro svoji domácí práci jakýsi formální rozvrh pracovní doby, aby bylo zřejmé, že překážka v práci nastala v době, kdy měl v úmyslu pracovat. Tento formální rozvrh pracovní doby je ale do určité míry nutností pro účely stanovení náhrady mzdy za dočasnou pracovní neschopnost. Uvedená oblast by však měla být celkem dobře ošetřena tím, že zaměstnavatel bude po zaměstnanci, akademickém pracovníkovi, požadovat povětšinou i nadále plný výkaz práce celé pracovní doby, ať již se bude týkat přímé pedagogické činnosti, práce související s přímou pedagogickou činností, nebo vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti. Otázkou zůstává, zda to není spíše kvůli nepochopení nastalých legislativních změn, kdy zaměstnavatel ve svém mzdovém předpise pouze uvede, že existuje rozdělení práce pedagogického pracovníka na různé činnosti a dále bude vyžadována tradiční formální evidence pracovní doby na zdokonalených formulářích. Dalším velkým problémem domácí práce je problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, neboť „domácí“ zaměstnanec ani zaměstnavatel nejsou vyňati z dodržování příslušných ustanovení Zákoníku práce.<sup>19</sup> Zaměstnavatel je povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci, což je ale v případě Home Office velmi problematické, neboť kontrolní činnost zaměstnavatele je v tomto případě velmi omezená, navíc podmínky domácí práce stanovují možnost zaměstnanec určit si místo výkonu práce i mimo domov, ve veřejných prostorách, knihovnách, kavárnách a podobně, kde k nějakému úrazu může velmi snadno dojít. Jedinou možností v daném případě je tuto záležitost smluvně ošetřit v pracovní smlouvě se zaměstnancem, který si bude alespoň část pracovní doby rozvrhovat sám a na místě, které si sám zvolí. Nemusí být ani od věci, že by zaměstnavatel do určité míry omezil možnost této volby tak, aby eliminoval negativní důsledky vyplývající z případného porušování některých oblastí bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Otázkou však je, zda by to nebylo v případě akademických pracovníků omezení původního záměru zákonodárců, dát jim maximální volnost při rozvrhu pracovní doby a místa výkonu práce. Uvedená záležitost je patrně mnohými vysokými školami značně podceňována, neboť novela vysokoškolského záko-

<sup>19</sup> Blíže viz Pátou část *Zákona č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů*.

na platí již od července 2019 a k žádným zásadním úpravám smluv zaměstnanců v dané souvislosti na univerzitách, ani na vysokých školách neuniverzitního typu většinou nedochází. Přitom pro naplnění hlavního záměru zákonodárce, tj. v podstatě legalizovat již zaběhnutou praxi, by úprava pracovních smluv akademických pracovníků v souvislosti s legislativními změnami byla více než namístě. Zatímco práce akademického pracovníka vykonávaná na pracovišti zaměstnavatele, tj. příslušné vysoké školy, je smluvně řádně ošetřena, včetně problematiky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, náhrady škody, povinných přestávek v práci, odměn za práci přesčas, v sobotu, v neděli či ve svátek a podobně, práce mimo pracoviště zaměstnavatele právně ošetřena většinou není. Pouhé konstatování v Zákoně o vysokých školách,<sup>20</sup> že „jinou než pedagogickou činnost a činnost stanovenou zaměstnavatelem vykonává akademický pracovník v pracovní době, kterou si sám rozvrhuje, a na místě, které si sám určí“, je z hlediska pracovního práva naprosto nedostatečné. Rozsah pracovní doby, kterou si bude zaměstnanec sám rozvrhovat, vznikne odečtením smluvně uzavřeného rozsahu pracovní doby (při plném úvazku 40 hodin týdně) a doby přímé pedagogické činnosti a činností s ní souvisejících, kdy zaměstnavatel požaduje, aby byl zaměstnanec přítomen na pracovišti zaměstnavatele. Související činnosti se mohou realizovat buď na pracovišti zaměstnavatele, což se týká již dříve zmíněných zkoušek, státních zkoušek, konzultačních hodin, schůzí kateder, školení a podobně, nebo i mimo něj, což se bude týkat zejména přípravy na výuku nebo opravování písemných testů. Poměr pracovní doby na pracovišti zaměstnavatele a mimo něj bude také záviset na pracovním zařazení akademického pracovníka, například odborný asistent bude mít větší pedagogické povinnosti včetně práce s pedagogickou činností související než například profesor, který se výrazně více bude věnovat vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti. Z toho vyplývá, že odbornému asistentovi bude zaměstnavatel rozvrhovat větší podíl pracovní doby, než je tomu v případě profesora, který si ji z větší části bude rozvrhovat sám. Z důvodu již dříve zmíněných problémů s bezpečností a ochranou zdraví při práci, problematiky přestávek v práci, odměn za práci v sobotu a v neděli bylo by více než vhodné, pokud by zaměstnavatel se zaměstnancem, akademickým pracovníkem, uzavřel dohodu, která by specifikovala podmínky výkonu práce, kterou si zaměstnanec

<sup>20</sup> Blíže viz novelu *Zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů na základě Zákona č. 32/2019 Sb., kterým se mění Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.*

sám rozvrhuje. Uvedená dohoda by se týkala zejména místa výkonu práce a podmínek týkajících se rozvrhu pracovní doby, a to především z pohledu například maximální doby výkonu práce v konkrétní den, případně v sobotu či v neděli, dodržování povinných přestávek a podobně. Místo výkonu práce by mělo být rovněž přesně specifikováno, neboť se jedná o jednu z povinných a podstatných náležitostí pracovní smlouvy. Toto místo by mělo odpovídat požadavkům na výkon vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti, tj. zejména by se mělo jednat o místo, kde bude mít zaměstnanec, akademický pracovník, dostatečný klid a nebude příliš rušen vnějšími vlivy. S tím souvisí také problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Nejvhodnějším se z daného pohledu jeví místo, kde zaměstnanec bydlí. Otázkou k diskusi zůstává, zda zákonodárce neměl na mysli možnost akademického pracovníka místo výkonu práce střídat dle svého uvážení, s tím, že rozhodující je, aby zaměstnanec splnil své povinnosti a je jedno, kdy a kde se tak stane. Jestli napíše kvalitní knihu či impaktovaný článek třeba někde na plavárně či na chatě u příbuzných, je v podstatě jedno. Je pravdou, že oproti klasickému Home Office je zřejmé, co zaměstnavatel od zaměstnance očekává, takže není problém se specifikací činnosti. Přístup ve stylu „rozhodující je, co uděláte, ne kdy a kde“ by se dal bez problémů akceptovat za předpokladu, že by v § 70a Zákona o vysokých školách bylo například v odstavci 5 uvedeno, že „na výkon jiné práce, než podle odstavce 2, se nevztahují Zákoník práce a jiné právní předpisy upravující závislou práci“. To ale z pochopitelných důvodů není možné. Zaměstnavatel má v případě práce mimo jeho pracoviště velmi omezenou možnost kontroly výkonu práce, což se může projevat v mnohých aspektech, které již byly dříve zmíněny, například v otázce bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. V dané souvislosti je velmi problematickou oblastí například odpovědnost zaměstnavatele vůči zaměstnanci za škodu způsobenou při pracovním úrazu. Při práci zaměstnance mimo pracoviště zaměstnavatele bude velmi obtížné určit, zda se jedná o úraz pracovní či mimopracovní. Důkazní břemeno by bylo na zaměstnanci prokázat, že k úrazu skutečně došlo při výkonu pracovní činnosti; na druhé straně by měl zaměstnavatel velký problém prokázat, že k úrazu došlo porušením základní povinnosti zaměstnance, a tím se zprostit své odpovědnosti za úraz, neboť kontrolní činnost zaměstnavatele je v tomto případě téměř vyloučena. Danou záležitost podporuje i fakt, že Zákon o vysokých školách<sup>21</sup> uvádí,

<sup>21</sup> Blíže viz § 70a odst. 4 Zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.



že „zaměstnavatel eviduje jen tu část pracovní doby, kterou sám rozvrhuje“. Otázkou je, zda uvedené ustanovení není v rozporu s rozsudkem Soudního dvora Evropské unie,<sup>22</sup> který ukládá členským státům Evropské unie, aby uložili zaměstnavatelům povinnost vést dostupný, spolehlivý, a pokud možno objektivní způsob a systém evidence pracovní doby u každého pracovníka. Zásadní změnu však tento rozsudek do českého právního systému nepřináší, protože současná česká právní úprava je již z hlediska evidence pracovní doby poměrně propracovaná, s vysokými nároky vůči zaměstnavatelům.<sup>23</sup> Důvodem evidence pracovní doby je již dříve uvedené ošetření problematiky přesčasů, ať již placených nebo neplacených, povinných přestávek v práci, minimální doby odpočinku mezi směnami a podobně.

### Vybrané příklady z praxe implementace nových právních podmínek evidence pracovní doby akademického pracovníka

V současné praxi vysokých škol zaměstnavatel povětšinou eviduje celou pracovní dobu zaměstnance – akademického pracovníka, kdy zaměstnanec – akademický pracovník vykazuje pracovní dobu v předem upravených formulářích připravených zaměstnavatelem. Uvedená záležitost souvisí se skutečností, že většina zaměstnavatelů – vysokých škol promítla do svých vnitřních předpisů novelu Zákona o vysokých školách pouze formálně, tím, že vymezila, jaké pracovní činnosti akademičtí pracovníci vykonávají a čím jsou charakterizovány. Relativně nejpropracovanější systém evidence pracovní doby akademického pracovníka má zaměstnavatel autora příspěvku – Vysoká škola ekonomická v Praze.<sup>24</sup> Kromě tradičního rozdělení pracovní doby akademického pracovníka na příslušné druhy činností, tj. pedagogickou činnost, ostatní činnost, kterou rozvrhuje zaměstnavatel, a činnost, kterou si bude rozvrhovat sám zaměstnanec, a kromě pokynů týkajících se evidence pracovní doby a odpovědnosti příslušných vedoucích pracovníků se objevuje v dokumentu i určité řešení již dříve zmíněné problematiky přestávek v práci, maximální délky pracovní doby, pracovního prostředí a podobně. Uvedené řešení spočívá v ustanovení, že „za organizaci práce mimo pracoviště, zajištění odpovída-

<sup>22</sup> Blíže viz *Case of Federación de Servicios de Comisiones Obreras (CCOO) v. Deutsche Bank SAE* [2019-05-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2019, C-55/18.

<sup>23</sup> Blíže viz § 96 odst. 1 *Zákona č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů*.

<sup>24</sup> Blíže viz Rozvržení a evidence pracovní doby na VŠE v Praze (SR 5/2019). In: *Vysoká škola ekonomická v Praze* [online]. 2019-08-30 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/predpisy/rozvrzeni-a-evidence-pracovni-doby-na-vse-v-praze/>.

*jícího pracovního prostředí, pracovních podmínek stanovených Zákoníkem práce (maximální délka pracovní směny, dodržení přestávek v práci, doby odpočinku a podobně) odpovídá zaměstnanec“.*<sup>25</sup> Zmíněný přístup nabízí řešení dříve uvedených problémů, a to přenesením odpovědnosti za dodržování přestávek, příslušného rozsahu pracovní doby, organizaci práce a podobně ze zaměstnavatele na zaměstnance. Ještě by bylo možné rozšířit tuto odpovědnost na problematiku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Otázkou k diskusi však zůstává, zda zaměstnavatel může své povinnosti přenést na zaměstnance. V každém případě se jedná o velký rozsah důvěry a zaměstnavatel by měl v tomto případě provádět alespoň sporadické kontroly plnění daných povinností zaměstnancem. Za pozornost stojí rovněž povinnost zaměstnance být na pracovišti zaměstnavatele v případě operativně sjednané porady či schůzky. Může se totiž jednat i o čas, kdy akademický pracovník má rozvrženu činnost, kterou si organizuje sám mimo pracoviště zaměstnavatele. Zajímavé je i ustanovení, že *„minimální rozsah úvazku musí odpovídat přímé pedagogické povinnosti včetně konzultačních hodin“.*<sup>26</sup> Akademický pracovník by však měl vykonávat jak pedagogickou, tak i vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost, z čehož vyplývá, že by v rámci úvazku měl mít časový prostor tuto činnost vykonávat. Odlišným způsobem je ošetřena evidence pracovní doby akademického pracovníka na Vysoké škole báňské – Technické univerzitě Ostrava, kde je kladen důraz především na pružnou pracovní dobu, kdy je určena základní a pružná pracovní doba, s tím, že v případě akademického pracovníka jeho přímý nadřazený eviduje pouze jeho přímou pedagogickou činnost a práci související s přímou pedagogickou činností.<sup>27</sup> Ostatní pracovní dobu si akademický pracovník určuje sám, stejně tak i místo jejího výkonu. Bližší podrobnosti zde nejsou, pouze je zmíněno, že tuto dobu je povinen akademický pracovník vykázat na předepsaném formuláři. Zajímavostí je bezesporu nařízení, které uvádí, že *„prací související s přímou pedagogickou činností určuje přímý vedoucí pracovník, a to pouze tehdy, má-li k to-*

<sup>25</sup> Blíže viz Rozvržení a evidence pracovní doby na VŠE v Praze (SR 5/2019). In: *Vysoká škola ekonomická v Praze* [online]. 2019-08-30, čl. II., odst. 7.2 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/predpisy/rozvrzeni-a-evidence-pracovni-doby-na-vse-v-praze/>.

<sup>26</sup> Blíže viz Rozvržení a evidence pracovní doby na VŠE v Praze (SR 5/2019). In: *Vysoká škola ekonomická v Praze* [online]. 2019-08-30, čl. II., odst. 7.1 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/predpisy/rozvrzeni-a-evidence-pracovni-doby-na-vse-v-praze/>.

<sup>27</sup> Blíže viz *Pružná pracovní doba a pravidla evidence odpracované doby na pracovištích VŠB-TUO* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2019, s. 3, čl. III., odst. 6 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://dokumenty.vsb.cz/docs/files/cs/cd118d4a-916d-457a-a1dc-2fd20626545e?prevPage=true>.

mu oprávněný důvod. Musí přitom zohlednit výši pracovního úvazku akademického pracovníka, popřípadě jiné objektivní skutečnosti<sup>28</sup>. Daná skutečnost by mohla do určité míry eliminovat dříve zmíněný problém kolize pracovní doby určené zaměstnavatelem a pracovní doby, kterou si rozvrhuje sám zaměstnanec. Zajímavostí je také způsob ošetření překážek v práci, které se v případě akademického pracovníka posuzují jako výkon práce pouze u doby rozvrhované zaměstnavatelem.<sup>29</sup> Evidence pracovní doby u akademických pracovníků na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě zase vykazuje přesný popis činností, při kterých je akademický pracovník povinen být na pracovišti zaměstnavatele, včetně například takových činností, jako jsou účast na přijímacích zkouškách, příprava konferencí, účast na akademických dnech a podobně.<sup>30</sup> V případě činností mimo pracoviště zaměstnavatele je akademický pracovník „povinen odevzdat plán práce na příslušný měsíc s uvedením činností, které bude vykonávat, a také s uvedením konkrétního místa, které si k tomuto výkonu určuje“.<sup>31</sup> To je určité novum oproti předchozím příkladům, kde univerzity či fakulty přesnou specifikaci místa výkonu práce nevyžadovaly. Naopak, formulace ohledně zajištění odpovídajícího pracovního prostředí a dodržování pracovních podmínek dle Zákona práce (maximální délka pracovní doby 12 hodin, přestávky v práci, minimální odpočinek mezi směnami) samotným akademickým pracovníkem je v podstatě obdobná, jako je tomu například u Vysoké školy ekonomické v Praze. Setkáváme se opět se stejným problémem přenesení odpovědnosti zaměstnavatele na zaměstnance. Některé fakulty, napří-

<sup>28</sup> Blíže viz *Pružná pracovní doba a pravidla evidence odpracované doby na pracovištích VŠB-TUO* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2019, s. 3-4, čl. III., odst. 7 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://dokumenty.vsb.cz/docs/files/cs/cd118d4a-916d-457a-a1dc-2fd20626545e?prevPage=true>.

<sup>29</sup> Blíže viz *Pružná pracovní doba a pravidla evidence odpracované doby na pracovištích VŠB-TUO* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2019, s. 4, čl. IV., odst. 4 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://dokumenty.vsb.cz/docs/files/cs/cd118d4a-916d-457a-a1dc-2fd20626545e?prevPage=true>.

<sup>30</sup> Blíže viz *Pokyn děkana FPF SU č. 2/2019 o rozvržení pracovní doby a její evidenci na Filozoficko-přírodovědecké fakultě v Opavě Slezské univerzity v Opavě* [online]. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, 2019, s. 2-3, čl. 3 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.slu.cz/fpf/cz/file/cul/9ed917d8-874e-489f-9044-676d3bceeda7>.

<sup>31</sup> Blíže viz *Pokyn děkana FPF SU č. 2/2019 o rozvržení pracovní doby a její evidenci na Filozoficko-přírodovědecké fakultě v Opavě Slezské univerzity v Opavě* [online]. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, 2019, s. 3, čl. 3, odst. 4 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.slu.cz/fpf/cz/file/cul/9ed917d8-874e-489f-9044-676d3bceeda7>.

klad Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy,<sup>32</sup> se s novým opatřením vypořádaly víceméně formálně, kdy například vymezily různé druhy činností akademického pracovníka dle nové právní úpravy s upřesněním, které pracovní činnosti jsou vykonávány na pracovišti zaměstnavatele a které si rozvrhuje akademický pracovník sám a na místě, které si sám zvolí. „*Akademický pracovník předkládá vedoucímu pracovníkovi zprávu o reálném výkonu práce nejpozději druhý den po ukončení kalendářního měsíce*“,<sup>33</sup> což je ale, naopak, pozitivní skutečnost. Zajímavým způsobem je vyřešena situace na Fakultě textilní Technické univerzity v Liberci, kde je směrnice<sup>34</sup> vymezena pouze pracovní doba, kdy je akademický pracovník povinen být na pracovišti zaměstnavatele od pondělí do pátku od 9 do 13 hodin, tj. v podstatě polovinu řádné pracovní doby, a dále pak doba mimo uvedené rozmezí, pokud v této době vykonává přímou pedagogickou činnost nebo musí být na pracovišti na základě písemného rozvrhu nadřízeného pracovníka.<sup>35</sup> Z uvedené úpravy nepřímou vyplývá, že zbylou část pracovní doby si rozvrhuje zaměstnanec sám a na místě, které si zvolí. Pochopitelně, tato úprava by poněkud znevýhodňovala akademické pracovníky, kteří by učili v odpoledních hodinách, což je možné korigovat individuálním rozvržením pracovní doby nadřízeným vedoucím pracovníkem.<sup>36</sup>

---

<sup>32</sup> Blíže viz *Opatření děkana č. 13/2019: Evidence pracovní doby* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2019. 3 s. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: [https://www.ktf.cuni.cz/KTF-2147-version1-151011\\_od2019\\_13\\_evidence\\_pracovni\\_doby.pdf](https://www.ktf.cuni.cz/KTF-2147-version1-151011_od2019_13_evidence_pracovni_doby.pdf).

<sup>33</sup> Blíže viz *Opatření děkana č. 13/2019: Evidence pracovní doby* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2019, s. 2, čl. 3, odst. 2 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: [https://www.ktf.cuni.cz/KTF-2147-version1-151011\\_od2019\\_13\\_evidence\\_pracovni\\_doby.pdf](https://www.ktf.cuni.cz/KTF-2147-version1-151011_od2019_13_evidence_pracovni_doby.pdf).

<sup>34</sup> Blíže viz *Směrnice děkanky FT TUL č. 4/2019: Pracovní doba akademických pracovníků na Fakultě textilní Technické univerzity v Liberci* [online]. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta textilní, 2019. 2 s. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <http://www.ft.tul.cz/document/2397>.

<sup>35</sup> Blíže viz *Směrnice děkanky FT TUL č. 4/2019: Pracovní doba akademických pracovníků na Fakultě textilní Technické univerzity v Liberci* [online]. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta textilní, 2019, s. 1, čl. 2.1 a 2.2 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <http://www.ft.tul.cz/document/2397>.

<sup>36</sup> Blíže viz *Směrnice děkanky FT TUL č. 4/2019: Pracovní doba akademických pracovníků na Fakultě textilní Technické univerzity v Liberci* [online]. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta textilní, 2019, s. 1, čl. 2.3 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <http://www.ft.tul.cz/document/2397>.

## Závěr

Problematika evidence pracovní doby akademických pracovníků je záležitost velice komplikovaná, vyžadující poměrně hlubokou právní analýzu a další právní opatření eliminující určité problémové oblasti s touto problematikou spojené. Každopádně je pozitivní záležitostí skutečnost, že byla přijata novela Zákona o vysokých školách, která ve své podstatě legalizuje předchozí stav, kdy část svých povinností akademický pracovník vykonával mimo pracoviště příslušné vysoké školy, tj. svého zaměstnavatele. Svým charakterem je práce akademického pracovníka velmi různorodá, a zejména činnosti spojené s tvůrčí, publikační, uměleckou činností či s přípravou na výuku je opravdu vhodnější realizovat mimo pracoviště akademického pracovníka. Rozdělení pracovní doby akademického pracovníka na dobu, kdy vykonává především pedagogickou činnost a činnost s pedagogickou činností související na pracovišti zaměstnavatele, a na dobu, kdy vykonává vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost, kterou si sám rozvrhuje na místě, které si sám zvolí, je rozhodně správná cesta. Přes pozitivní hodnocení uvedené legislativní změny je třeba upozornit na skutečnost, že tyto změny musí být plně v souladu s koncepcí pracovního práva, a to zejména s platným zněním Zákoníku práce. Za nejproblematictější oblast je možné považovat výkon práce akademického pracovníka mimo pracoviště zaměstnavatele a otázky délky pracovní doby, přestávek v práci i mezi jednotlivými směny, výkon noční práce a práce v sobotu a v neděli i otázky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. I když se některé univerzity a vysoké školy snaží, což jim slouží ke cti, ošetřit i uvedenou oblast, a to přenesením odpovědnosti za pracovní prostředí, rozvrh jednotlivých směn i bezpečnost při práci na zaměstnance, je otázkou, zda se dané odpovědnosti může zaměstnavatel zbavit, a to i za předpokladu, že by prováděl příslušnou kontrolní činnost. Z dříve uvedeného vyplývá, že pouhé změny ve vnitřních předpisech příslušných vysokých škol a fakult nemusí být dostatečné a bude nezbytné provést i úpravy pracovních smluv jednotlivých akademických pracovníků, kde by byly ošetřeny i záležitosti týkající se akademickým pracovníkem rozvrhované pracovní doby, přestávek v práci, otázek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci i odpovědnosti za škodu, zejména zaměstnavatele vůči zaměstnanci. Není vyloučeno, že úpravou pracovních smluv může dojít i k jistému omezení svobody v rozvrhování práce akademickým pracovníkem, včetně místa výkonu práce, tj. například vyloučením míst, která by z hlediska bezpečnosti

a pracovních podmínek nebyla vhodná, či k omezení práce v sobotu a v neděli, tak, aby vysoké školy nemusely platit případné příplatky.

### Seznam bibliografických odkazů

BĚLINA, M. et al. *Pracovní právo*. 6. dopln. a podstat. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. 464 s. ISBN 978-80-7400-283-0.

*Case of Federación de Servicios de Comisiones Obreras (CCOO) v. Deutsche Bank SAE* [2019-05-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2019, C-55/18.

*Nariadení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci.*

*Novela Zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů na základě Zákona č. 32/2019 Sb., kterým se mění Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.*

Od července platí nová úprava pracovní doby akademických pracovníků VŠ. *Vědavýzkum.cz* [online]. 2019-03-12 [cit. 2019-11-30]. ISSN 2533-4522. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/legislativa-a-pravo/legislativa-a-pravo/od-cervence-plati-nova-uprava-pracovni-doby-akademickyh-pracovniku-vs>.

*Opatření děkana č. 13/2019: Evidence pracovní doby* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2019. 3 s. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: [https://www.ktf.cuni.cz/KTF-2147-versi-on1-151011\\_od2019\\_13\\_evidence\\_pracovni\\_doby.pdf](https://www.ktf.cuni.cz/KTF-2147-versi-on1-151011_od2019_13_evidence_pracovni_doby.pdf).

*Pokyn děkana FPF SU č. 2/2019 o rozvržení pracovní doby a její evidenci na Filozoficko-přírodovědecké fakultě v Opavě Slezské univerzity v Opavě* [online]. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, 2019. 5 s. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.slu.cz/fpf/cz/file/cul/9ed917d8-874e-489f-9044-676d3bceeda7>.

*Pružná pracovní doba a pravidla evidence odpracované doby na pracovištích VŠB-TUO* [online]. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2019. 10 s. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://dokumenty.vsb.cz/docs/files/cs/cd118d4a-916d-457a-a1dc-2fd20626545e?prevPage=true>.

Rozvržení a evidence pracovní doby na VŠE v Praze (SR 5/2019). In: *Vysoká škola ekonomická v Praze* [online]. 2019-08-30 [cit. 2019-11-

30]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/predpisy/rozvrzeni-a-eviden-ce-pracovni-doby-na-vse-v-praze/>.

*Směrnice děkanky FT TUL č. 4/2019: Pracovní doba akademických pracovníků na Fakultě textilní Technické univerzity v Liberci* [online]. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta textilní, 2019. 2 s. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <http://www.ft.tul.cz/document/2397>.

Usnesení Předsednictva České konference rektorů k návrhu novely Zákona o vysokých školách. In: *Česká konference rektorů* [online]. 2019-01-21 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.crc.muni.cz/dokumenty/usneseni/usneseni-predsednictva-ceske-konference-rektoru-k-navrhu-novely-zakona-o-vysokych-skolach>.

*Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*

*Zákon č. 262/2006 Sb. Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.*

*Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*

Doc. JUDr. Ing. Milan Hrdý, Ph.D.

Právnická fakulta  
Univerzita Karlova v Praze  
Náměstí Curieových 901/7  
116 40 Praha 1

Fakulta financí a účetnictví  
Vysoká škola ekonomická v Praze  
Náměstí W. Churchilla 1938/4  
130 67 Praha 3 – Žižkov  
Česká republika  
[hrdy@vse.cz](mailto:hrdy@vse.cz)

**Pojem pracovník  
na účely úpravy voľného pohybu  
pracovníkov Európskej únie<sup>1</sup>**

**The Concept of Worker  
for the Purpose of Regulating the Free Movement  
of the European Union Workers**

**Viktor Križan**

**Abstract:** *Work can be performed in employment relationship by employees/workers as well as in civil or commercial relationship by a self-employed person providing services and thus it is necessary to distinguish the performance of work by workers from the provision of services. The aim of the paper is to identify the characteristics of a worker for the purpose of exercising freedom of movement for workers in the decision-making of the Court of Justice of the European Union. The author concludes that, as far as genuine and effective activity is concerned, the activity carried out by a worker is characterised by a relationship of subordination and payment of remuneration.*

**Key Words:** *Labour Law; Treaty on the Functioning of the European Union; Worker; Free Movement; Court of Justice of the European Union; Levin; Unger; Bosman; Lawrie-Blum; Haralambidis; Petersen; Saint Prix; the European Union.*

**Abstrakt:** *Práca môže byť vykonávaná v pracovnoprávnom vzťahu zamestnancom/pracovníkom, ako aj v občianskoprávnom alebo obchodnoprávnom vzťahu samostatne zárobkovo činnou osobou poskytujúcou služby, a tak je potrebné odlišovať výkon práce pracovníkom od poskytovania služieb. Cieľom príspevku je identifikovať znaky charakterizujúce pracovníka na účely uplatňovania slobody voľného pohybu pracovníkov v rozhodovacej činnosti Súdneho dvora Európskej únie. Autor prichádza k záveru, že pokiaľ ide o skutočnú a efektívnu činnosť, činnosť vykonávaná pracovníkom je charakterizovaná cez vzťah podriadenosti a vyplácania odmeny.*

<sup>1</sup> Vedecký príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia výskumného projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-18-0443 s názvom „Prieniky pracovného práva do iných odvetví súkromného práva (a vice versa)“, zodpovedný riešiteľ prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.



**Kľúčové slová:** Pracovné právo; Zmluva o fungovaní Európskej únie; pracovník; voľný pohyb; Súdny dvor Európskej únie; Levin; Unger; Bosman; Lawrie-Blum; Haralambidis; Petersen; Saint Prix; Európska únia.

## Úvod

Voľný pohyb pracovníkov je jednou zo štyroch slobôd občanov Európskej únie. Zahŕňa právo pracovníkov na pohyb a pobyt, právo rodinných príslušníkov na vstup a pobyt, právo pracovať v inom členskom štáte, ako aj právo na rovnaké zaobchádzanie ako so štátnymi príslušníkmi tohto členského štátu. Právny základ nachádzame v Zmluve o fungovaní Európskej únie.<sup>2</sup>

Pojem zamestnanec/pracovník sa v práve Európskej únie nepoužíva jednotne pre všetky právne inštitúty práva, ale líši sa podľa predpokladanej oblasti použitia. I keď absentuje pozitívnoprávne vymedzenie pojmu pracovník v Zmluvách, je zrejmé, že na účely voľného pohybu pracovníkov sa jeho obsah chápe podstatne širšie ako obsah pojmu zamestnanec v zmysle slovenskej právnej úpravy.<sup>3</sup>

Ako Súdny dvor Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“) uviedol v prípade *Martínez Sala/Freistaat Bayern*, pojem *pracovník* používaný v rámci článku 39 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (teraz článok 45 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) a Nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Spoločenstva<sup>4</sup> (ďalej len „Nariadenie č. 1612/68“) sa nemusí nevyhnutne zhodovať s pojmom, ktorý prevláda v rámci článku 42 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (teraz článok 48 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) a Nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci Spoločenstva (ďalej len „Nariadenie č. 1408/71“).<sup>5</sup> Za *pracovníka* v zmysle článku 39 Zmluvy o založení Európskeho spoločen-

<sup>2</sup> Bližšie pozri *Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie*. Ú.v. EÚ C 326, 2012-10-26, s. 47-390.

<sup>3</sup> Porovnaj KRIŽAN, V. Pojem zamestnanec – pracovník v slovenskom a európskom pracovnom práve. In: *Súkromné a verejné právo súčasnosti* [CD-ROM]. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 660-675. ISBN 80-8078-124-9.

<sup>4</sup> Bližšie pozri *Nariadenie Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Spoločenstva*. Ú.v. ES L 257, 1968-10-19, s. 15-26.

<sup>5</sup> Bližšie pozri *Nariadenie Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci Spoločenstva*. Ú.v. ES L 149, 1971-07-05, s. 35-82.

stva (teraz článok 48 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) a Nariadenia č. 1612/68 sa považuje osoba, ktorá pre iného a pod jeho vedením po určitú dobu vykonáva činnosť, za ktorú dostáva odmenu. Naproti tomu postavenie *pracovníka* v zmysle Nariadenia č. 1408/71 sa priznáva každej osobe, ktorá je poistená, aj keď iba proti jednému riziku, ako povinné alebo voliteľné poistenie, v rámci všeobecného systému alebo poskytovateľa sociálneho zabezpečenia uvedeného v článku 1 písm. a) Nariadenia č. 1408/71, bez ohľadu na existenciu pracovnoprávneho vzťahu.<sup>6</sup> Na tomto mieste však musíme uviesť, že obe nariadenia boli od prijatia predmetného rozhodnutia zrušené.

Nariadenie č. 1612/68 bolo nahradené Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 492/2011 z 5. apríla 2011 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie,<sup>7</sup> z ktorého popis statusu *zamestnanec* vyplýva nepriamo, a to tak, že ide o pracovné činnosti fyzických osôb uskutočňované za odmenu.<sup>8</sup> Kým zrušené Nariadenie č. 1408/71 definovalo *pracovníka* ako osobu poistenú v rámci systému sociálneho zabezpečenia, nové Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia<sup>9</sup> od tohto prístupu odstúpilo a zaviedlo pojem *cezhraničný pracovník*, za ktorého považuje každú osobu, ktorá vykonáva činnosť ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba v členskom štáte a ktorá má bydlisko v inom členskom štáte, do ktorého sa vracia spravidla denne alebo aspoň raz za týždeň.<sup>10</sup>

Pokiaľ ide o samotný pojem *pracovník* na účely voľného pohybu zamestnancov, ako vyplýva z rozhodnutia vo veci *Unger/Bedrijfsvereniging*

<sup>6</sup> Porovnaj *Case of María Martínez Sala v. Freistaat Bayern* [1998-05-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1998, C-85/96, body 31, 32 a 36.

<sup>7</sup> Bližšie pozri *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 492/2011 z 5. apríla 2011 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie*. Ú.v. EÚ L 141, 2011-05-27, s. 1-12.

<sup>8</sup> Porovnaj BARANCOVÁ, H. *Teoretické a praktické súvislosti pracovného práva Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2019, s. 136. ISBN 978-80-89393-42-8.

<sup>9</sup> Bližšie pozri *Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia*. Ú.v. EÚ L 166, 2004-04-30, s. 72-116.

<sup>10</sup> Porovnaj článok 1 písm. f) *Nariadenia (ES) Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia*. Ú.v. EÚ L 166, 2004-04-30, s. 72-116; a *Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS*. Ú.v. EÚ L 158, 2004-04-30, s. 46-61.

voor *Detailhandel en Ambachten*,<sup>11</sup> zakotvenie čo najúplnejšej slobody voľného pohybu zamestnancov vytvára súčasť základov Európskej únie (ďalej tiež „Únia“) a predstavuje hlavný cieľ pôvodného článku 51 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (teraz článok 48 Zmluvy o fungovaní Európskej únie), a tým podmieňuje výklad nariadení prijatých na implementáciu tohto článku. Pôvodné články 48 až 51 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (teraz články 45 až 48 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) samým faktom zakotvenia slobody voľného pohybu pracovníkov dali tomuto pojmu rozsah pôsobnosti Únie. Ak by vymedzenie predmetného pojmu patrilo do právomoci vnútroštátneho práva, podľa Súdneho dvora by každý členský štát mohol zmeniť význam pojmu *migrujúci pracovník* a podľa potreby vylúčiť ochranu poskytovanú Zmluvou niektorým členským štátom určitým kategóriám osôb. Ako ďalej pokračuje Súdny dvor, nič v pôvodných článkoch 48 až 51 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (teraz články 45 až 48 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) nenasvedčuje záveru, že uvedené ustanovenia ponechali definíciu pojmu *pracovník* na zákonodarstve členského štátu; práve naopak, skutočnosť, že pôvodný článok 48 ods. 2 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (teraz článok 45 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) spomína určité prvky pojmu *pracovník*, ako sú zamestnanie a odmena, ukazuje, že Zmluva o založení Európskeho spoločenstva prikladá tomuto pojmu zmysel Únie. Pôvodné články 48 až 51 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (teraz články 45 až 48 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) by sa zbavili všetkého účinku a vyššie uvedené ciele Zmluvy by boli zmarené, ak by sa význam takého pojmu mohol jednostranne stanoviť a zmeniť vnútroštátnym právom. Preto sa pojem *pracovník* v uvedených článkoch netýka vnútroštátneho práva, ale práva Únie.<sup>12</sup>

Následkom zmieneného rozhodnutia je pri vymedzení pojmu *pracovník* vylúčená vnútroštátna úprava členských štátov Únie, pričom sa aplikuje pojem *pracovník* tak, ako ho vo svojej ustálenej judikatúre vymedzil Súdny dvor. Ustanovenia o slobode voľného pohybu pracovníkov, a najmä pojmy *pracovník* a *činnosť ako pracovník*, ktoré vymedzujú pô-

<sup>11</sup> Bližšie pozri *Case of Mrs M. K. H. Hoekstra (née Unger) v. Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten (Administration of the Industrial Board for Retail Trades and Businesses)* [1964-03-19]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-75/63.

<sup>12</sup> Porovnaj KACZOROWSKA, A. *European Union Law*. 2<sup>nd</sup> ed. London: Routledge, 2011. 977 s. ISBN 978-0-415-58253-7; a NIELSEN, R. *EU Labour Law*. 2<sup>nd</sup> ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2013. 553 s. ISBN 978-87-574-2566-6.

sobnosť predmetnej slobody, sa v tomto ohľade musia podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora vykladať extenzívne, zatiaľ čo výnimky zo zásady slobody pohybu pracovníkov sa musia vykladať reštriktívne.

Judikatúra Súdneho dvora definuje pojem *pracovník* na základe objektívnych kritérií, ktoré charakterizujú pracovný pomer so zreteľom na práva a povinnosti konkrétnej fyzickej osoby. V rozhodnutí *Lawrie-Blum/Land Baden-Württemberg*<sup>13</sup> Súdny dvor deklaruje, že tento pojem charakterizuje hlavne indikátor organizačnej a osobnej závislosti osoby vykonávajúcej prácu. Charakteristickou črtou pracovného vzťahu je okolnosť, že osoba vykonáva plnenia počas určitého času v prospech inej osoby a pod jej vedením, za čo dostáva odmenu.<sup>14</sup> *Pracovník* je teda osoba, ktorá sa necháva zamestnávať iným subjektom, pričom ide o príslušníka niektorého z členských štátov Únie, a zároveň základným pojmom daného vzťahu je závislá činnosť za odmenu.

Za *pracovníka* sa považuje osoba, ktorá vykonáva skutočné a efektívne činnosti, s výnimkou činností tak malých, že sú čisto okrajové a vedľajšie. Osoba musí vykonávať činnosť, ktorá má hospodársku povahu a prináša určitú hospodársku hodnotu zamestnávateľovi, musí konať podľa jeho pokynov a za protihodnotu, ktorou je mzda alebo plat. Tým sa odlišuje od samostatne zárobkovo činnej osoby, ktorá vykonáva hospodársku činnosť vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť a za účelom dosiahnutia zisku.<sup>15</sup>

V rozhodovacej činnosti Súdneho dvora tak možno identifikovať tri znaky, ktoré je potrebné zohľadniť pri posudzovaní, či osobe patrí status *pracovníka* na účely voľného pohybu pracovníkov; sú nimi: skutočná a efektívna činnosť, ekonomický charakter činnosti a podriadenosť.

### Skutočná a efektívna činnosť

Za *pracovníka* je potrebné považovať každú osobu, ktorá vykonáva skutočné a účinné činnosti, s výnimkou takých činností, ktoré sú obmedzené tak, že sa javia ako čisto okrajové a vedľajšie. Pokiaľ ide o overenie, či je splnená podmienka výkonu skutočnej a efektívnej činnosti za odmenu,

<sup>13</sup> Bližšie pozri *Case of Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg* [1986-07-03]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-66/85.

<sup>14</sup> Bližšie pozri *Case of Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg* [1986-07-03]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-66/85, bod 17.

<sup>15</sup> Bližšie pozri BARANCOVÁ, H., A. OLŠOVSKÁ, J. HAMULÁK a M. DOLOBÁČ. *Slovenské pracovné právo*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2019, s. 228. ISBN 978-80-89710-48-5.

musí vnútroštátny súd vychádzať z objektívnych kritérií a celkovo vyhodnotiť všetky okolnosti prípadu, ktoré sa týkajú tak povahy vykonávaných činností, ako aj povahy pracovnoprávneho vzťahu.<sup>16</sup> Ak je práca osoby tak obmedzená, že je okrajová alebo pomocná, osoba sa za pracovníka nebude považovať.<sup>17</sup> Preto aj skutočnosť, že štátny príslušník členského štátu pracoval dočasne dva a pol mesiaca na území iného členského štátu, ktorého nie je štátnym príslušníkom, mu môže priznať postavenie *pracovníka* za predpokladu, že činnosť vykonávaná ako zamestnanec nie je čisto okrajová a vedľajšia. Okolnosti predchádzajúce obdobiu zamestnania a po ňom, ako je napríklad skutočnosť, že dotknutá osoba nastúpila do zamestnania iba niekoľko rokov po jej vstupe do hostiteľského členského štátu, krátko po skončení svojho krátkodobého pracovného pomeru na dobu určitú sa stala oprávnenou na štúdium na univerzite v hostiteľskom členskom štáte na základe ukončenia štúdia v krajine pôvodu, alebo sa pokúsila nájsť si nové zamestnanie v období medzi skončením krátkodobého pracovného pomeru na dobu určitú a obdobím, keď začala študovať, nie sú v tejto súvislosti relevantné.<sup>18</sup>

Pri rozlišovaní medzi skutočným a efektívnym, a okrajovým alebo doplnkovým zamestnaním by mal vnútroštátny súd zohľadniť napríklad nezrovnalosť a obmedzené trvanie služieb skutočne poskytovaných na základe zmluvy o príležitostnom zamestnaní. Skutočnosť, že dotknutá osoba pracovala v pracovnom pomere iba veľmi obmedzený počet hodín, môže naznačovať, že vykonávané činnosti sú čisto okrajové a vedľajšie, čo vnútroštátny súd môže zohľadniť pri posudzovaní, či sú tieto činnosti účinné a skutočné, alebo či, naopak, sú v takom malom rozsahu, že sa považujú za čisto okrajové a vedľajšie.<sup>19</sup> Nezávisle od obmedzenej výšky odmeny a krátkeho trvania profesionálnej činnosti ale nie je možné vylú-

---

<sup>16</sup> Bližšie pozri *Case of Franca Ninni-Orasche v. Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst* [2003-11-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2003, C-413/01, bod 27.

<sup>17</sup> Bližšie pozri *Case of Steven Malcolm Brown v. the Secretary of State for Scotland* [1988-06-21]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1988, C-197/86, bod 21.

<sup>18</sup> Porovnaj *Case of Franca Ninni-Orasche v. Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst* [2003-11-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2003, C-413/01, bod 32 a výrok; a *Case of Stephan Max Wirth v. Landeshauptstadt Hannover* [1993-12-07]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1993, C-109/92.

<sup>19</sup> Bližšie pozri *Case of V. J. M. Raulin v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen* [1992-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-357/89, body 14 a 15.

čit, že odbornú činnosť môžu vnútroštátne orgány po celkovom posúdení pracovnoprávneho vzťahu považovať za účinnú a skutočnú, na základe čoho bude osobe priznané postavenie *pracovníka*.<sup>20</sup>

Aj keď práca na čiastočný úväzok nie je vylúčená z oblasti uplatňovania voľného pohybu pracovníkov, vnútroštátny súd je pri posudzovaní skutočnej a efektívnej povahy činnosti vykonávanej pracovníkom oprávnený zohľadniť nepravidelnosť a obmedzené trvanie služieb skutočne poskytnutých na základe pracovnej zmluvy. Podmienky zamestnávania pracovníka viazaného pracovnou zmluvou, ktorá nezaručuje počet hodín, ktoré sa majú odpracovať, takže dotknutá osoba pracuje len počas veľmi obmedzeného počtu dní v týždni alebo hodín denne, čo zamestnávateľovi ukladá povinnosť platiť zamestnancovi odmenu a zabezpečiť poberanie okrajových dávok len za tú dobu, ktorú skutočne odpracoval, nezahŕňajúc povinnosť zamestnanca vyhovieť požiadavke zamestnávateľa, rovnako nevylučujú jeho postavenie ako pracovníka, za predpokladu, že ide o vykonávanie skutočných a účinných činností, s vylúčením činností tak obmedzených, že sa javia ako okrajové a doplnkové.<sup>21</sup>

Ak štátny príslušník niektorého členského štátu vykonáva na území iného členského štátu prácu, ktorú možno samu osebe považovať za skutočnú a efektívnu, podľa rozhodnutia Súdného dvora vo veci *Kempf/ Staatssecretaris van Justitie* ani skutočnosť, že žiada o finančnú pomoc na doplnenie príjmu, ktorý z tejto práce poberá, ho nevylučuje z ustanovení práva Únie upravujúcich voľný pohyb pracovníkov.<sup>22</sup> Je pritom irelevantné, či sa peniaze použité na doplnenie príjmu získavajú zo súkromných prostriedkov jednotlivca alebo z verejných prostriedkov.<sup>23</sup>

Okruh zmluvných typov, na základe ktorých *pracovník* vykonáva prácu, nie je uzavretý a za *pracovníka* na účely článku 45 Zmluvy o fungovaní Európskej únie možno považovať aj osobu, ktorá pracuje príleži-

<sup>20</sup> Porovnaj *Case of Athanasios Vatsouras (C-22/08) and Josif Koupatantze (C-23/08) v. Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900* [2009-06-04]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2009, C-22/08 a C-23/08, bod 30.

<sup>21</sup> Porovnaj *Case of V. J. M. Raulin v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen* [1992-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-357/89, body 9 až 11.

<sup>22</sup> Porovnaj *Case of R. H. Kempf v. Staatssecretaris van Justitie* [1986-06-03]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-139/85.

<sup>23</sup> Bližšie pozri *Case of Bülent Kurz, né Yüce v. Land Baden-Württemberg* [2002-11-19]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-188/00, bod 32.

tostne podľa potrieb zamestnávateľa,<sup>24</sup> v rámci učňovskej zmluvy<sup>25</sup> alebo zmluvy o odbornej príprave.<sup>26</sup> Skutočnosť, že produktivita praktikanta je nízka, že praktikant pracuje iba obmedzený počet pracovných hodín týždenne, a preto dostáva iba obmedzenú odmenu, nevylučuje, aby mu bolo priznané postavenie *pracovníka*, ak sa sťaž uskutoční za podmienok skutočnej a efektívnej činnosti.<sup>27</sup> Naopak, výskumný pracovník, ktorý pripravuje dizertačnú prácu na základe zmluvy o grante uzavretej s verejnoprospešným združením spravujúcim vedecké výskumné ústavy, založeným podľa súkromného práva členského štátu, musí byť považovaný za *pracovníka*, iba ak svoju činnosť vykonáva po určitý čas pod vedením inštitútu, ktorý je súčasťou tohto združenia, a ak za túto činnosť dostáva odmenu.<sup>28</sup>

Kritériá, ktoré možno pri posudzovaní statusu *pracovníka* považovať za irelevantné, označil Súdny dvor v prípade *Kurz*, keď uviedol, že „*sui generis* povaha zamestnaneckého vzťahu podľa vnútroštátneho práva, úroveň produktivity dotknutej osoby, pôvod zdrojov, z ktorých je vyplácaná odmena, a ani obmedzená výška odmeny nemôžu mať vplyv na to, či sa osoba považuje za pracovníka na účely práva Únie.“<sup>29</sup>

### Povaha činnosti – ekonomický charakter činnosti

Druhé kritérium posúdenia, či osobu možno na účely voľného pohybu pracovníkov považovať za *pracovníka*, sa týka požiadavky, podľa ktorej štátny príslušník členského štátu musí vykonávať činnosť hospodárskej

<sup>24</sup> Bližšie pozri *Case of V. J. M. Raulin v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen* [1992-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-357/89.

<sup>25</sup> Bližšie pozri *Case of Union de recouvrement des cotisations de sécurité sociale et d'allocations familiales de la Savoie (URSSAF) v. Hostellerie Le Manoir SARL* [1991-11-21]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1991, C-27/91, bod 8.

<sup>26</sup> Porovnaj *Case of Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg* [1986-07-03]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-66/85, bod 19; *Case of Karl Robert Kranemann v. Land Nordrhein-Westfalen* [2005-03-17]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2005, C-109/04, bod 18; a *Case of Cynthia Mattern and Hajrudin Cikotic v. Ministre du Travail et de l'Emploi* [2006-03-30]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2006, C-10/05, bod 21.

<sup>27</sup> Porovnaj *Case of M. J. E. Bernini v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen* [1992-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-3/90, body 14 až 17 a výrok.

<sup>28</sup> Porovnaj *Case of Andrea Raccanelli v. Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V.* [2008-07-17]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2008, C-94/07, body 33 až 35, 37 a výrok.

<sup>29</sup> Bližšie pozri *Case of Bülent Kurz, né Yüce v. Land Baden-Württemberg* [2002-11-19]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-188/00, bod 32.

povahy. Z judikatúry Súdneho dvora totiž vyplýva, že základnou charakteristikou pracovnoprávneho vzťahu je skutočnosť, že osoba po určitú dobu poskytuje služby inej osobe a pod jej vedením, za ktoré dostáva odmenu.<sup>30</sup> Odmena je podstatnou náležitosťou pracovnoprávneho vzťahu, a preto možno považovať za sporné postavenie osôb, ktoré nepoberajú odmenu, ako sú napríklad dobrovoľníci.

Odmena za vykonané plnenie je základnou charakteristickou črtou pracovnoprávneho vzťahu, no „jedným dychom“ musíme dodať, že na postavenie *pracovníka* nemôže mať vplyv ani obmedzená výška odmeny, ani pôvod zdrojov, z ktorých je vyplácaná.<sup>31</sup> Na uplatňovanie pôvodného článku 48 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (teraz článok 45 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) sa vyžaduje iba skutočnosť, aby činnosť mala charakter práce vykonávanej za odplatu, bez ohľadu na oblasť, v ktorej sa vykonáva.<sup>32</sup> Vplyv nemôže mať ani úroveň produktivity, ani pôvod prostriedkov, z ktorých sa vypláca odmena.<sup>33</sup> Osoba nemôže prísť o status pracovníka iba na základe skutočnosti, že pracovnoprávny vzťah je podľa Zákona o sociálnom zamestnaní vo vnútroštátnom práve vzťahom *sui generis*. Povaha právneho vzťahu medzi zamestnancom a zamestnávateľom, či už ide o verejnoprávne postavenie alebo o zmluvu podľa súkromného práva, je tak nepodstatná.<sup>34</sup> Za *pracovníkov* možno za predpokladu vykonávania skutočných a účinných činností považovať i rybárov, ktorí sú odmeňovaní v podobe „podielu“ a ktorých odmena môže byť vypočítaná na kolektívnom základe až po tom, ako boli ryby predané.<sup>35</sup>

<sup>30</sup> Bližšie pozri *Case of Steven Malcolm Brown v. the Secretary of State for Scotland* [1988-06-21]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1988, C-197/86, bod 21.

<sup>31</sup> Porovnaj *Case of D. M. Levin v. Staatssecretaris van Justitie* [1982-03-23]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1982, C-53/81, bod 16.

<sup>32</sup> Bližšie pozri *Case of B. N. O. Walrave and L. J. N. Koch v. Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie and Federación Española Ciclismo* [1974-12-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1974, C-36/74, body 4 a 5.

<sup>33</sup> Bližšie pozri *Case of I. Bettray v. Staatssecretaris van Justitie* [1989-05-31]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-344/87, bod 15.

<sup>34</sup> Bližšie pozri *Case of Giovanni Maria Sotgiu v. Deutsche Bundespost* [1974-02-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1974, C-152/73, výrok; a *Case of I. Bettray v. Staatssecretaris van Justitie* [1989-05-31]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-344/87, bod 16.

<sup>35</sup> Bližšie pozri *Case of The Queen v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Agegate Ltd.* [1989-12-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-3/87, body 36 a 37.



I keď, ako sme už uviedli, práca na kratší pracovný čas nie je vylúčená z uplatňovania pravidiel voľného pohybu pracovníkov, z vyjadrenia zásady voľného pohybu pracovníkov, ako aj z miesta, na ktoré sa vzťahujú pravidlá týkajúce sa uvedenej zásady, vyplýva, že tieto pravidlá zaručujú voľný pohyb iba takých osôb, ktoré vykonávajú alebo si želajú vykonávať hospodársku činnosť.<sup>36</sup>

Na druhej strane, činnosti, ktorých cieľom je zabezpečiť prácu zameranú na udržanie, obnovenie alebo podporu zamestnateľnosti osôb, ktoré nie sú na dobu neurčitú práceneschopné z dôvodu okolností, ktoré závisia od ich stavu, nemožno považovať za skutočné a efektívne hospodárske činnosti, pretože predstavujú iba prostriedok na preškolenie alebo reintegráciu ľudí, ktorí ich vykonávajú. V dôsledku uvedeného, štátneho príslušníka členského štátu zamestnaného v inom členskom štáte v takomto režime nemožno z tohto jediného dôvodu uznať za *pracovníka*.<sup>37</sup> V prípade *Trojani* Súdny dvor nadväzne identifikoval niekoľko faktorov, ktoré by mal vnútroštátny súd zohľadniť pri zisťovaní, či skutočne poskytované služby možno považovať za súčasť normálneho trhu práce – na tieto účely je možné vziať do úvahy postavenie a bežné postupy ubytovne, obsah programu spoločenského znovuzачlenenia, ako aj charakter a podrobnosti výkonu činnosti.<sup>38</sup>

Požiadavka na ekonomický charakter činnosti sa osobitne prejavuje v oblasti športu. Článok 45 Zmluvy o fungovaní Európskej únie sa aplikuje iba v prípade výkonu športu, ktorý má ekonomický charakter, teda ak predstavuje hospodársku činnosť. Profesionálny futbalista,<sup>39</sup> profesionálny basketbalista<sup>40</sup> alebo cyklista a jeho „vodič“ v tzv. tandeme v drá-

---

<sup>36</sup> Bližšie pozri *Case of D. M. Levin v. Staatssecretaris van Justitie* [1982-03-23]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1982, C-53/81, bod 17.

<sup>37</sup> Bližšie pozri *Case of I. Bettray v. Staatssecretaris van Justitie* [1989-05-31]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-344/87, body 17 až 20.

<sup>38</sup> Bližšie pozri *Case of Michel Trojani v. Centre public d'aide sociale de Bruxelles (CPAS)* [2004-09-07]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-456/02, bod 24.

<sup>39</sup> Bližšie pozri *Case of Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and Others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman* [1995-12-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1995, C-415/93, bod 87.

<sup>40</sup> Bližšie pozri *Case of Jyri Lehtonen and Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL v. Fédération royale belge des sociétés de basket-ball ASBL (FRBSB)* [2000-04-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-176/96, bod 46.

hovej cyklistike,<sup>41</sup> ktorí vykonávajú svoju športovú činnosť za odmenu, sa považujú za *pracovníkov*, čo ale neplatí pre národné reprezentácie, keďže tie hospodárske činnosti nezahŕňajú.<sup>42</sup>

## Závislosť

Nakoniec, pri posudzovaní činnosti je žiaduce posúdiť aj povahu vzťahu medzi pracovníkom a subjektom, v prospech ktorého sa práca vykonáva. Na otázku, či daný vzťah je, alebo nie je pracovnoprávnym vzťahom, je potrebné odpovedať na základe všetkých faktorov a okolností charakterizujúcich dohody medzi stranami, ako sú napríklad rozdelenie obchodného rizika podnikania, sloboda osoby zvoliť si vlastný pracovný čas alebo zamestnávať vlastných asistentov.<sup>43</sup> Na účely uplatňovania ustanovení o voľnom pohybe pracovníkov však nie je potrebné, aby zamestnávateľ nadobudol štatút podniku; jediným nevyhnutným prvkom je existencia zamestnaneckého vzťahu alebo ochota nadviazať takýto vzťah.<sup>44</sup>

Pojem *pracovník* predpokladá, že osoba vykonáva po určitý čas v prospech inej osoby a pod jej dohľadom služby, za ktoré dostáva odmenu, a preto táto kvalifikácia nie je ovplyvnená skutočnosťou, keď pracovník, ktorý je vo vzťahu k spoločnosti vo vzťahu podriadenosti, je s ostatnými zamestnancami prepojený prostredníctvom združenia.<sup>45</sup>

Riaditeľ spoločnosti, ktorej je jediným akcionárom, nevykonáva svoju činnosť v súvislosti so vzťahom podriadenosti, a preto sa za *pracovní-*

<sup>41</sup> Bližšie pozri *Case of B. N. O. Walrave and L. J. N. Koch v. Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie and Federación Española Ciclismo* [1974-12-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1974, C-36/74.

<sup>42</sup> Porovnaj *Case of Gaetano Donà v. Mario Mantero* [1976-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1976, C-13/76, bod 14; a *Case of B. N. O. Walrave and L. J. N. Koch v. Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie and Federación Española Ciclismo* [1974-12-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1974, C-36/74, bod 8 a výrok.

<sup>43</sup> Bližšie pozri *Case of The Queen v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Agegate Ltd.* [1989-12-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-3/87, bod 36.

<sup>44</sup> Bližšie pozri *Case of Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and Others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman* [1995-12-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1995, C-415/93, bod 74.

<sup>45</sup> Bližšie pozri *Case of Mercì convenzionali porto di Genova SpA v. Siderurgica Gabrielli SpA* [1991-12-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1991, C-179/90, bod 13.

ka nepovažuje.<sup>46</sup> Naproti tomu skutočnosť, že osoba je viazaná sobášom s riaditeľom a jediným vlastníkom akcií spoločnosti, už nebráni tomu, aby bola takáto osoba kvalifikovaná ako *pracovník*, za predpokladu, že svoju činnosť vykonáva vo vzťahu podriadenosti. Osobné a majetkové vzťahy medzi manželmi vyplývajúce z manželstva totiž nevyučujú existenciu vzťahu podriadenosti, ktorý je charakteristický pre pracovnoprávny vzťah.<sup>47</sup>

Pri výklade pojmu závislosť stojí za povšimnutie rozhodnutie vo veci *Jany a i.*,<sup>48</sup> na ktorom možno ukázať príklad rozlišovania závislej činnosti a samostatnej zárobkovej činnosti. Súdny dvor sa v uvedenom prípade zaoberal výkonom prostitúcie v Holandsku ako hospodárskou činnosťou a dospel k záveru, že prostitúcia je samostatnou zárobkovou činnosťou, s podmienkou, že takúto službu poskytuje osoba, ktorá tak koná mimo akéhokoľvek vzťahu podriadenosti na svoju vlastnú zodpovednosť, a táto osoba priamo dostáva peňažnú odmenu v plnej výške. V takomto prípade je potrebné aplikovať ustanovenia zaoberajúce sa slobodou poskytovania služieb, a nie ustanovenia o voľnom pohybe pracovníkov.

Existencia pracovnoprávneho vzťahu však nemusí byť sama osebe podmienkou na priznanie statusu *pracovníka*. V prípade *Unger/Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten*<sup>49</sup> Súdny dvor skonštatoval, že *pracovníkom* je tiež osoba, ktorá prácu stratila, ale napriek tomu je schopná prijať inú prácu. Faktory týkajúce sa správania dotknutej osoby pred a po skončení zamestnania nie sú relevantné pre preukázanie postavenia pracovníka, pretože s vyžadovanými objektívnymi kritériami posúdenia, či ide o pracovníka, nesúvisia.<sup>50</sup> Takisto, článok 45 Zmluvy o fungovaní Európskej únie sa má vykladať v tom zmysle, že žena, ktorá

<sup>46</sup> Bližšie pozri *Case of P. H. Asscher v. Staatssecretaris van Financiën* [1996-06-27]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1996, C-107/94, bod 26.

<sup>47</sup> Porovnaj *Case of C. P. M. Meeusen v. Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep* [1999-06-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1999, C-337/97, body 13, 16 a výrok.

<sup>48</sup> Bližšie pozri *Case of Aldona Malgorzata Jany and Others v. Staatssecretaris van Justitie* [2001-11-20]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2001, C-268/99.

<sup>49</sup> Bližšie pozri *Case of Mrs M. K. H. Hoekstra (née Unger) v. Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten (Administration of the Industrial Board for Retail Trades and Businesses)* [1964-03-19]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-75/63.

<sup>50</sup> Bližšie pozri *Case of Franca Ninni-Orasche v. Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst* [2003-11-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2003, C-413/01, bod 28.

prestala pracovať alebo uchádzať sa o zamestnanie z dôvodu telesných obmedzení v pokročilom štádiu tehotenstva a po pôrode, si zachováva postavenie *pracovníka*, pokiaľ začne opäť pracovať alebo si nájde iné zamestnanie v primeranom časovom období po narodení svojho dieťaťa.<sup>51</sup> Za *pracovníka* môžeme považovať aj osobu, ktorá si hľadá zamestnanie, rovnako ako i dočasne nezamestnaného po dobu šiestich mesiacov.<sup>52</sup>

## Záver

Súdny dvor vo svojej judikatúre opakovane pripomína, že pojem *pracovník* má autonómny význam vlastný právu Únie a nesmie sa vykladať restriktívne. Za *pracovníka* v zmysle článku 45 Zmluvy o fungovaní Európskej únie sa má považovať každý, kto vykonáva skutočnú a konkrétne činnosť, s výnimkou činností, ktoré sú tak obmedzené, že sa javia ako čisto okrajové a vedľajšie. Charakteristickou črtou pracovnoprávneho vzťahu podľa judikatúry Súdneho dvora je tiež skutočnosť, že osoba vykonáva plnenia počas určitého času v prospech inej osoby a podľa jej pokynov, za čo dostáva odmenu. Z uvedeného vyplýva, že pokiaľ má predmetná činnosť skutočnú a konkrétnu povahu, vzťah podriadenosti a vyplácania odmeny predstavuje základný prvok akéhokoľvek pracovného vzťahu.<sup>53</sup>

Jednotlivými znakmi osobnej pôsobnosti voľného pohybu zamestnancov v zmysle judikatúry Súdneho dvora sú:

- a) skutočná a efektívna činnosť – za *pracovníka* je považovaný každý, kto vykonáva skutočnú činnosť, pričom za takú nemožno považovať činnosť vykonávanú v natoľko malom rozsahu, že je úplne nepodstatná;
- b) podstata činnosti pracovníka – charakteristickým pre výkon práce je vykazovanie hospodárskej činnosti pre zamestnávateľa, pričom produktivita práce nemá žiadny vplyv;<sup>54</sup> popritom povaha pracovnoprávneho vzťahu, ako i druh pracovnej činnosti nie sú rozhodujúce;

<sup>51</sup> Bližšie pozri *Case of Jessy Saint Prix v. Secretary of State for Work and Pensions* [2014-06-19]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2014, C-507/12, výrok.

<sup>52</sup> Bližšie pozri *Case of The Queen v. Immigration Appeal Tribunal, ex parte Gustaff Desiderius Antonissen* [1991-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1991, C-292/89.

<sup>53</sup> Porovnaj *Case of Iraklis Haralambidis v. Calogero Casilli* [2014-09-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2014, C-270/13, bod 29.

<sup>54</sup> Bližšie pozri *Case of I. Bettray v. Staatssecretaris van Justitie* [1989-05-31]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-344/87; a *Case of M. J. E. Ber-*

- c) závislosť – *pracovník* počas určitej doby vykonáva podľa pokynov (viazanosť pokynmi je podstatným znakom závislej činnosti) tretej osoby a v jej prospech prácu, za ktorú dostáva ako protiplnenie odmenu.<sup>55</sup>

Okrem uvedených znakov je na účely voľného pohybu pracovníkov, samozrejme, potrebné, aby výkon práce mal aj cezhraničný charakter. Aplikácie pravidiel Únie sa možno dovolávať iba vtedy, ak sa daný prípad týka oblasti, na ktorú sa vzťahuje právo Únie, čo je v našom prípade voľný pohyb pracovníkov.<sup>56</sup> Pravidlá Únie prijaté na výkon slobody voľného pohybu pracovníkov nie je možné uplatniť na prípady, ktoré nijako nesúvisia so situáciou upravenou právom Únie a ktorých všetky prvky sú výlučne interné v jednom jej členskom štáte.<sup>57</sup> Z uvedeného vyplýva, že právna úprava Únie týkajúca sa voľného pohybu pracovníkov sa nemôže uplatniť na situáciu pracovníkov, ktorí nikdy nevykonali právo na voľný pohyb v rámci Únie.<sup>58</sup> Ak v hostiteľskom štáte neexistuje dostatočne úzka väzba na trh práce, situácia takejto osoby sa musí porovnať so situáciou akéhokoľvek štátneho príslušníka členského štátu, ktorý sa uchádza o prvé zamestnanie v inom členskom štáte bez toho, aby sa tam už vytvo-

---

*nini v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen* [1992-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-3/90.

<sup>55</sup> Porovnaj TICHÝ, L., R. ARNOLD, P. SVOBODA, J. ZEMÁNEK a R. KRÁL. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 481-483. ISBN 80-7179-430-9.

<sup>56</sup> Bližšie pozri *Case of Elestina Esselina Christina Morson v. State of the Netherlands and Head of the Plaatselijke Politie within the Meaning of the Vreemdelingenwet; Sweradje Jhanjan v. State of the Netherlands* [1982-10-27]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1982, C-35 a C-36/82, body 15 a 16; a *Case of European Commission v. Kingdom of the Netherlands* [2012-06-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2012, C-542/09.

<sup>57</sup> Bližšie pozri *Case of Saada Zaoui v. Caisse régionale d'assurance maladie de l'Île-de-France (CRAMIF)* [1987-12-17]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1987, C-147/87, bod 15; a *Case of Camille Petit v. Office national des pensions* [1992-09-22]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-153/91, bod 8.

<sup>58</sup> Bližšie pozri *Case of Saada Zaoui v. Caisse régionale d'assurance maladie de l'Île-de-France (CRAMIF)* [1987-12-17]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1987, C-147/87, bod 16; a *Case of Ettien Koua Poirrez v. Caisse d'allocations familiales de la région parisienne, substituée par la Caisse d'allocations familiales de la Seine-Saint-Denis* [1992-12-16]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-206/91, bod 12.

ril pracovný vzťah, a na ktorého sa vzťahuje zásada rovnakého zaobchádzania iba v súvislosti s prístupom k zamestnaniu.<sup>59</sup>

Ustanovenia práva Únie sa môžu aplikovať na pracovné činnosti vykonávané mimo územia Únie, ak si pracovný pomer s týmto územím zachová dostatočne úzku väzbu.<sup>60</sup> Uvedenú zásadu je potrebné chápať tak, že sa vzťahuje aj na prípad, v ktorom má pracovný pomer dostatočne úzku väzbu s právom členského štátu, a teda i s príslušnými pravidlami práva Únie.<sup>61</sup> Takáto väzba môže vyplývať zo skutočnosti, že občana Únie, rezidenta v členskom štáte, zamestnáva podnik usadený v inom členskom štáte, pre ktorý vykonáva svoje pracovné činnosti. Skutočnosť, že vykonáva svoju činnosť v rámci rozvojovej pomoci cieľným spôsobom výlučne v treťom štáte, nemôže spochybniť prvky väzby na právo Únie.<sup>62</sup>

### Zoznam bibliografických odkazov

BARANCOVÁ, H. *Teoretické a praktické súvislosti pracovného práva Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2019. 668 s. ISBN 978-80-89393-42-8.

BARANCOVÁ, H., A. OLŠOVSKÁ, J. HAMULÁK a M. DOLOBÁČ. *Slovenské pracovné právo*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2019. 663 s. ISBN 978-80-89710-48-5.

*Case of Aldona Malgorzata Jany and Others v. Staatssecretaris van Justitie* [2001-11-20]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2001, C-268/99.

---

<sup>59</sup> Porovnaj *Case of Brian Francis Collins v. Secretary of State for Work and Pensions* [2004-03-23]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-138/02, body 29 až 33 a výrok.

<sup>60</sup> Porovnaj napríklad *Case of SARL Prodest v. Caisse primaire d'assurance maladie de Paris* [1984-07-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-237/83, bod 6; *Case of Mário Lopes da Veiga v. Staatssecretaris van Justitie* [1989-09-27]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-9/88, bod 15; a *Case of R. L. Aldewereld v. Staatssecretaris van Financiën* [1994-06-29]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-60/93, bod 14.

<sup>61</sup> Bližšie pozri *Case of Ingrid Boukhalfa v. Bundesrepublik Deutschland* [1996-04-30]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1996, C-214/94, bod 15.

<sup>62</sup> Bližšie pozri *Case of Helga Petersen and Peter Petersen v. Finanzamt Ludwigshafen* [2013-02-28]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2013, C-544/11, bod 43.

- Case of Andrea Raccanelli v. Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V.* [2008-07-17]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2008, C-94/07.
- Case of Athanasios Vatsouras (C-22/08) and Josif Koupatantze (C-23/08) v. Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900* [2009-06-04]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2009, C-22/08 a C-23/08.
- Case of B. N. O. Walrave and L. J. N. Koch v. Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie and Federación Española Ciclismo* [1974-12-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1974, C-36/74.
- Case of Brian Francis Collins v. Secretary of State for Work and Pensions* [2004-03-23]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-138/02.
- Case of Bülent Kurz, né Yüce v. Land Baden-Württemberg* [2002-11-19]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2002, C-188/00.
- Case of C. P. M. Meeusen v. Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep* [1999-06-08]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1999, C-337/97.
- Case of Camille Petit v. Office national des pensions* [1992-09-22]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-153/91.
- Case of Cynthia Mattern and Hajrudin Cikotic v. Ministre du Travail et de l'Emploi* [2006-03-30]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2006, C-10/05.
- Case of D. M. Levin v. Staatssecretaris van Justitie* [1982-03-23]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1982, C-53/81.
- Case of Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg* [1986-07-03]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-66/85.
- Case of Elestina Esselina Christina Morson v. State of the Netherlands and Head of the Plaatselijke Politie within the Meaning of the Vreemdelingenwet; Sweradje Jhanjan v. State of the Netherlands* [1982-10-

27]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1982, C-35 a C-36/82.

*Case of Ettien Koua Poirrez v. Caisse d'allocations familiales de la région parisienne, substituée par la Caisse d'allocations familiales de la Seine-Saint-Denis* [1992-12-16]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-206/91.

*Case of European Commission v. Kingdom of the Netherlands* [2012-06-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2012, C-542/09.

*Case of Franca Ninni-Orasche v. Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst* [2003-11-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2003, C-413/01.

*Case of Gaetano Donà v. Mario Mantero* [1976-07-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1976, C-13/76.

*Case of Giovanni Maria Sotgiu v. Deutsche Bundespost* [1974-02-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1974, C-152/73.

*Case of Helga Petersen and Peter Petersen v. Finanzamt Ludwigshafen* [2013-02-28]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2013, C-544/11.

*Case of I. Bettray v. Staatssecretaris van Justitie* [1989-05-31]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-344/87.

*Case of Ingrid Boukhalfa v. Bundesrepublik Deutschland* [1996-04-30]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1996, C-214/94.

*Case of Iraklis Haralambidis v. Calogero Casilli* [2014-09-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2014, C-270/13.

*Case of Jessy Saint Prix v. Secretary of State for Work and Pensions* [2014-06-19]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2014, C-507/12.

*Case of Jyri Lehtonen and Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL v. Fédération royale belge des sociétés de basket-ball ASBL (FRBSB)* [2000-04-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2000, C-176/96.



- Case of Karl Robert Kranemann v. Land Nordrhein-Westfalen* [2005-03-17]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2005, C-109/04.
- Case of M. J. E. Bernini v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen* [1992-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-3/90.
- Case of María Martínez Sala v. Freistaat Bayern* [1998-05-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1998, C-85/96.
- Case of Mário Lopes da Veiga v. Staatssecretaris van Justitie* [1989-09-27]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-9/88.
- Case of Mercì convenzionali porto di Genova SpA v. Siderurgica Gabrielli SpA* [1991-12-10]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1991, C-179/90.
- Case of Michel Trojani v. Centre public d'aide sociale de Bruxelles (CPAS)* [2004-09-07]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 2004, C-456/02.
- Case of Mrs M. K. H. Hoekstra (née Unger) v. Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten (Administration of the Industrial Board for Retail Trades and Businesses)* [1964-03-19]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1964, C-75/63.
- Case of P. H. Asscher v. Staatssecretaris van Financiën* [1996-06-27]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1996, C-107/94.
- Case of R. H. Kempf v. Staatssecretaris van Justitie* [1986-06-03]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1986, C-139/85.
- Case of R. L. Aldewereld v. Staatssecretaris van Financiën* [1994-06-29]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1994, C-60/93.
- Case of Saada Zaoui v. Caisse régionale d'assurance maladie de l'Île-de-France (CRAMIF)* [1987-12-17]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1987, C-147/87.

- Case of SARL Prodest v. Caisse primaire d'assurance maladie de Paris* [1984-07-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1984, C-237/83.
- Case of Stephan Max Wirth v. Landeshauptstadt Hannover* [1993-12-07]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1993, C-109/92.
- Case of Steven Malcolm Brown v. the Secretary of State for Scotland* [1988-06-21]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1988, C-197/86.
- Case of The Queen v. Immigration Appeal Tribunal, ex parte Gustaff Desiderius Antonissen* [1991-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1991, C-292/89.
- Case of The Queen v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Agegate Ltd.* [1989-12-14]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1989, C-3/87.
- Case of Union de recouvrement des cotisations de sécurité sociale et d'allocations familiales de la Savoie (URSSAF) v. Hostellerie Le Manoir SARL* [1991-11-21]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1991, C-27/91.
- Case of Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and Others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman* [1995-12-15]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1995, C-415/93.
- Case of V. J. M. Raulin v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen* [1992-02-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Communities, 1992, C-357/89.
- KACZOROWSKA, A. *European Union Law*. 2<sup>nd</sup> ed. London: Routledge, 2011. 977 s. ISBN 978-0-415-58253-7.
- Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie*. Ú.v. EÚ C 326, 2012-10-26, s. 47-390.
- KRIŽAN, V. *Pojem zamestnanec – pracovník v slovenskom a európskom pracovnom práve*. In: *Súkromné a verejné právo súčasnosti* [CD-ROM]. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 660-675. ISBN 80-8078-124-9.

*Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia. Ú.v. EÚ L 166, 2004-04-30, s. 72-116.*

*Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 492/2011 z 5. apríla 2011 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie. Ú.v. EÚ L 141, 2011-05-27, s. 1-12.*

*Nariadenie Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov a ich rodiny, ktorí sa pohybujú v rámci Spoločenstva. Ú.v. ES L 149, 1971-07-05, s. 35-82.*

*Nariadenie Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Spoločenstva. Ú.v. ES L 257, 1968-10-19, s. 15-26.*

NIELSEN, R. *EU Labour Law*. 2<sup>nd</sup> ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2013. 553 s. ISBN 978-87-574-2566-6.

*Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. Ú.v. EÚ L 158, 2004-04-30, s. 46-61.*

TICHÝ, L., R. ARNOLD, P. SVOBODA, J. ZEMÁNEK a R. KRÁL. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 879 s. ISBN 80-7179-430-9.

**Doc. JUDr. Viktor Križan, PhD.**

Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovenská republika  
viktor.krizan@truni.sk

## Ochrana obetí v trestnom konaní s dôrazom na detské obeť sexuálne motivovaných trestných činov<sup>1</sup>

### Protection of Victims in Criminal Proceedings with Emphasis on Child Victims of Sexually Motivated Crimes

Eva Szabová

**Abstract:** *The paper deals with the issue of protection of victims of sexually motivated crimes, namely the most vulnerable victims who are, undoubtedly, minors. The present paper pays attention to the situation in which such a victim of crime is the only or the key witness in the criminal proceedings. Particular emphasis is placed on the need to respect the right to be heard. In this context, the paper seeks to point out the contradiction that may inevitably arise between the need to protect the rights of particularly vulnerable victims on the one hand and the need to respect the right to cross-examine the witness belonging to the accused person. The paper tries to point out the problems and controversial issues that arise in the above-mentioned context, while trying to solve them by analysing the relevant decisions of the Slovak and foreign judicial authorities.*

**Key Words:** *Criminal Law; Contradictory Principle; Interrogation of Witness; Vulnerable Victims; Video-recording of Interrogation; Non-contradictory Testimony of Witness; Terrorism; Minor Witness; the Slovak Republic.*

**Abstrakt:** *Príspevok sa zaoberá otázkou ochrany obetí sexuálne motivovaných trestných činov, a to konkrétne obetí najzraniteľnejších, ktorými sú bezpochyby osoby maloleté. Predložený príspevok venuje pozornosť situácii, v rámci ktorej predstavuje takáto obeť trestného činu jediného, respektíve kľúčového svedka v rámci realizovaného trestného konania. Osobitný dôraz je kladený na otázku potreby rešpektovania práva na kontradiktórne vedenie výsluchu. Príspevok sa v tomto kontexte snaží poukázať na rozpor,*

<sup>1</sup> Predložený príspevok bol pripravený v rámci riešenia výskumného projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-16-0106 s názvom „Trestnoprávna ochrana života a zdravia v podmienkach Slovenskej republiky“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.

ktorý môže zákonite nastať medzi potrebou ochrany práv obzvlášť zraniteľných obetí na jednej strane a potrebou rešpektovania práva na kontradiktórny výsluch svedka patriaceho obvinenej osobe na strane druhej. Príspevok sa v naznačenom kontexte snaží poukázať na problémy a sporné otázky, ktoré vyvstávajú v uvedených súvislostiach, pričom sa ich súčasne pokúsi vyriešiť prostredníctvom analýzy príslušných rozhodnutí slovenských, ako aj zahraničných súdnych orgánov.

**Kľúčové slová:** Trestné právo; zásada kontradiktórnosti; výsluch svedka; obzvlášť zraniteľné obeť; videozáznam výsluchu; nekontradiktórna výpoveď svedka; terorizmus; maloletý svedok; Slovenská republika.

## Úvod

V oblasti problematiky dotýkajúcej sa ochrany detských obetí trestných činov v rámci vykonávaného trestného konania vyvstáva niekoľko pomerne zásadných problémov a sporných otázok. Pravdepodobne najzásadnejší charakter má problém súvisiaci so spôsobom vypočúvania týchto osôb v postavení svedkov. Predmetný problém naberať na význame v situácii, keď dochádza k páchaniu trestnej činnosti, pri ktorej vystupuje ako kľúčový dôkaz práve výpoveď obeť. Ide o trestnú činnosť, ktorá je štandardne páchaná „za zatvorenými dverami“ – povedané inými slovami, ide o sexuálne motivovanú trestnú činnosť, osobitne o trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 Trestného zákona.<sup>2</sup> V týchto prípadoch totiž predstavuje práve výpoveď obeť – maloletého dieťaťa jediný priamy dôkaz usvedčujúci páchatel'a zo spáchania uvedeného protiprávneho konania. V danom kontexte môže zákonite vyvstať otázka, v čom spočíva naznačená spornosť uvedeného dôkazu. Odpoveď na načrtnutú otázku je pomerne jednoduchá a súvisí s čoraz častejšie skloňovaným právom existujúcim na strane obvinenej osoby, respektíve na strane obhajoby ako takej – ide o tzv. právo na vedenie kontradiktórneho výsluchu. Predtým, ako bude možné analyzovať dopad uplatňovania predmetného práva na výsluch dieťaťa, ktoré bolo obeťou sexuálne motivovanej trestnej činnosti, je potrebné aspoň niekoľkými slovami zmieniť podstatu naznačeného práva patriaceho obvinenej osobe.<sup>3</sup>

<sup>2</sup> Bližšie pozri Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

<sup>3</sup> Bližšie pozri SRHOLEC, M. Pár poznámok k zákonu o obetiach trestných činov. *Právne listy* [online]. 2018-01-09 [cit. 2019-11-25]. Dostupné na: [http://www.pravnelisty.sk/clanky/a624-par-poznamok-k-zakonu-o-obetiach-trestnych-cinov?fb\\_comment\\_id=1317](http://www.pravnelisty.sk/clanky/a624-par-poznamok-k-zakonu-o-obetiach-trestnych-cinov?fb_comment_id=1317)

## **Právo na vedenie kontradiktórneho výsluchu svedka**

Ako bolo vyššie naznačené, právo na vedenie kontradiktórneho výsluchu svedka patrí v súčasnosti k jedným z najvýznamnejších čiastkových práv obvineného v trestnom konaní. V tomto kontexte sa preto stále častejšie skloňuje pojem kontradiktórny výsluch svedka, pod ktorým je potrebné rozumieť taký výsluch, ktorý sa uskutočnil na verejnom hlavnom pojednávaní za prítomnosti obžalovaného, ktorý mal možnosť zhodnotiť vierohodnosť svedka na základe priameho pozorovania správania sa a reakcií svedka. Takýmto výsluchom je tiež výsluch vykonaný v prípravnom konaní, ak mala obhajoba právo vyjadriť sa k nemu, poprieť ho a klásť mu otázky. Daným spôsobom nachádzame zadefinovaný uvedený pojem v rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky ÚS SR č. I. ÚS 140/04. Požiadavka dotýkajúca sa charakteru výsluchu svedka vyplýva tiež priamo z článku 6 ods. 3 písm. d) Európskeho dohovoru o ľudských právach, v zmysle ktorého „každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva, a to (okrem iného) právo vyslúchať alebo dať vyslúchať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe“. Povedané inými slovami, imanentným atribútom spravodlivého procesu je zachovanie práva na kontradiktórny postup, teda zachovanie práva na vystavenie dôkazu kritickej previerke zo strany obvinenej osoby. V zmysle citovaného ustanovenia Európskeho dohovoru o ľudských právach, pokiaľ obvineného pozbavíme možnosti viesť kontradiktórny výsluch svedka, nie je možné hovoriť o spravodlivom procese.

## **Právo na vedenie kontradiktórneho výsluchu v judikatúre súdov Slovenskej republiky**

Pokiaľ hovoríme o maloletom svedkovi a požiadavke jeho kontradiktórneho výsluchu, je v prvom rade potrebné poukázať na pomerne známe stanovisko Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z roku 2009,<sup>4</sup> v rámci ktorého prišlo k formulovaniu výnimiek zo zásady kontradiktórnosti. Jednu z troch koncipovaných výnimiek predstavuje práve výsluch svedka mladšieho ako 18 rokov. V tejto súvislosti možno uviesť, že zmienenému judikátu zodpovedá aj ustanovenie § 135 ods. 2 Trestného poriadku,<sup>5</sup>

---

833098322737\_1319300611509319; a Zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

<sup>4</sup> Bližšie pozri *Zjednocujúce stanovisko Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 7. 12. 2009, sp. zn. Tpj 63/2009.*

<sup>5</sup> Bližšie pozri Zákon č. 301/2005 Z.z. *Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.*

ktoré zakotvuje osobitný právny režim výsluchu svedka mladšieho ako 18 rokov. Na podklade popísaných skutočností tak možno vysloviť konštatovanie, že výnimku z kontradiktórneho postupu predstavujú výpovede svedkov mladších ako 18 rokov, pričom výpoveď takéhoto svedka možno prečítať v konaní pred súdom aj bez splnenia podmienok uvedených v § 263 Trestného poriadku.<sup>6</sup> V danej súvislosti je však potrebné doplniť, že predpokladom pre uplatnenie predmetnej výnimky je skutočnosť, že svedok bude osobou mladšou ako 18 rokov aj v rámci konania na súde. Uvedená požiadavka bola explicitne koncipovaná predovšetkým v následne prijímaných rozhodnutiach súdov nižšieho stupňa.<sup>7</sup> Vychádzajúc z konštatovaní jednotlivých súdov Slovenskej republiky možno zhrnúť, že aj napriek tomu, že výsluch maloletého svedka bol realizovaný nekontradiktórne, takýto výsluch bude prípustným dôkazom v konaní na súde.

### **Právo na vedenie kontradiktórneho výsluchu v rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva**

Stanovisko Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ako aj súdov nižšieho stupňa k otázke kontradiktórnosti výpovedí maloletých svedkov je tak zrejmé, avšak vzhľadom na skutočnosť, že Slovenská republika je zmluvným štátom Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý je v zmysle článku 7 Ústavy Slovenskej republiky medzinárodnou zmluvou, ktorá má prednosť pred slovenskými zákonmi, je osobitne dôležité pri riešení otázky kontradiktórnosti takéhoto výsluchu nahliadnuť nielen na znenie článku Európskeho dohovoru o ľudských právach, ktorý má v tomto ohľade najzásadnejší význam, a tým je jeho článok 6 ods. 3 písm. d), ale predovšetkým na spôsob, akým k jeho výkladu pristupuje Európsky súd pre ľudské práva. V tomto kontexte je vhodné na prvom mieste uviesť, že Európsky súd pre ľudské práva pri riešení otázky, či neprítomnosť svedka na súdnom konaní vedie k porušeniu zmienenej článku Európskeho dohovoru o ľudských právach, aplikuje tzv. trojkrokový test, ktorý bol zo strany európskeho ochrancu práv rozvinutý v rámci prípadu Al-Khawaja

<sup>6</sup> Bližšie pozri *Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov*.

<sup>7</sup> Bližšie pozri *Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 10. 2012, sp. zn. 2 Tdo 56/2012*; *Rozhodnutie Okresného súdu v Pezinku, prijaté dňa 8. 2. 2012*; a *Rozhodnutie Krajského súdu v Trnave, prijaté dňa 21. 11. 2017*.

a Tahery v. Veľká Británia v roku 2011.<sup>8</sup> V zmysle predmetného testu dochádza k posudzovaniu nasledovných otázok:<sup>9</sup>

1. Existoval legitímny dôvod pre neprítomnosť svedka na súdnom konaní a pre akceptovanie jeho výpovede ako dôkazu zo strany súdu?
2. Je dôkaz v podobe takejto výpovede potrebné posúdiť ako jediný alebo rozhodujúci dôkaz pre odsúdenie obvineného?
3. Boli vykonané dostatočné vyvažujúce opatrenia s cieľom kompenzovať nevýhodu na strane obhajoby, spôsobenú akceptovaním „neprevereného“ dôkazu?

Pokiaľ ide o aplikáciu daného testu na nami analyzovanú otázku výsluchov maloletých svedkov, v prvom rade možno poukázať na skutočnosť, že dôvod, prečo je potrebné venovať zmienenému testu v tomto kontexte zásadnejšiu pozornosť, je prístup Európskeho súdu pre ľudské práva k posudzovaniu výsluchov predmetného charakteru. Európsky súd pre ľudské práva totiž často vo svojich rozhodnutiach poukazuje na skutočnosť, že trestné konania vedené pre trestné činy sexuálneho zneužívania, kde ako obeť figuruje dieťa, predstavujú pre obeť bezpochyby značne traumatizujúci zážitok, a preto rešpektuje potrebu prijatia opatrení smerujúcich k ochrane obete, akým je aj neprítomnosť detského svedka na súdnom konaní.<sup>10</sup> Súčasne však dodáva, že tieto opatrenia nie sú aplikovateľné automaticky na každé trestné konanie dotýkajúce sa predovšetkým trestných činov sexuálneho zneužívania.<sup>11</sup> Povedané inými slovami, aj napriek tomu, že hovoríme o trestnom konaní vedenom pre trestný čin sexuálneho zneužívania, v rámci ktorého vystupuje ako svedok osoba mladšia ako 18 rokov, je takéto trestné konanie potrebné vyhodnotiť prostredníctvom vykonania už zmieneného trojkrokového testu, s cieľom posúdenia atribútu spravodlivosti, predpokladaného

<sup>8</sup> Bližšie pozri *Case of Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* [2011-12-15]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2011, Application No. 26766/05 a 22228/06.

<sup>9</sup> Bližšie pozri VÖGLER, R. Criminal Evidence and Respect for Fair Trial Guarantees in the Dialogue between the European Court of Human Rights and National Courts. In: St. RUGGERI, ed. *Transnational Evidence and Multicultural Inquiries in Europe: Developments in EU Legislation and New Challenges for Human Rights-oriented Criminal Investigations in Cross-border Cases* [online]. 1<sup>st</sup> ed. Cham: Springer, 2013, s. 181-192 [cit. 2019-11-25]. ISBN 978-3-319-02570-4. Dostupné na: [https://doi.org/10.1007/978-3-319-02570-4\\_15](https://doi.org/10.1007/978-3-319-02570-4_15).

<sup>10</sup> Bližšie pozri *Case of Bocos-Cuesta v. the Netherlands* [2005-11-10]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2005, Application No. 54789/00, § 69.

<sup>11</sup> Bližšie pozri *Case of Lučić v. Croatia* [2014-02-27]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2014, Application No. 5699/11, § 75.



v článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach. Na podklade analýzy vybraných rozhodnutí pochádzajúcich z „dielne“ Európskeho súdu pre ľudské práva možno vytvoriť určitý vzorový model trestného konania vedeného pre trestný čin sexuálneho zneužívania, v prípade ktorého bude možné vysloviť záver o jeho spravodlivosti, aj napriek absencii prvku kontradiktórnosti v rámci výsluchu detskej obete. S cieľom náčrtu uvedeného modelu budú formulované konkrétne príklady odpovedí na jednotlivé body trojkrovového testu, ktoré možno označiť za priechodné, pokiaľ chceme v kontexte konkrétneho trestného konania konštatovať úspešnosť zvládnutia tejto pomerne náročnej skúšky.

Pokiaľ ide o prvú otázku Al-Khawaja testu, teda o otázku dotýkajúcu sa legitímnych dôvodov ospravedlňujúcich neprítomnosť maloletého svedka na súdnom konaní, na podklade doposiaľ prijatých rozhodnutí, koncipovaných zo strany Európskeho súdu pre ľudské práva, možno vysloviť konštatovanie, že skutočnosťou, ktorá predmetnú absenciu zdôvodní, je predpoklad, že výsluch svedka v konaní na súde bude predstavovať pre obeť traumatizujúci zážitok. V uvedenom kontexte však Európsky súd pre ľudské práva osobitne zdôrazňuje, že konštatovanie hrozacej traumy, vyslovené zo strany orgánov činných v trestnom konaní, respektíve súdu nie je možné chápať ako postačujúce. Záver o existencii predmetnej hrozby musí byť podložený konkrétnym dôkazom v podobe znaleckého posudku. Ako príklad rozhodnutia, v rámci ktorého bolo vyslovené uvedené konštatovanie, možno uviesť prípad *Rosin v. Estónsko*<sup>12</sup> alebo prípad *Bocos-Cuesta v. Holandsko*.<sup>13</sup>

Pokiaľ ide o otázku dotýkajúcu sa vyvažujúcich opatrení, v uvedenej súvislosti môžeme, opätovne na podklade judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, vyvodiť niekoľko príkladov prostriedkov, v kontexte ktorých možno hovoriť o naplnení požadovaného atribútu. V danej súvislosti je však potrebné na prvom mieste ozrejmiť už vyššie formulovanú skutočnosť dotýkajúcu sa zásadnosti významu, ktorý opatrenia tejto povahy požívajú. Európsky garant ľudských práv totiž v rámci svojej rozhodovacej činnosti opakovane zdôrazňuje, že právo obvineného na kontradiktórne vedenie výsluchu, respektíve článok 6 ods. 3 písm. d) Európskeho dohovoru o ľudských právach nie je možné vnímať tak striktné, že by štátne orgány mali v každom prípade povinnosť zabezpečiť krížový vý-

<sup>12</sup> Bližšie pozri *Case of Rosin v. Estonia* [2013-12-19]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2013, Application No. 26540/08, § 59.

<sup>13</sup> Bližšie pozri *Case of Bocos-Cuesta v. the Netherlands* [2005-11-10]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2005, Application No. 54789/00, § 72.

sluch maloletého svedka na súde alebo konfrontáciu medzi obvinenou osobou a maloletým svedkom. Právo vyplývajúce z článku 6 ods. 3 písm. e) Európskeho dohovoru o ľudských právach je totiž možné naplniť aj prostredníctvom vyvažujúcich opatrení, ktoré vykompenzujú nevýhodu na strane obhajoby, spôsobenú neprítomnosťou svedka na súdnom konaní.<sup>14</sup> Práve na podklade tohto náhľadu na otázku rešpektovania článku 6 ods. 3 písm. e) Európskeho dohovoru o ľudských právach získali vyvažujúce opatrenia a ich skúmanie takú významnú úlohu pri celkovom zhodnocovaní spravodlivosti vykonaného trestného konania.<sup>15</sup>

Ako príklad opatrenia, ktorým možno dosiahnuť vykompenzovanie nevykonanej konfrontácie medzi svedkom a obvineným, možno uviesť zabezpečenie kladenia otázok inak ako priamym dopytovaním, napríklad prostredníctvom vyšetrovateľa či psychológa, ktorý vykoná ich formulovanie takým spôsobom, ktorý nepoškodí maloletého svedka.<sup>16</sup> Predmetné opatrenie však musí byť doprevádzané zhotovením videozáznamu z vykonaného výsluchu,<sup>17</sup> aby bola zabezpečená možnosť pozorovať reakcie svedka v rámci odpovedania na položené otázky a zhodnotiť tak jeho dôveryhodnosť, a to nielen pre obvineného, ale aj pre súd v rámci objektívneho zhodnotenia takéhoto dôkazu. Alternatívou vo vzťahu k zaznamenávaniu výsluchu je jeho vykonanie v miestnosti s dvojitém sklom, čím sa rovnako zabezpečuje tak ochrana svedka pred sekundárnou viktimizáciou, ako aj možnosť pozorovania jeho reakcií na strane obvineného.<sup>18</sup> V uvedenej súvislosti je však potrebné zdôrazniť, že samotné zhotovenie videozáznamu z výsluchu, respektíve samotné vykonanie výsluchu

<sup>14</sup> Bližšie pozri ARSLAN, M. The Right to Examination of Prosecution Witnesses. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* [online]. 2018, Jg. 13, Nr. 6, s. 223 [cit. 2019-11-25]. ISSN 1863-6470. Dostupné na: [http://www.zis-online.com/dat/artikel/2018\\_6\\_1209.pdf](http://www.zis-online.com/dat/artikel/2018_6_1209.pdf).

<sup>15</sup> Bližšie pozri MRČELA, M. Adversarial Principle, the Equality of Arms and Confrontational Right – European Court of Human Rights Recent Jurisprudence. In: D. DUIĆ a T. PETRAŠEVIĆ, eds. *Procedural Aspects of EU Law* [online]. 1<sup>st</sup> ed. Osijek: University Josip Juraj Strossmayer of Osijek, Faculty of Law Osijek, 2017, s. 23 [cit. 2019-11-25]. ISBN 978-953-8109-16-4. Dostupné na: <https://doi.org/10.25234/ecljc/6519>.

<sup>16</sup> Bližšie pozri *Case of Rosin v. Estonia* [2013-12-19]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2013, Application No. 26540/08, § 62.

<sup>17</sup> Bližšie pozri De WILDE, B. *Examination of Prosecution Witnesses: Georgian Criminal Procedure Compared to Dutch Criminal Procedure and ECtHR Case-Law: Report Commissioned by the Open Society Foundation Georgia* [online]. Amsterdam: Eigen Beheer, 2015, s. 20 [cit. 2019-11-25]. Dostupné na: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2636718>.

<sup>18</sup> Bližšie pozri *Case of Accardi and Others v. Italy* [2005-01-20]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2005, Application No. 30598/02.

v miestnosti s dvojitým sklom nie je možné považovať z pohľadu európskeho ľudskoprávneho ochrancu za opatrenie dostatočného charakteru.

Európsky súd pre ľudské práva síce kladie dôraz na možnosť priameho pozorovania reakcií svedka, ktorý nebude vypočutý v konaní pred súdom, a to ideálne prostredníctvom kamerového záznamu z výsluchu maloletého, vykonaného počas prípravného konania, ktorý zabezpečí možnosť posúdenia jeho dôveryhodnosti, avšak súčasne zdôrazňuje, že v prípade, ak ide o dôkaz s hodnotou rozhodujúceho dôkazu, samotný videozáznam nie je na zabezpečenie práva obvineného na obhajobu postačujúci. Povedané inými slovami, v prípade kľúčového svedka je nevyhnutné okrem videozáznamu zabezpečiť aj možnosť kladenia otázok nepriamymi, vyššie naznačenými spôsobmi.<sup>19</sup>

Na podklade vyššie formulovaných záverov možno dospieť k ideálnej podobe trestného konania, v rámci ktorého bude aj napriek absencii svedka – maloletého na súdnom konaní vyslovená súladnosť postupu vnútroštátnych orgánov s článkom 6 ods. 3 písm. e) Európskeho dohovoru o ľudských právach, t.j. k podobe trestného konania, v rámci ktorého bude daná tak existencia hrozacej traumy pre maloletého, potvrdená znaleckým posudkom, ako aj existencia vyvažujúceho opatrenia vo forme nepriameho kladenia otázok za súčasného videozaznamenávania vykonávaného výsluchu.<sup>20</sup> V súvislosti s uvedeným náčrtom ideálneho modelu trestného konania, charakterizovaného absenciou svedka na hlavnom pojednávaní, je však žiaduce poukázať na prípad, ktorý bol riešený zo strany Európskeho súdu pre ľudské práva v roku 2015. Ide o prípad *Rosin v. Estónsko*, v ktorom európsky ochranca práv formuloval *de facto* negatívnu podmienku, ktorej splnenie je nevyhnutné s cieľom zhodnotenia trestného konania ako konania spravodlivého. Predmetná podmienka spočívala v skutočnosti, že príslušné orgány vykonávajúce výsluch maloletého v rámci prípravného konania nemali v danom čase vedomosť o jeho neopakovaní v ďalšej časti trestného konania. Povedané inými slovami, Európsky súd pre ľudské práva poukázal na skutočnosť, že v prípade

<sup>19</sup> Bližšie pozri *Case of Rosin v. Estonia* [2013-12-19]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2013, Application No. 26540/08, § 62.

<sup>20</sup> Bližšie pozri SZABOVÁ, E. a A. JALČ. Neprípustnosť výpovede svedka v kontexte (ne)rešpektovania zásady kontradiktórnosti. In: A. KORONCZIOVÁ a T. HLINKA, eds. *Bratislavské právnické fórum 2019* [online]. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019, s. 105-112 [cit. 2019-11-25]. ISBN 978-80-7160-520-1. Dostupné na: [https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie\\_a\\_podujatia/BPF\\_2019/ZBORNIK\\_sekcia\\_2\\_Trestne\\_pravo\\_FINAL\\_FINAL.pdf](https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF_2019/ZBORNIK_sekcia_2_Trestne_pravo_FINAL_FINAL.pdf).

treštného konania, v rámci ktorého disponujú príslušné orgány vedomosťou, že svedok nebude vypočúvaný opakovane v ďalšej etape treštného konania, nie je pre vyslovenie konštatovania o rešpektovaní článku 6 ods. 3 písm. e) Európskeho dohovoru o ľudských právach postačujúca ani existencia legitímneho dôvodu, ani existencia vyššie uvedených vyvažujúcich opatrení. Európsky súd pre ľudské práva v tejto súvislosti totiž konštatoval, že pokiaľ orgány činné v treštnom konaní disponujú v prípravnom konaní indíciou predmetného charakteru, majú povinnosť zabezpečiť požiadavku kontradiktórnosti, plynúcu z článku 6 ods. 3 písm. e) Európskeho dohovoru o ľudských právach, už počas prvého výsluchu maloletého svedka. Európsky ochranca práv pritom osobitne zdôraznil, že v takejto situácii neprichádza do úvahy náprava pochybenia konajúceho orgánu v rámci neskorších štádií treštného konania.<sup>21</sup> Povedané inými slovami, Európsky súd pre ľudské práva priamo vylúčil možnosť aplikovania vyvažujúceho opatrenia vo forme kladenia otázok svedkovi v písomnej forme, ako tomu bolo v rozhodnutí Scholer v. Nemecko.

Význam popisovaného prípadu však týmto konštatovaním nekončí. Ďalším podstatným faktorom, na ktorý je potrebné poukázať rovnako zásadne, je časový okamih, v rámci ktorého bol výsluch maloletého svedka vykonávaný. Predmetný výsluch bol síce realizovaný v čase prípravného konania, no ešte pred vznesením obvinenia voči konkrétnej osobe. V tomto kontexte tak môžeme hovoriť o potvrdení aktuálneho trendu, vyskytujúceho sa v rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva – trendu zabezpečiť podozrivým osobám rovnaký rozsah práv, akými v treštnom konaní disponuje osoba obvinenej.

## **Záver**

Na podklade vyššie uvedených skutočností môžeme vysloviť konštatovanie, že prístup Európskeho súdu pre ľudské práva k posudzovaniu rešpektovania práv obvinenej osoby nie je celkom jednotný. Kým na jednej strane možno hovoriť o pomerne striktnom nahliadaní na potrebu rešpektovania práva na kontradiktórne vedenie výsluchu svedka, a to dokonca aj pri tak závažnej treštnnej činnosti, akou je treštná činnosť vo forme sexuálneho zneužívania, na strane druhej sa možno stretnúť s odobrením legislatívy európskych štátov, upravujúcej popretie klúčovej zásady treštného konania, a to zásady prezumpcie nevinoty. Judikatúra Eu-

---

<sup>21</sup> Bližšie pozri *Case of Rosin v. Estonia* [2013-12-19]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2013, Application No. 26540/08, § 59.

rópskeho súdu pre ľudské práva je však pomerne dynamickou a neustále sa rozvíjajúcou oblasťou – bude preto viac ako zaujímavé sledovať, akým smerom sa bude rozhodovacia činnosť európskeho ochrancu práv v oboch vyššie popisovaných oblastiach v budúcnosti vyvíjať.

### Zoznam bibliografických odkazov

- ARSLAN, M. The Right to Examination of Prosecution Witnesses. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik* [online]. 2018, Jg. 13, Nr. 6, s. 218-228 [cit. 2019-11-25]. ISSN 1863-6470. Dostupné na: [http://www.zis-online.com/dat/artikel/2018\\_6\\_1209.pdf](http://www.zis-online.com/dat/artikel/2018_6_1209.pdf).
- Case of Accardi and Others v. Italy* [2005-01-20]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2005, Application No. 30598/02.
- Case of Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* [2011-12-15]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2011, Application No. 26766/05 a 22228/06.
- Case of Bocos-Cuesta v. the Netherlands* [2005-11-10]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2005, Application No. 54789/00.
- Case of Lučić v. Croatia* [2014-02-27]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2014, Application No. 5699/11.
- Case of Rosin v. Estonia* [2013-12-19]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2013, Application No. 26540/08.
- De WILDE, B. *Examination of Prosecution Witnesses: Georgian Criminal Procedure Compared to Dutch Criminal Procedure and ECtHR Case-Law: Report Commissioned by the Open Society Foundation Georgia* [online]. Amsterdam: Eigen Beheer, 2015. 44 s. [cit. 2019-11-25]. Dostupné na: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2636718>.
- MRČELA, M. Adversarial Principle, the Equality of Arms and Confrontational Right – European Court of Human Rights Recent Jurisprudence. In: D. DUIČ a T. PETRAŠEVIČ, eds. *Procedural Aspects of EU Law* [online]. 1<sup>st</sup> ed. Osijek: University Josip Juraj Strossmayer of Osijek, Faculty of Law Osijek, 2017, s. 15-31 [cit. 2019-11-25]. ISBN 978-953-8109-16-4. Dostupné na: <https://doi.org/10.25234/ecllc/6519>.
- SRHOLEC, M. Pár poznámok k zákonu o obetiach trestných činov. *Právne listy* [online]. 2018-01-09 [cit. 2019-11-25]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a624-par-poznamok-k-zakonu-o-obe>

tiach-trestnych-cinov?fb\_comment\_id=1317833098322737\_1319300611509319.

SZABOVÁ, E. a A. JALČ. Neprípustnosť výpovede svedka v kontexte (ne)rešpektovania zásady kontradiktórnosti. In: A. KORONCZIOVÁ a T. HLINKA, eds. *Bratislavské právnické fórum 2019* [online]. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019, s. 105-112 [cit. 2019-11-25]. ISBN 978-80-7160-520-1. Dostupné na: [https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie\\_a\\_podujatia/BPF\\_2019/ZBORNIK\\_sekcia\\_2\\_Trestne\\_pravo\\_FINAL\\_FINAL.pdf](https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF_2019/ZBORNIK_sekcia_2_Trestne_pravo_FINAL_FINAL.pdf).

*Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 10. 2012, sp. zn. 2 Tdo 56/2012.*

VOGLER, R. Criminal Evidence and Respect for Fair Trial Guarantees in the Dialogue between the European Court of Human Rights and National Courts. In: St. RUGGERI, ed. *Transnational Evidence and Multi-cultural Inquiries in Europe: Developments in EU Legislation and New Challenges for Human Rights-oriented Criminal Investigations in Cross-border Cases* [online]. 1<sup>st</sup> ed. Cham: Springer, 2013, s. 181-192 [cit. 2019-11-25]. ISBN 978-3-319-02570-4. Dostupné na: [https://doi.org/10.1007/978-3-319-02570-4\\_15](https://doi.org/10.1007/978-3-319-02570-4_15).

*Zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.*

*Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.*

*Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.*

*Zjednocujúce stanovisko Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 7. 12. 2009, sp. zn. Tpj 63/2009.*

Doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovenská republika  
[eva.szabova@truni.sk](mailto:eva.szabova@truni.sk)

## Dovolené spôsoby použitia sily či hrozby silou v podmienkach súčasného medzinárodného práva

### Permitted Ways of Using Force or Threat by Force under the Conditions of Current International Law

Laura Bačová

**Abstract:** *This paper aims to provide readers with a comprehensive overview of the current challenges to the rules of the public international law on the use of force. “New wars” or, better to say, armed conflicts are no longer a duel between the rival states, but include a complex mix of internal and international elements, taking place in a globalized environment and involving an increasing number of the state and non-state actors. Recent armed conflicts can be distinguished from conventional wars mostly in terms of their context, roles of the states and non-states actors, their methods, motives, objectives and their victims. There are growing concerns at the failure to respond adequately to modern security threats and humanitarian catastrophes, such as in Rwanda and Syria. Such concerns have led to push the boundaries of the law, seeking to construct a unilateral right to use the force preventively or for humanitarian purposes. The paper examines the concepts of the humanitarian intervention and the responsibility to protect.*

**Key Words:** *International Law; Public International Law; Law of Armed Conflicts; Permitted Ways of Using Force or Threat by Force; United Nations Organization; Charter of the United Nations; Humanitarian Intervention; Responsibility to Protect.*

**Abstrakt:** *Cieľom príspevku je poskytnúť čitateľom komplexný prehľad o súčasných výzvach, ktorým čelí oblasť medzinárodného práva verejného – právo použitia ozbrojenej sily či hrozby silou. „Novodobé vojny“ alebo, lepšie povedané, ozbrojené konflikty už nie sú súbojom medzi znepriateľenými štátmi, ale sú zložitou zmesou vnútroštátnych a medzinárodných prvkov, pričom sa odohrávajú v neohraničenom prostredí a zhrňajú narastajúci počet štátnych a neštátnych aktérov. Súčasné ozbrojené strety sa odlišujú od konvenčných vojen hlavne svojím kontextom, úlohami štátnych a ne-*

štátnych aktérov, metódami, motívmi, cieľmi a ich obeťami. Narastajú obavy z nedostatočnej reakcie na moderné bezpečnostné hrozby a humanitárne katastrofy, ako napríklad v Rwande a Sýrii. Takéto obavy viedli k tomu, aby sa posúvali hranice dané legislatívou, v snahe vytvoriť aplikovateľnú normu oprávňujúcu k preventívnemu použitiu sily alebo jej použitiu s humanitárnym cieľom. Príspevok skúma koncepty humanitárnej intervencie a zodpovednosti za ochranu.

**KLúčové slová:** Medzinárodné právo; medzinárodné právo verejné; právo ozbrojených konfliktov; dovoľené spôsoby použitia sily či hrozby silou; Organizácia Spojených národov; Charta Organizácie Spojených národov; humanitárna intervencia; zodpovednosť za ochranu.

## Dovoľené spôsoby použitia sily či hrozby silou v medzinárodných vzťahoch

Útočná vojna, inak povedané právo siahnúť k vojne bolo v minulosti bežným a prípustným prostriedkom riešenia zahraničnej politiky štátov, postupne okliešteným normami medzinárodného práva verejného.

Vývoj medzinárodnoprávnej úpravy práva siahnúť k vojne smeroval pod vplyvom dvoch svetových vojen postupne k jeho značnému obmedzeniu. Briand-Kelloggovým paktom z 27. augusta 1928 (tzv. Parížska zmluva, platná od 24. júla 1929)<sup>1</sup> vyhlásilo do konca roku 1929 takmer 50 štátov sveta a do roku 1939 až 63 zmluvných strán, že odsudzujú vojnu ako prostriedok riešenia medzinárodných konfliktov a zriekajú sa jej ako prostriedku národnej politiky vo svojich vzájomných vzťahoch. Štáty uvedeným dokumentom vyjadrili voči sebe záväzok, že urovnanie alebo vyriešenie všetkých sporov a konfliktov, ktoré môžu medzi nimi vzniknúť, nech sú akejkol'vek povahy alebo pôvodu, sa nemá nikdy uskutočniť inak, ako mierovými prostriedkami.

S cieľom zabrániť budúcim vojnám prijalo svetové spoločenstvo, otrásené dvoma svetovými vojnami, v Charte Organizácie Spojených národov princíp zákazu hrozby silou a použitia sily.<sup>2</sup> Medzinárodné spo-

<sup>1</sup> Pred prijatím uvedeného paktu sa medzinárodné spoločenstvo pokúšalo o zmluvné vyjadrenie zákazu vojny napríklad v *Protokole o pokojnom riešení medzinárodných sporov z 2. októbra 1924* (Ženevský protokol), ktorý, napriek tomu, že bol prijatý všetkými 47 členmi Spoločnosti národov, nenadobudol platnosť z dôvodu jeho neratifikovania Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska.

<sup>2</sup> Organizácia Spojených národov je medzinárodná organizácia založená v roku 1945 po druhej svetovej vojne 51 krajinami, ktoré sa zaviazali zachovávať medzinárodný mier



členstvo doň premietlo svoj predpoklad, že okrem vojny sa počíta aj s inými prípadmi násilia páchaného medzi štátmi, ktorých sa štáty mienia vystríhať rovnako ako vojny, a preto akékoľvek použitie ozbrojenej sily v rozpore s medzinárodným právom by malo byť automaticky považované za útočnú vojnu, agresiu.

Charta Organizácie Spojených národov je medzinárodným spoločenstvom považovaná za jeden zo základných stavebných pilierov súčasného systému medzinárodného práva verejného. Jej celosvetová aplikovateľnosť spočíva v skutočnosti, že zakladá *povinnosť členov Organizácie Spojených národov postarať sa o to, aby i štáty, ktoré nie sú jej členmi, konali podľa týchto zásad, pokiaľ je to potrebné pre udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti* (článok 2 ods. 6 Charty Organizácie Spojených národov), čím zakladá práva a povinnosti vyplývajúce z tohto dokumentu nielen jej signatárom. Podľa Charty Organizácie Spojených národov sa členské štáty, okrem iného, zaväzujú *postupovať spoločne alebo jednotlivo, aby v spolupráci s Organizáciou Spojených národov dosiahli ciele založené na úcte k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov, zahrňujúc všeobecnú úctu k ľudským právam a základným slobodám*. V zmysle článku 2 ods. 4 Charty Organizácie Spojených národov sa všetci členovia Organizácie Spojených národov *vystríhajú vo svojich medzinárodných stykoch hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu, ako aj každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi Organizácie Spojených národov a riešia svoje medzinárodné spory mierovými prostriedkami tak, aby neohrozili medzinárodný mier a bezpečnosť ani spravodlivosť* (článok 2 ods. 3 Charty Organizácie Spojených národov).

Charta Organizácie Spojených národov stanovuje nasledovné výnimky z pravidla vyplývajúceho z článku 2 ods. 4 Charty Organizácie Spojených národov, t.j. dovolenými spôsobmi použitia sily či hrozby silou<sup>3</sup> sú:

---

a bezpečnosť, rozvíjať priateľské vzťahy medzi národmi a podporovať sociálny pokrok, lepšie životné podmienky a ľudské práva. Bližšie pozri OSN vo všeobecnosti. In: *UNIS Vienna* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/topics/un-general.html>.

<sup>3</sup> Posúdenie legitimacy ozbrojeného konfliktu prináleží systému právnych noriem *ius ad bellum*, normám upravujúcim právo na vojnu, ktoré určujú kritériá medzinárodným spoločenstvom dovoleného použitia ozbrojenej sily v medzinárodných vzťahoch. *Ius ad bellum* predpokladá kumulatívne splnenie viacerých podmienok, ktorými sú spravodlivý dôvod, správny úmysel, použitie odobrené oprávnenou autoritou, predpokladaný úspech, posledná možnosť, proporционаlita nasadenia síl a prostriedkov.

- ✚ ozbrojené akcie uskutočnené na základe rezolúcie Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov v prípade ohrozenia mieru, porušenia mieru alebo útočných činov podľa článkov 41 a 42 Kapitoly VII Charty Organizácie Spojených národov,<sup>4</sup> vrátane ozbrojených akcií uskutočnených oblastnými organizáciami v rámci tzv. oblastných dohôd na základe splnomocnenia či súhlasu Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov podľa článku 53 Kapitoly VIII Charty Organizácie Spojených národov;
- ✚ výkon individuálnej a kolektívnej sebaobrany pred ozbrojeným útokom podľa článku 51 Kapitoly VII Charty Organizácie Spojených národov;
- ✚ mierové misie Organizácie Spojených národov, tzv. Peacekeeping podľa Kapitoly VI<sup>5</sup> a tzv. Peace Enforcement podľa Kapitoly VII Charty Organizácie Spojených národov a iné;
- ✚ spoločná akcia uskutočnená piatimi stálymi členmi Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov podľa článku 106 Kapitoly XVII Charty Organizácie Spojených národov – Prechodné bezpečnostné opatrenia;<sup>6</sup>
- ✚ útok proti bývalému nepriateľskému štátu podľa článku 107 Kapitoly XVII Charty Organizácie Spojených národov – Prechodné bezpečnostné opatrenia,<sup>7</sup> v nadväznosti na článok 53 Kapitoly VIII Charty Organizácie Spojených národov;<sup>8</sup>

<sup>4</sup> Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov určí, či ide o ohrozenie mieru, porušenie mieru alebo útočný čin, a odporučí alebo rozhodne, aké opatrenia sa majú urobiť podľa článkov 41 a 42 *Charty Organizácie Spojených národov*, aby boli zachované medzinárodný mier a bezpečnosť.

<sup>5</sup> Napríklad v bývalej Juhoslávii, Libérii, Angole, Mozambiku, Somálsku či Sierra Leone.

<sup>6</sup> Kým nadobudnú účinnosť osobitné dohody spomínané v článku 43, ktoré Bezpečnostnej rade Organizácie Spojených národov po jej uvážení umožnia, aby začala vykonávať svoje úlohy podľa článku 42, strany zúčastnené na vyhlásení štyroch štátov podpísanom v Moskve dňa 30. októbra 1943, ako i Francúzsko sa poradia podľa odseku 5 tohto vyhlásenia navzájom, a ak je to podľa okolností potrebné, aj s inými členmi Organizácie Spojených národov o takej spoločnej akcii v mene Organizácie Spojených národov, ktorá by bola žiaduca pre zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti (článok 106 Kapitoly XVII *Charty Organizácie Spojených národov* – Prechodné bezpečnostné opatrenia).

<sup>7</sup> Ak ide o akciu proti štátu, ktorý bol počas druhej svetovej vojny nepriateľom ktoréhokoľvek signatára Charty Organizácie Spojených národov, nijaké ustanovenie v nej nerobí takúto akciu neplatnou, a ani jej nebráni, ak ju ako dôsledok tejto vojny podnikli alebo schválili vlády, ktoré majú za takúto akciu zodpovednosť (článok 107 Kapitoly XVII *Charty Organizácie Spojených národov* – Prechodné bezpečnostné opatrenia).

<sup>8</sup> Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov tam, kde je to namieste, použije takéto oblastné dohody alebo orgány pre donucovacie akcie pod svojou právomocou. Avšak nijaká donucovacia akcia sa nepodnikne podľa oblastných dohôd alebo oblastnými or-

- ✚ použitie ozbrojenej sily na území iného suverénneho štátu s jeho výslovným súhlasom.

K vyššie uvedeným legálnym prípadom použitia ozbrojenej sily, priamo vyvoditeľným z Charty Organizácie Spojených národov, bývajú zaraďované i nasledovné inštitúty medzinárodného práva verejného, ktorým sa budeme v našom príspevku podrobnejšie venovať:

- ✚ národnooslobodzovací boj, ktorý je vedený vojenskými prostriedkami, tzv. *právo národov na sebaurčenie*;
- ✚ *humanitárna intervencia*;
- ✚ *zodpovednosť za ochranu* (anglicky Responsibility to Protect alebo R2P).

### Právo národov na sebaurčenie

Pôvod pojmu zásada práva národov na sebaurčenie je možné identifikovať v kontexte prijatia americkej Deklarácie nezávislosti (1776)<sup>9</sup> a francúzskej Deklarácie práv človeka a občana (26. august 1789),<sup>10</sup> ktoré sa nesú v duchu zásady, že vláda má byť zodpovedná ľudu.

Prvým teoretikom, ktorý rozpracoval koncepciu práva národov na sebaurčenie, bol ruský komunistický revolucionár Vladimír Iljič Lenin.

---

gánmi bez splnomocnenia Bezpečnostnej rady, s výnimkou opatrení proti niektorému nepriateľskému štátu, bližšie určených v odseku 2 tohto článku, tak, ako sú určené v článku 107 alebo v oblastných dohodách smerujúcich proti obnoveniu útočnej politiky takého štátu, a to kokiaľ nebude Organizácia Spojených národov na žiadosť zainteresovaných vlád poverená úlohou zabrániť novému útoku zo strany takéhoto štátu (ods. 1 článok 53 *Charty Organizácie Spojených národov*). Výraz „nepriateľský štát“, ako sa používa v odseku 1 tohto článku, sa vzťahuje na každý štát, ktorý bol počas druhej svetovej vojny nepriateľom ktoréhokoľvek zo signatárov *Charty Organizácie Spojených národov*.

<sup>9</sup> „Keď sa v priebehu ľudských životov stane pre niektorý národ nevyhnutné rozviazať politické zväzky, ktoré ho pútili k inému národu, a zaujať medzi mocnosťami sveta oddelené a rovnocenné postavenie, na aké ho oprávňujú zákony prírody a Boha prírody, tak jednoduchá úcta k názoru ľudstva vyžaduje, aby vyhlásil príčiny, ktoré ho vedú k odtrhnutiu.“ [...] „Slávnostne zverejňujeme a vyhlasujeme, že tieto kolónie sú a po práve majú nárok byť slobodnými a nezávislými štátmi, že sú zbavené všetkej poddanosti voči britskej korune a že všetky politické zväzky medzi nami a štátom Veľká Británia sú a majú byť úplne rozviazané.“ Bližšie pozri *America's Founding Documents*. In: *National Archives* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <https://www.archives.gov/founding-docs>.

<sup>10</sup> Ideové východisko transformácie feudálnej stavovskej spoločnosti na spoločnosť rovnoprávných občanov; téza prirodzených a neodňateľných ľudských práv, ako sú sloboda, majetok, bezpečnosť a kladenie odporu proti útlaku; princíp suverenity ľudu, v zmysle ktorého je národ nositeľom suverenity a štátne orgány a jednotlivci odvodzujú svoju moc od ľudu.

Uvedenej téme sa venoval v kontexte svojich teoretických prác v rokoch 1915 a 1916, ktorými obhajoval nutnosť socialistických revolúcií. Jeho koncepcie boli oficiálne prezentované počas socialistickej revolúcie v Rusku, v rámci Dekrétu o mieri z 26. októbra 1917.

Väčšie uznanie sa dostalo koncepcii práva národov na sebaurčenie, ktorá bola po prvý raz oficiálne prezentovaná v rámci prejavu amerického prezidenta Woodrowa Wilsona pred Kongresom Spojených štátov amerických dňa 8. januára 1918, vo forme štrnástich bodov, ktoré sa týkali mierového usporiadania v povojnovej Európe, známych ako tzv. Nový svetový poriadok. Pre Wilsona to bol kľúč k trvalému mieru v Európe. Koncepcie Lenina a Wilsona sa zhodovali v priznaní práva národa na sebaurčenie utláčaným národom. Výraznou odlišnosťou v prístupe oboch politikov bola otázka použitia ozbrojenej sily. Kým Lenin preferoval okamžité oslobodenie národov spod koloniálnej nadvlády i za cenu použitia ozbrojenej sily, Wilson favorizoval tzv. liberálno-reformný prístup, bez aplikácie práva na násilné revolúcie.

Medzinárodnoprávne zakotvenie práva národov na sebaurčenie bolo následne uskutočnené medzinárodným spoločenstvom nepriamo v rámci tzv. Parížskych mierových zmlúv (v rokoch 1919 až 1921) a konkretizované v rámci tzv. Paktu Spoločnosti národov (1919), ktorý predstavuje spoločnú prvú časť Versailleskej mierovej zmluvy s Nemeckom, Veľkej Saint-Germainskej mierovej zmluvy s Rakúskom, Trianonskej mierovej zmluvy s Maďarskom, Neuillskej mierovej zmluvy s Bulharskom a Sévreskej mierovej zmluvy s Tureckom.

Po druhej svetovej vojne slúžilo právo národov na sebaurčenie najmä ako prostriedok zápasu proti koloniálnemu usporiadaniu sveta, v ktorom hŕstka európskych mocností využívala ľudské a prírodné zdroje technologicky menej vyspelých národov. Podrobené národy boli riadené vládou, ktorú nepovažovali za svoju vlastnú vládu, a právo na sebaurčenie im umožňovalo takejto nadvláde sa vzoprieť. Sebaurčenie štátotvorného spoločenstva je tu založené na skupinovej identite určenej podľa kritérií „*my – oni*“. Národ sa cíti byť slobodný, ak moc, ktorá mu vládne, považuje za vlastnú, a neslobodný, ak túto moc považuje za cudziu. V demokratickej forme vlády sa sloboda národa manifestuje prostredníctvom účasti jednotlivca na správe verejných vecí. Sloboda kolektívu sa tak spája s individuálnymi politickými právami. Individuálna sloboda *od moci* (právo na nedotknuteľnosť osoby, vlastníctva, obydlia) sa doplnila o individuál-

nu slobodu *k moci* (právo na účasť na voľbách, referende). Podľa Aristotela k slobode patrí skutočnosť, že sa striedavo poslúcha a vládne.<sup>11</sup>

V zmysle I. Dodatkového protokolu k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Ženeva, 8. jún 1977) sa pod medzinárodným ozbrojeným konfliktom rozumieju „*ozbrojené konflikty, v ktorých národy bojujú proti koloniálnej nadvláde a cudzej okupácii a proti rasistickým režimom, aby uplatnili svoje právo na sebaurčenie, ako je zakotvené v Charte Organizácie Spojených národov a v Deklarácii zásad medzinárodného práva týkajúcej sa priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi v súlade s Chartou Organizácie Spojených národov*“.<sup>12</sup> V dôsledku citovaného ustanovenia získali národy bojujúce proti niektorému štátu ako zmluvnej strane Ženevských dohovorov a jeho I. Dodatkového protokolu možnosť mať rovnaké práva a povinnosti ako suverénne štáty, za podmienky, že subjekt, ktorý je možné považovať za ich predstaviteľa, sa zaviazal, že sa bude v konflikte riadiť Ženevskými dohovormi a ich I. Dodatkovým protokolom. Uvedené znenie I. Dodatkového protokolu<sup>13</sup> sa stalo základom myšlienky mnohých internacionalistov, ktorí považujú národnooslobodzovacie boje za medzinárodným právom dovolený legálny prostriedok prípadného použitia ozbrojenej sily v medzinárodných stykoch.

Zásada práva národov na sebaurčenie existuje v medzinárodnom práve i v obyčajovej podobe. Túto skutočnosť potvrdzuje judikatúra medzinárodných súdnych orgánov, okrem iných aj rozsudok v sporovej veci Východný Timor (1995),<sup>14</sup> v ktorom Medzinárodný súdny dvor konštatoval, že právo národov na sebaurčenie sa vyvinulo z Charty Organizácie Spojených národov a z praxe Organizácie Spojených národov, má charakter *erga omnes* a je „jednou zo základných zásad súčasného medzinárodného práva“.<sup>15</sup>

<sup>11</sup> Bližšie pozri PROCHÁZKA, R. a M. KÁČER. *Teória práva*. 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 14-15. ISBN 978-80-89603-14-5.

<sup>12</sup> Prijaté ako Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov č. 2625 v roku 1970.

<sup>13</sup> Publikované v Zbierke zákonov pod č. 168/1991 Zb.

<sup>14</sup> Bližšie pozri *Case Concerning East Timor (Portugal v. Australia)* [1995-06-30] [online]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1995, s. 90-106 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/84/084-19950630-JUD-01-00-EN.pdf>.

<sup>15</sup> Bližšie pozri JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 100-105. ISBN 978-80-7380-559-3.

Napriek skutočnosti, že právo národov na sebaurčenie je možné vnímať ako jednu zo základných zásad súčasného medzinárodného práva, je nutné ho vo vzťahu k legitimitate použitia ozbrojenej sily vnímať aj v kontexte so zásadou nemenej dôležitou, a tou je záväzok svetového spoločenstva vystrihať sa vo svojich medzinárodných stykoch hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu, ako i každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi Organizácie Spojených národov (článok 2 Charty Organizácie Spojených národov).

Medzinárodné právo však nepriamo naznačuje tiež možnosť, aby národ pri realizácii práva na sebaurčenie ozbrojenú silu použil. V Deklarácii zásad priateľských vzťahov a spolupráce medzi štátmi (24. október 1970)<sup>16</sup> je uvedené, že *„Každý štát je povinný vystrihať sa akéhokoľvek násilného konania, ktoré zbavuje národy ich práva na sebaurčenie, slobodu a nezávislosť. Takéto národy sú vo svojom odpore voči takýmto násilným akciám a v procese uplatnenia svojho práva na sebaurčenie oprávnené požadovať pomoc a dostávať ju v súlade s cieľmi a zásadami Charty Organizácie Spojených národov“*.

Vo vzťahu k vyššie uvedenému teda právo národov na sebaurčenie neopravňuje automaticky narušiť územnú celistvosť štátu, a to nielen vo vzťahu k zásade chrániacej jeho územnú celistvosť, ale ani z dôvodu nutnosti vystrihať sa vo svojich medzinárodných stykoch použitia sily, iba ak by tento štát použil násilie voči národu realizujúcemu svoje právo na sebaurčenie ako prvý.

## Humanitárna intervencia

*Ozbrojená intervencia musí stále ostať alternatívou poslednej inštancie, ale tvárou v tvár masovému vraždeniu je alternatívou, ktorej sa nemôžeme zriecť.*<sup>17</sup>

Medzi zástancami humanitárnej intervencie je možné stretnúť sa s názorom, že humanitárnu intervenciu možno vnímať ako potenciálnu

<sup>16</sup> Bližšie pozri *Resolution No. 2625 (XXV)* [Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in Accordance with the Charter of the United Nations] [1970-10-24]. Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, 1970, UN Doc. A/RES/2625 (XXV).

<sup>17</sup> Bližšie pozri ANNAN, K. A. *We the Peoples: The Role of the United Nations in the 21st Century* [online]. 1st ed. New York: United Nations, Department of Public Information, 2000, s. 48 [cit. 2020-02-03]. ISBN 92-1-100844-1. Dostupné na: [https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We\\_The\\_Peoples.pdf](https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We_The_Peoples.pdf).

d'alšiu výnimku k vyššie uvedeným, dovoleným a prevažnou väčšinou svetového spoločenstva akceptovaným spôsobom použitia ozbrojenej sily, kde ide o jej použitie alebo hrozbu jej použitia ako odpoveď na závažné porušovanie ľudských práv, s mandátom Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov a bez súhlasu vlády dotknutého štátu, na území ktorého k závažnému porušovaniu ľudských práv dochádza.

Nakoľko humanitárna intervencia nie je medzinárodným právom jednoznačne definovaná a postoj k nej je nejednoznačný, posúva sa jej legitimita skôr do polohy problému právno-politického. Pre potreby nášho príspevku možno humanitárnu intervenciu definovať ako použitie ozbrojenej sily štátom alebo skupinou štátov, ktorých cieľom je zabrániť alebo ukončiť rozsiahle a hrubé porušovanie základných ľudských práv občanov, ktorí nie sú občanmi intervenujúceho štátu či štátov, a to bez pozvania štátu, na teritóriu ktorého je ozbrojená sila použitá.

Silné štáty, zväčša svetové veľmoci zohrávajúce z hľadiska inštitucionálneho a ekonomického kontextu významnejšiu úlohu, majú na medzinárodnej scéne oproti iným štátom väčšiu rozhodovaciu právomoc. Tieto „silné štáty“, majúce väčší vplyv, často narúšajú suverenitu iných štátov, prevažne z nie úplne jednoznačných dôvodov.

Národy a entity snažiacie sa o sebaurčenie môžu prostredníctvom humanitárnej intervencie získať významnú podporu zo strany „silných štátov“, ktoré sa takýmto spôsobom rozhodnú zabrániť centrálnej vláde v utláčaní určitej skupiny obyvateľstva. Práve takáto, často s dobrým úmyslom realizovaná nejednoznačná forma uprednostňovania jedného štátu pred iným štátom vrhá zlé svetlo na bezpochyby pôvodne dobré úmysly stojace za týmto inštitútom medzinárodného práva.

Humanitárna intervencia je naprieč svetovým spoločenstvom, napriek jej šľachetnej idei chrániť ľudské práva, spochybňovaná predovšetkým s odkazom na nejasné motívy a národné záujmy intervenujúcich štátov, ktoré vedú štáty konať vtedy, keď im to vyhovuje, a zdržať sa konania v prípadoch, keď to vyžaduje ich národný záujem. Inštitút humanitárnej intervencie je tak legitímne spochybňovaný s odkazom na jeho používanie a zneužívanie ako nástroja zahraničnej politiky silných štátov, respektíve ako neoimperialistického nástroja zahraničnej politiky liberálnych demokracií.<sup>18</sup>

<sup>18</sup> Bližšie pozri RATICOVÁ, J. a D. KAŠČÁKOVÁ. „Politika ochrany“: reformulácia konceptuálneho rámca reakcie OSN na ohrozenia mieru a bezpečnosti. *Politické vedy* [online]. 2012, roč. 15, č. 1, s. 110-111 [cit. 2020-02-03]. ISSN 1335-2741. Dostupné na: <http://www.po->

Mnohé štáty sa oprávnenne stavajú k humanitárnej intervencii skepticky, avšak naprieč svetovým spoločenstvom panuje zhoda v tom, že základné ľudské práva a slobody každého jednotlivca musia byť rešpektované a zločiny proti ľudskosti sa nesmú tolerovať.

Napriek snahe zástancov humanitárnych intervencií by sme však ich argument legitimity takejto formy zásahu do suverenity štátu, na území ktorého má byť bez jeho súhlasu použitá ozbrojená sila, ťažko podporili konkrétnym článkom Charty Organizácie Spojených národov. V zmysle Charty Organizácie Spojených národov je zakázané aj samotné pohrozenie použitím sily, čím tvorcovia tohto dokumentu, v snahe zabrániť budúcim vojnám, sledovali cieľ nastaviť systém kolektívnej bezpečnosti najvyššieho štandardu.

Oponenti humanitárnych intervencií poukazujú práve na článok 2 ods. 4 Charty Organizácie Spojených národov, v zmysle ktorého sa *všetci členovia Organizácie Spojených národov zaväzujú konať podľa zásady zákazu hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu, ako aj každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi Organizácie Spojených národov*. Svoj zamietavý postoj k humanitárnym intervenciám podporujú taktiež článkom 2 ods. 7 Charty Organizácie Spojených národov, podľa ktorého *nijaké ustanovenie tejto Charty nedáva Organizácii Spojených národov právo zasahovať do vecí, ktoré podstatne patria do vnútornej právomoci štátov, ani nezaväzuje jej členov, aby takéto veci podrobili riešeniu podľa tejto Charty*. Pre oponentov takejto formy intervencie sú práve uvedené, z ich pohľadu absolútne jednoznačné ustanovenia Charty Organizácie Spojených národov dostatočné na to, aby sa čo i len vôbec diskutovalo o jej prípadnej legitimitate.

Na zmiernenie uvedeného zamietavého postoja je možné nájsť priamo v Charte Organizácie Spojených národov argumenty umožňujúce menej striktný výklad jej vyššie zmienených článkov, ktoré by podporili častokrát nutnosť zasiahnuť s cieľom ochrany ľudských životov.

Jedným z takýchto argumentov je samotný článok 2 ods. 4 Charty Organizácie Spojených národov, ktorý nezakazuje štátom sa vo svojich medzinárodných stykoch vystríhať hrozby silou alebo použitia sily „absolútne“. To, čo zakazuje, je skutočnosť, aby táto hrozba alebo použitie sily



nesmerovalo proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti iného štátu. Teda, ak je preukázateľné, že cieľom humanitárnej intervencie nie je dobitie a podmanenie územia iného štátu, mohlo by sa predpokladať, že použitie sily voči inému suverénnemu štátu s cieľom ochrániť jeho obyvateľov by nemuselo byť v rozpore s Chartou Organizácie Spojených národov. Medzinárodné spoločenstvo v povojnových časoch, kedy vznikali medzinárodné dokumenty, ako sú Charta Organizácie Spojených národov a tie, ktoré upravujú právo ozbrojených konfliktov, nepočítalo so skutočnosťou, že ozbrojené sily by mohli byť použité voči inému štátu aj s „dobrým úmyslom“.

Ďalším argumentom zmierňujúcim zamietavý postoj k humanitárnym intervenciám je záverečná časť článku 2 ods. 4 Charty Organizácie Spojených národov, podľa ktorej všetci členovia Organizácie Spojených národov sa zaväzujú vystríhať sa vo svojich medzinárodných stykoch hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu, ako *aj každého iného spôsobu nezlučiteľného s cieľmi Organizácie Spojených národov*. Za podmienky, ak Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov zlyhá vo výkone jednej zo svojich hlavných povinností, ktorou je ochrana ľudských práv, je humanitárna intervencia aj bez súhlasu Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov legálna. Ak Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov ako pôvodný nositeľ povinnosti ochrany ľudských práv nezabráni ich porušovaniu, tak ju štáty v tejto jej úlohe môžu nahradiť, nakoľko ciele Organizácie Spojených národov v zmysle článku 1 Charty Organizácie Spojených národov tvoria: *zachovať medzinárodný mier a bezpečnosť a pre tento cieľ robiť účinné kolektívne opatrenia; [...] uskutočňovať medzinárodnú spoluprácu riešením medzinárodných problémov hospodárskeho, sociálneho, kultúrneho alebo humanitného rázu podporovaním a posilňovaním úcty k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka alebo náboženstva; byť strediskom, ktoré by uvádzalo do súladu úsilie národov pri dosahovaní týchto spoločných cieľov*. Z pohľadu uvedeného argumentu v situácii, ak Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov nezabráni rozsiahlemu porušovaniu základných ľudských práv, štáty by ju mali v tejto jej povinnosti zastúpiť, t.j. mohli by tak urobiť aj bez jej súhlasu.

Taktiež možno nájsť argument v prospech legitimacy humanitárnych intervencií aj prostredníctvom expanzívneho výkladu článku 39 Charty Organizácie Spojených národov, v zmysle ktorého Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov určí, *či ide o ohrozenie mieru, porušenie mie-*

*ru alebo útočný čin*, a odporučí alebo rozhodne, aké opatrenia sa majú urobiť podľa článkov 41 a 42 Charty Organizácie Spojených národov, aby boli zachované medzinárodný mier a bezpečnosť. V predmetnom článku je uvedené, že Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov je oprávnená autorizovať použitie sily, ak má za to, že došlo k ohrozeniu, prípadne porušeniu mieru, alebo došlo k útočnému činu. Skutočnosť, že nie je nutné, aby došlo k porušeniu medzinárodného mieru, nakoľko v zmysle daného článku je postačujúce, že ide o *ohrozenie mieru*, oprávňuje štáty, s cieľom ukončiť rozsiahle porušovanie ľudských práv, k intervencii, napriek tomu, že nepokoje v tomto štáte nemajú cezhraničný vplyv, t.j. sú vnútroštátneho charakteru.

Podľa Charty Organizácie Spojených národov sa členské štáty zaväzujú postupovať spoločne alebo jednotlivo, aby v spolupráci s Organizáciou Spojených národov dosiahli ciele *založené na úcte k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov*, zahrňujúc *všeobecnú úctu k ľudským právam a základným slobodám*, z čoho možno vyvodiť, že situácie rozsiahleho porušovania ľudských práv môžu oprávňovať k jednostrannej alebo kolektívnej humanitárnej intervencii, pokiaľ takéto konanie prebieha pod záštitou Organizácie Spojených národov.

Pôvodný koncept a pohľad na suverenitu a princíp nezasahovania v zmysle článku 2 ods. 7 Charty Organizácie Spojených národov sa v medzinárodnom právnom systéme za posledných 60 rokov nepochybne zmenil. Na zmenu vnímania suverenity štátu s možnosťou jej narušenia z dôvodu ochrany ľudských práv mali bezpochyby významný vplyv dvaja africkí generálni tajomníci Organizácie Spojených národov, pôsobiaci na čele tejto medzinárodnej organizácie v deväťdesiatych rokoch minulého storočia, a to Butrus Butrus-Ghálí a Kofi Annan. Butrus Butrus-Ghálí v dokumente Agenda pre mier 1992 vyhlásil, že „... *doba absolútnej a exkluzívnej suverenity pominula, jej teórie nikdy nezodpovedali realite*“, a vyzval predstaviteľov štátov, aby ju aj takto poňali a pokúsili sa „*nájsť rovnováhu medzi potrebami dobrej vnútroštátnej správy a požiadavkami stále prepojenejšieho sveta*“.<sup>19</sup>

Právo na intervenciu je v súčasnosti podporované i názorom, že v prípadoch, ak hrozia veľké straty na ľudských životoch a dochádza k rozsiahlemu porušovaniu ľudských práv a slobôd, je povinnosťou štát-

---

<sup>19</sup> Bližšie pozri *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping* [1992-06-17]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, 1992, UN Doc. A/47/277 - S/24111, ods. 17.

tov konať, ideálne s mandátom Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov, ale v nevyhnutných prípadoch aj bez neho, s odkazom na univerzálne platnú hodnotu ľudských práv a ľudského života, ktorý by mal mať prednosť pred ochranou národných záujmov jednotlivých štátov a ich suverenitou.

Akceptovateľným riešením sa stáva aktívne presadzovanie tzv. ľudskej ochrany (anglicky *human protection*) ako špecifickej oblasti ľudskej bezpečnosti (anglicky *human security*).<sup>20</sup>

Koncept ľudskej bezpečnosti podporil i bývalý generálny tajomník Organizácie Spojených národov Kofi Annan na Miléniovom samite, kde vyzval ku zmene vnímania bezpečnosti ako ochrany teritória ku bezpečnosti zameranej na ochranu jednotlivcov. V Miléniovej správe taktiež vyzval medzinárodnú komunitu k zaisteniu troch základných cieľov ľudskej bezpečnosti, ktoré tvoria:<sup>21</sup>

- ✚ oslobodenie od strachu (anglicky *freedom from fear*) upustením od násilných konfliktov, ktoré majú za následok ohrozenie ľudskej bezpečnosti a straty na životoch;
- ✚ oslobodenie od biedy (anglicky *freedom from want*) riešením problémov súvisiacich s epidémiami, potravinovým nedostatkom a chudobou vo svete;
- ✚ umožnenie dôstojného života (anglicky *freedom to live in dignity*).

V spojení s postupným nabieraním kompetencií prostredníctvom interpretácie Charty Organizácie Spojených národov sa Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov snaží zmenšovať priepasť medzi legitimizáciou a aktívnym reagovaním na krízy a ohrozenia mieru a bezpečnosti prostredníctvom tzv. „politiky ochrany“, ktorá v sebe prepája princípy ochrany civilného obyvateľstva a doktríny Zodpovednosti za ochranu.<sup>22</sup>

---

<sup>20</sup> Základom konceptu ľudskej bezpečnosti je, že popri bezpečnosti štátu je nutné venovať pozornosť aj bezpečnosti jednotlivcov bez ohľadu na ich národnosť, farbu pleti, pohlavie a sociálne postavenie. V porovnaní so zodpovednosťou za ochranu je uvedený koncept oveľa obširnejší, nakoľko nemá ambíciu chrániť obyvateľstvo len pred najzávažnejšími medzinárodnými zločinmi, ale jeho cieľom je zaistiť mu čo najvyšší štandard dobrého života (anglicky tzv. *well-being*).

<sup>21</sup> Bližšie pozri *We the Peoples: The Role of the United Nations in the 21<sup>st</sup> Century* (Millennium Report of the Secretary-General). In: *United Nations* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: [https://www.un.org/en/events/pastevents/we\\_the\\_peoples.shtml](https://www.un.org/en/events/pastevents/we_the_peoples.shtml).

<sup>22</sup> Bližšie pozri RATIOVÁ, J. a D. KAŠČÁKOVÁ. „Politika ochrany“: reformulácia konceptuálneho rámca reakcie OSN na ohrozenia mieru a bezpečnosti. *Politické vedy* [online]. 2012,

## Od humanitárnej intervencie ku Zodpovednosti za ochranu

*Aj právo, aj morálka sú normatívne systémy práve preto, že pozostávajú zo štandardov, ktoré pôsobia ako nezávislé a výlučné motívy pre voľbu toho, čo je správne.*<sup>23</sup>

Koniec studenej vojny priniesol so sebou zmenu v povahe ozbrojených konfliktov, ich aktérov i zmenu cieľových skupín, voči ktorým sa začala nasadzovať ozbrojená sila. Genocídy, masívne porušovania ľudských práv, akých bolo svetové spoločenstvo svedkom v Rwande, v meste Srebrenica v Bosne a Hercegovine alebo v Kosove, a následné hlboké humanitárne krízy podnietili zrod morálnej zodpovednosti medzinárodného spoločenstva za ochranu obyvateľstva, na ktorom boli páchané takéto závažné zločiny. Zatiaľ čo prevažná väčšina štátov dospela ku zhode, že hoci nie je správne nečinne sledovať páchanie najzávažnejších porušení ľudských práv, problematickým sa ukázal výkon faktického zásahu v praxi.

Jednou z humanitárnych intervencií, ktorá výrazne zmenila pôvodný pohľad svetového spoločenstva na rozmer suverenity štátu a z nej vyplývajúcich privilégií vo vzťahu k nutnosti zasiahnuť z dôvodu ochrany ľudských životov, bola intervencia síl Severoatlantickej aliancie v Kosove v roku 1999. Uvedená intervencia vyvolala v rámci medzinárodného spoločenstva rozsiahlu diskusiu k už vyššie zmienenej legitimitate vo vzťahu ku dvom na seba narážajúcim hodnotám – suverenite štátu a koncepcii ľudských práv, ktorá chápe suverenitu štátu ako zodpovednosť štátu za ochranu svojho obyvateľstva. Dôvodom intervencie bolo rozsiahle porušovanie ľudských práv, vrátane masakrov civilného obyvateľstva a etnických čistiek, ktoré prinútilo viac ako jednu pätinu obyvateľov Kosova (t.j. viac ako 400 tisíc obyvateľov) opustiť svoje domovy.<sup>24</sup> Intervencia bola uskutočnená bez súhlasu Belehradu a bez mandátu Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. Hoci bola z pohľadu splnenia jej primárneho cieľa, t.j. zastaviť masové násilie proti civilnému obyvateľstvu, považovaná za úspešnú, vyvolala diskusiu o jej legitimitate a prípadnom roz-

---

roč. 15, č. 1, s. 111-112 [cit. 2020-02-03]. ISSN 1335-2741. Dostupné na: <http://www.politickévedy.fpvmmv.umb.sk/archiv-vydani/2012/1-2012/raticova-julia-kascakova-dominika.html>.

<sup>23</sup> Bližšie pozri PROCHÁZKA, R. a M. KÁČER. *Teória práva*. 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013, s. 103. ISBN 978-80-89603-14-5.

<sup>24</sup> Bližšie pozri ROBERTS, A. NATO's 'Humanitarian War' over Kosovo. *Survival* [online]. 1999, vol. 41, no. 3, s. 102-123 [cit. 2020-02-03]. ISSN 1468-2699. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00396339912331342943>.

pore s princípom nezasahovania do vecí, ktoré patria do vnútornej právomoci štátu. Tieto debaty umocnila diskusia o použití vojenskej sily v medzinárodných vzťahoch, najmä ak nie je vedená pod záštitou alebo so súhlasom Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov.

Hoci svetové spoločenstvo dospelo k istému posunu vo vnímaní suverenity štátu, ktorá by nemala predstavovať len jej nedotknuteľnosť, ale aj záväzok ochrany a zodpovednosti voči vlastným občanom, zvrchovanosť štátov zostáva stále jedným zo základných princípov usporiadania medzinárodných vzťahov. Zásahy medzinárodného spoločenstva vedené pod záštitou humanitárnej intervencie, ktorých sme boli svedkami v priebehu deväťdesiatych rokov minulého storočia, predostreli kontroverznú debatu o ich legalite a legitimitate použitia externej sily bez súhlasu štátu, pričom narážali na bariéru (ne)možnosti politickej dohody a kompromisu. Jej nejednoznačné vymedzenie, vnútorná rozporupnosť, ako aj zjavná neochota štátov aplikovať ju v praxi vyústili do jej diskreditácie. Novou úlohou, ktorá pred medzinárodným spoločenstvom vyvstala, bolo hľadanie nového a akceptovateľného spôsobu, akým by bolo svetové spoločenstvo oprávnené zasahovať pri prípadných humanitárnych krízach.

Etnické konflikty v deväťdesiatych rokoch minulého storočia viedli vtedajšieho generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov Kofiho Annana k tomu, aby na Valnom zhromaždení Organizácie Spojených národov koncom roka 1999 argumentoval v tom zmysle, že suverenita môže byť podmienená dodržiavaním ľudských práv. Hľadaniu konsenzu ohľadne prechodu od humanitárnej intervencie k ochrane civilného obyvateľstva a zodpovednosti štátov za ochranu tak vlastného obyvateľstva, ako aj obyvateľstva štátu, ktoré nie je ich domovský štát schopný alebo ochotný chrániť, by malo byť zadosťučinené koncepciou Zodpovednosti za ochranu, tzv. R2P (ďalej len „R2P“).

Prístup konceptu R2P k otázkam použitia ozbrojenej sily nie je však príliš novátorský, nakoľko sa drží rámca určeného Chartou Organizácie Spojených národov, v súlade s ktorou podmieňuje humanitárny zásah mandátom Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. Daný rámec obohacuje či inovuje koncept R2P iba v dvoch smeroch:

I. stanovuje oprávnenosť extenzívneho výkladu výrazu *ohrozenie či porušenie medzinárodného mieru a bezpečnosti* (v zmysle článku 39 Charty Organizácie Spojených národov), na ktorý Charta Organizácie Spojených národov viaže mechanizmus kolektívnej bezpečnosti Organizácie Spojených národov. Na základe obširnejšieho výkladu predmetný výraz

zahrňuje nielen klasické cezhraničné útočné činy, ale aj závažné porušenia ľudských práv, ktoré sa síce odohrávajú na území jedného štátu, avšak svojou brutalitou šokujú svedomité ľudstvo, dotýkajú sa záujmov, hodnôt medzinárodného spoločenstva ako celku. Daná interpretácia sa v praxi presadzuje už od začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia, koncept R2P však neznamená jej absolútne potvrdenie;

II. Záverečný dokument Svetového samitu z roku 2005<sup>25</sup> predpokladá, že v situáciách, kedy dochádza k závažným zločinom a štát zjavne zlyhal, má Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov nielen právo, ale i morálny a politický záväzok zasiahnuť v krajných prípadoch aj vojenskými prostriedkami. V uvedenom smere sa R2P snaží jemne obmedziť absolútnu voľnosť, ktorou Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov pri využívaní nástrojov Kapitoly VII Charty Organizácie Spojených národov disponuje, s apelom na morálnu a politickú zodpovednosť, ktorá by ju prinútila, aby krízové situácie skutočne riešila a zabránilo sa tak opakovaniu rwandských udalostí.<sup>26</sup>

### Zodpovednosť za ochranu

*„Nie každého z nepriateľov ste trafili. Niektorí sú stále živí. Chod'te späť a dorazte ich...! Hroby ešte nie sú dostatočne naplnené. Kto vykoná dobrú prácu a pomôže nám ich naplniť úplne?“* Aj takto sa prostredníctvom hutuovského rádia RTLM (plným názvom Radio Télévision Libre des Mille Collines)<sup>27</sup> počas jari v roku 1994 koordinovalo zabíjanie Tutsiov v Rwande.

<sup>25</sup> Bližšie pozri *Resolution No. 60/1* [2005 World Summit Outcome] [2005-10-24]. Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, 2005, UN Doc. A/RES/60/1. Úprava konceptu R2P je v ňom obsiahnutá v ods. 138 až ods. 140, pričom sa zavádza tzv. trojpilierová štruktúra R2P zahrňujúca: zodpovednosť štátov za ochranu svojho obyvateľstva (prvý pilier) pred genocídou, vojnovými zločinními, etnickými čistkami a zločinními proti ľudskosti; pripravenosť medzinárodného spoločenstva poskytovať štátom pri realizácii tejto zodpovednosti pomoc a asistenciu (druhý pilier); zodpovednosť medzinárodného spoločenstva konajúceho prostredníctvom Organizácie Spojených národov, využívajúc nástroje umožňujúce zasiahnuť v zmysle Kapitoly VI a VII *Charty Organizácie Spojených národov*, s cieľom ochrany obyvateľstva pred uvedenými zločinními v prípadoch, keď štát pri výkone svojej povinnosti chrániť ho preukázateľne zlyhá, tzv. *manifestly fails* (tretí pilier).

<sup>26</sup> Bližšie pozri BÍLKOVÁ, V. *Zodpovednosť za ochranu (R2P): Nová neděje nebo staré pokrytectví?*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010, s. 84-85. ISBN 978-80-87146-27-9.

<sup>27</sup> Rwandské rádio, prostredníctvom ktorého sa koordinovalo zabíjanie Tutsiov, zohrávalo významnú úlohu počas rwandskej genocídy. Slúžilo ako jeden z hlavných nástrojov propagandy vtedajšej tamajšej vládnucej strany. Bližšie pozri *Journalists Jailed for Inciting*

Bývalý generálny tajomník Organizácie Spojených národov Kofi Annan, ktorý bol jedným z hlavných iniciátorov debaty o možnosti medzinárodného spoločenstva narušiť suverenitu krajiny, ktorá masívne porušuje práva vlastných občanov, vyslovil v roku 1999 na pôde Organizácie Spojených národov nasledovnú otázku: „*Ak je naozaj humanitárna intervencia neakceptovateľným útokom na suverenitu, ako by sme teda mali reagovať na Rwandu, na Srebrenicu*”<sup>28</sup> – *príšerné a systematické porušovania ľudských práv, ktoré zasahujú všetky predstavy o našej spoločnej ľudskosti?*”<sup>29</sup> Annan svoju otázku položil aj o rok neskôr v rámci Správy pri príležitosti nového milénia (tzv. Millennium Report), v časti zaoberajúcej sa tzv. dilemou intervencie. V krátkosti v Správe zhrnul dovtedajšiu diskusiu o možných odpovediach na závažné porušovania ľudských práv a opätovne vyzval štáty, aby pokračovali v debate o ozbrojenej intervencii, keďže tvárou v tvár masovému vraždeniu nesmie byť opustená ani táto, za každých okolností najkrajnejšia možnosť, a pripomenul, že „*skutočnosť, že nemôžeme ochrániť ľudí všade, nie je dôvodom pre to, aby sme nerobili nič vtedy, keď môžeme.*”<sup>30</sup>

V priamej reakcii na slová Kofiho Annana vyslovené na pôde Organizácie Spojených národov sa kanadská vláda rozhodla zvolať skupinu expertov a mimovládnych organizácií a založila Medzinárodnú komisiu pre intervenciu a štátnu suverenitu (anglicky International Commission on Intervention and State Sovereignty, anglická skratka ICISS), ktorej cieľom bolo definovať nové parametre vzťahu suverenity, ľudských práv a pou-

---

Rwandan Genocide. In: *The Guardian* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/media/2003/dec/04/pressandpublishing.radio>.

<sup>28</sup> Federatívna socialistická republika Juhoslávia prešla v deväťdesiatych rokoch minulého storočia okrem viacerých ekonomických a politických kríz aj extrémne nacionálnym poňatím etnického sebaurčenia národov, čo malo za následok konflikt na Balkáne, ktorý si vyžiadal niekoľko tisíc ľudských životov. Najkrvavejší priebeh mali nepokoje v Bosne a Hercegovine, kde bolo podľa odhadov zabitých viac ako 100 tisíc ľudí, viac ako polovica populácie bola nútená opustiť z dôvodu strachu o svoj život svoje domovy a tisíce bosnianských žien bolo znásilnených. V lete 1995 na Srebrenicu zaútočili ozbrojené sily na čele s bosnianskym Srbom, generálom Radkom Mladićom. Počas niekoľkých dní bolo zabitých viac ako 8 tisíc bosnianských moslimov, vrátane chlapcov.

<sup>29</sup> „... *If humanitarian intervention is, indeed, an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to a Rwanda, to a Srebrenica – to gross and systematic violations of human rights that affect every precept of our common humanity?*” Bližšie pozri *Report of the Secretary-General on the Work of the Organization* [2000-08-30]. Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, 2000, UN Doc. A/55/1.

<sup>30</sup> Bližšie pozri *We the Peoples: The Role of the United Nations in the Twenty-first Century* [2000-03-27]. Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, 2000, UN Doc. A/54/2000, ods. 217.

žitia ozbrojenej sily. Jej ambíciou bolo vytvoriť teoretický rámec zaoberajúci sa otázkami ako a kedy, alebo či vôbec by mala medzinárodná komunita reagovať na vznikajúce krízové situácie, ktoré zahŕňajú potenciálne straty na životoch a zločiny proti ľudskosti vo veľkom meradle.<sup>31</sup>

Záverečnou správou pod názvom Zodpovednosť za ochranu alebo R2P (anglicky Responsibility to Protect), predloženou Medzinárodnou komisiou pre intervenciu a štátnu suverenitu dňa 18. decembra 2001, samotná Medzinárodná komisia pre intervenciu a štátnu suverenitu neoficiálne iniciovala novú éru v diskusiách, vyznačujúcu sa nástupníckym konceptom humanitárnej intervencie. Zatiaľ čo humanitárna intervencia sa primárne zaoberá použitím ozbrojenej sily z humanitárnych dôvodov, koncepcia R2P je koncipovaná na oveľa širšom základe, ktorého podstata je vytvorená troma neoddeliteľnými súčasťami, a to zodpovednosťou za prevenciu – reakciu – rekonštrukciu. Dôraz v diskusií sa presunul od samotného kontroverzného aktu intervencie na potrebu chrániť ohrozené civilné obyvateľstvo, a zároveň na prevenciu a následnú pomoc pri navracaní krajiny do stavu spôsobilého plniť funkcie štátu. Napádaný koncept humanitárnej intervencie bol tak nahradený zodpovednosťou svetového spoločenstva za ochranu v prípade, ak štát zlyhá vo vykonávaní svojich ochranných povinností vo vzťahu k vlastným obyvateľom.

Koncepcia R2P sa stala prelomovou práve v zmene ponímania suverenity štátu, v interakcii s možnosťou jej narušenia z dôvodu ochrany ľudských práv, nakoľko odklon od pôvodne vnímanej suverenity štátu, spojenej najmä s privilégiami, zaväzuje predstaviteľov štátnej moci v zmysle konceptu R2P k povinnostiam voči svojmu obyvateľstvu, ktoré by mali nevyhnutne dodržiavať.

Definitívne sa koncepcia R2P stala súčasťou medzinárodnoprávneho uvažovania až po Svetovom samite v roku 2005, kedy Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov po dlhých diskusiách konsenzuálne schválilo Rezolúciu 60/1, známu tiež ako Záverečný dokument Svetového samitu. Súčasná podoba R2P sa odvíja práve od ods. 138 až ods. 140 textu Záverečného dokumentu Svetového samitu z roku 2005, ktorý zaviedol trojpilierovú štruktúru R2P zahrňujúcu:<sup>32</sup>

<sup>31</sup> Bližšie pozri Background Information on the Responsibility to Protect. In: *United Nations* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <https://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/backgrounders.shtml>.

<sup>32</sup> Ods. 138 v pôvodnom znení znie: „Each individual State has the responsibility to protect its populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. This responsibility entails the prevention of such crimes, including their incitement,



- ✚ zodpovednosť štátov za ochranu svojho obyvateľstva (prvý pilier) pred
  - ✚ genocídou,
  - ✚ vojnovými zločinmi,
  - ✚ etnickými čistkami, a
  - ✚ zločinmi proti ľudsosti;
- ✚ pripravenosť medzinárodného spoločenstva poskytovať štátom pri realizácii tejto zodpovednosti pomoc a asistenciu (druhý pilier);
- ✚ zodpovednosť medzinárodného spoločenstva konajúceho prostredníctvom Organizácie Spojených národov, využívajúc nástroje umožňujúce zasiahnuť v zmysle Kapitola VI a VII Charty Organizácie Spojených národov, s cieľom ochrany obyvateľstva pred uvedenými zločinmi v prípadoch, keď štát pri výkone svojej povinnosti chrániť ho preukázateľne, zjavne zlyhá, tzv. *manifestly fails* (tretí pilier).

Primárnym nositeľom povinností vyplývajúcich z konceptu R2P je každý jednotlivý štát (ods. 138 Záverečného dokumentu Svetového samitu z roku 2005). Zložitejším sa javí určenie subsidiárneho nositeľa povinností vyplývajúcich z uvedeného konceptu, nakoľko koncept používa pojem medzinárodné spoločenstvo ako celok, t.j. neoznačuje žiadnu konkrétnu entitu, ktorá by mohla niesť tento právny, politický, ako aj morálny záväzok. Najskôr je za ňou potrebné vidieť jednotlivé štáty, ktoré však majú úlohy vznikajúce v rámci konceptu R2P vykonávať kolektívne, ide-

---

through appropriate and necessary means. We accept that responsibility and will act in accordance with it. The international community should, as appropriate, encourage and help States to exercise this responsibility and support the United Nations in establishing an early warning capability.“ Ods. 139 v pôvodnom znení znie: „The international community, through the United Nations, also has the responsibility to use appropriate diplomatic, humanitarian and other peaceful means, in accordance with Chapters VI and VIII of the Charter, to help protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. In this context, we are prepared to take collective action, in a timely and decisive manner, through the Security Council, in accordance with the Charter, including Chapter VII, on a case-by-case basis and in cooperation with relevant regional organizations as appropriate, should peaceful means be inadequate and national authorities manifestly fail to protect their populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity...” Bližšie pozri *Resolution No. 60/1* [2005 World Summit Outcome] [2005-10-24]. Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, 2005, UN Doc. A/RES/60/1.

álne prostredníctvom Organizácie Spojených národov, cestou príslušných regionálnych a subregionálnych organizácií.<sup>33</sup>

Text Záverečného dokumentu Svetového samitu z roku 2005, ani iný právne záväzný medzinárodný dokument, žiaľ, pojem zjavné zlyhanie bližšie nešpecifikuje, čo má za následok nejednoznačnosť pri vyhodnotení situácie v krajine, kde k porušovaniu ľudských práv dochádza, nakoľko práve skutočnosť, že štát preukázateľne zlyhal v ochrane vlastného obyvateľstva, podmieňuje nástup sekundárnej povinnosti svetového spoločenstva zasiahnuť prostredníctvom Organizácie Spojených národov, s cieľom toto obyvateľstvo chrániť.

Pojem zjavné zlyhanie je nutné vykladať s prihliadnutím na skutočnosť, že hlavným cieľom je poskytnúť včasnú preventívnu ochranu obyvateľstva ohrozeného páchaním závažných zločinov. Je tak žiaduce prikloniť sa k výkladu, že pokiaľ štát viditeľne nie je ochotný či schopný poskytnúť svojim obyvateľom ochranu, poprípade sám nesie zodpovednosť za páchané zločiny, platí prezumpcia jeho zjavného zlyhania. Súčasne sa žiada zdôrazniť, že na zjavné zlyhanie nie je viazané právo, ale len politický a morálny záväzok Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov sa v kauze angažovať, a R2P teda vôbec neobmedzuje možnosť Bezpečnostnej rady prijať donucovacie opatrenia podľa Kapitoly VII Charty Organizácie Spojených národov už v dobe pred zjavným zlyhaním štátu.<sup>34</sup>

## Záver

Príspevok sprehľadňuje vývoj práva pojednávajúceho o dovolených spôsoboch použitia sily či hrozby silou v medzinárodných vzťahoch, s poukázaním na jeho odlišné vnímanie spôsobené charakterom novodobých ozbrojených konfliktov, ku ktorému došlo v posledných desaťročiach. Súčasné ozbrojené konflikty sa v mnohých smeroch výrazne odkláňajú od ozbrojených konfliktov, s ktorými svetové spoločenstvo počítalo v období prijatia Charty Organizácie Spojených národov, ako aj v období prijímania mnohostranných medzinárodných zmlúv upravujúcich tzv. právo ozbrojených konfliktov.

<sup>33</sup> Bližšie pozri BÍLKOVÁ, V. *Zodpovednosť za ochranu (R2P): Nová neděje nebo staré pokrytectví?*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010, s. 76. ISBN 978-80-87146-27-9.

<sup>34</sup> Bližšie pozri BÍLKOVÁ, V. *Zodpovednosť za ochranu (R2P): Nová neděje nebo staré pokrytectví?*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010, s. 142. ISBN 978-80-87146-27-9.

Jedným z najnaliehavejších problémov vyplývajúcich z ozbrojeného zásahu svetového spoločenstva intervenujúceho z dôvodu potreby ochrany ľudských práv je jeho rozpor s princípom zákazu použitia ozbrojenej sily voči suverénnym štátom a zásadou nezasahovania do ich vnútorných záležitostí. Z rozporu vo vzťahu k týmto základným zásadám, ktoré by bezpochyby aj do budúcnosti mali patriť medzi také, od ktorých by sa svetové spoločenstvo nemalo odkloniť, vyvstáva otázka, ako konať v prípade, ak je žiaduce nasadiť vojenskú silu ako odpoveď na krízu spôsobilú ohroziť medzinárodný mier a bezpečnosť, zahrňujúcu neschopnosť štátov ochrániť svojich vlastných občanov, alebo na situáciu, ak tieto štáty samé hrubo porušujú ľudské práva svojho vlastného obyvateľstva.

Zmena pohľadu na štátnu suverenitu bola reakciou na často fatálne zlyhanie štátov vedúce ku krízam v deväťdesiatych rokoch minulého storočia a na narastajúci počet vnútorných konfliktov v období po skončení bipolárneho súperenia mocností.

Predmetom záujmu predloženého príspevku bolo poskytnúť čitateľom prehľad o medzinárodnoprávnom rámci, ktorý upravuje právo štátov siahnuť k použitiu ozbrojenej sily, s poukázaním na niektoré súčasné nejasnosti, ktoré vzišli z konceptu humanitárnej intervencie a jej nástupníckeho konceptu, doktríny Zodpovednosti za ochranu (anglicky Responsibility to Protect) alebo R2P.

Koncept R2P nie je novým názvom pre humanitárnu intervenciu, synonymom ľudskej bezpečnosti, nástrojom prevencie pred ozbrojeným konfliktom a obnovy zlyhaných štátov, ani novým zastrešením humanitárnej či rozvojovej pomoci. Dôraz v diskusii ohľadom jeho legitimacy sa presunul od samotného kontroverzného aktu intervencie na potrebu chrániť ohrozené civilné obyvateľstvo, a zároveň na prevenciu a následnú pomoc pri navracaní krajiny do stavu spôsobilého plniť funkcie štátu. Jeho pridanou hodnotou je bezpochyby skutočnosť, že je nástrojom vytvoreným medzinárodným spoločenstvom na predchádzanie a potláčanie závažných humanitárnych kríz, ktorý v sebe inovatívne kombinuje prvky iných, už známych inštitútov,<sup>35</sup> a práve ich prepojením im dáva novú kvalitu.

---

<sup>35</sup> Väzba medzinárodného trestného súdництва a konceptu R2P je daná skutočnosťou, že tvorcovia Záverečného dokumentu Svetového samitu z roku 2005 používajú pri koncepte R2P pojmy definované medzinárodným trestným právom, ako sú genocídium, vojnové zločiny, zločiny proti ľudskosti, pričom neprejavili vôľu ich v uvedenom dokumente definovať odlišne. Kategórie zločinov, na ktoré sa koncept R2P vzťahuje, sú prevzaté z medzinárodného trestného práva, ktoré reaguje na prípadného porušiteľa vyvodením indi-

## Zoznam bibliografických odkazov

- America's Founding Documents. In: *National Archives* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <https://www.archives.gov/founding-docs>.
- An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping* [1992-06-17]. Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov, 1992, UN Doc. A/47/277 – S/24111.
- ANNAN, K. A. *'We the Peoples': The Role of the United Nations in the 21<sup>st</sup> Century* [online]. 1<sup>st</sup> ed. New York: United Nations, Department of Public Information, 2000. 80 s. [cit. 2020-02-03]. ISBN 92-1-100844-1. Dostupné na: [https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We\\_The\\_Peoples.pdf](https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We_The_Peoples.pdf).
- Background Information on the Responsibility to Protect. In: *United Nations* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <https://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/backgrounders.shtml>.
- BÍLKOVÁ, V. *Zodpovednosť za ochranu (R2P): Nová neďeje alebo staré pokrytectví?*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2010. 177 s. ISBN 978-80-87146-27-9.
- Case Concerning East Timor (Portugal v. Australia)* [1995-06-30] [online]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1995, s. 90-106 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na:

---

viduálnej trestnej zodpovednosti. Jednotlivé kategórie zločinov vymedzené v tejto časti príspevku, ktoré odôvodňujú aplikáciu konceptu R2P, sa vzájomne nevyklučujú, t.j. za určitých okolností je možné naplniť skutkovú podstatu aj viacerých z nich. Pre posúdenie hraničných kritérií odôvodňujúcich aplikáciu konceptu R2P však nebude rozhodujúca skutočnosť, kto sa zločinu dopustil, ale skutočnosť, že k nemu došlo, prípadne skutočnosť nezabránenia tomu, aby k jeho vykonaniu vôbec došlo. Ak k páchaniu takýchto zločinov na území cieľového štátu dochádza, úlohou svetového spoločenstva v zmysle konceptu R2P je, aby sa od takéhoto konania čo najskôr upustilo. Okrem v príspevku zmienovaných inštitútov sú to napríklad aj pravidlá nasadenia ozbrojenej sily, t.j. spravodlivý dôvod, prah spravodlivej veci či tzv. princíp opatrnosti, ktorý má slúžiť ako preventívne vodidlo, ktorým je nutné sa zaoberať predtým, ako k samotnej intervencii dôjde, a spočíva v správnom úmysle (anglicky right intention) vojenskej intervencie, ktorá môže byť oprávnenou a ospravedliteľnou len v prípade, ak všetky nevojenské možnosti prevencie a pokusy o zmierne riešenie boli využitá a zlyhali (anglicky last resort), v primeranosti prostriedkov na dosiahnutie cieľa (anglicky proportional means), vzťahujúcich sa na rozsah, trvanie a intenzitu samotného zásahu, ktoré by nemali byť väčšie, než si to vyžadujú okolnosti, v rozumných vyhlídkach na úspech (anglicky reasonable prospects), a tak ďalej.

<https://www.icj-cij.org/files/case-related/84/084-19950630-JUD-01-00-EN.pdf>.

*Charta Organizácie Spojených národov.*

JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2015. 319 s. ISBN 978-80-7380-559-3.

Journalists Jailed for Inciting Rwandan Genocide. In: *The Guardian* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/media/2003/dec/04/pressandpublishing.radio>.

OSN vo všeobecnosti. In: *UNIS Vienna* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: <http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/topics/un-general.html>.

PROCHÁZKA, R. a M. KÁČER. *Teória práva*. 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2013. 290 s. ISBN 978-80-89603-14-5.

RATICOVÁ, J. a D. KAŠČÁKOVÁ. „Politika ochrany“: reformulácia konceptuálneho rámca reakcie OSN na ohrozenia mieru a bezpečnosti. *Politické vedy* [online]. 2012, roč. 15, č. 1, s. 105-130 [cit. 2020-02-03]. ISSN 1335-2741. Dostupné na: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2012/1-2012/raticova-julia-kascakova-dominika.html>.

*Report of the Secretary-General on the Work of the Organization* [2000-08-30]. Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, 2000, UN Doc. A/55/1.

*Resolution No. 60/1* [2005 World Summit Outcome] [2005-10-24]. Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, 2005, UN Doc. A/RES/60/1.

*Resolution No. 2625 (XXV)* [Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in Accordance with the Charter of the United Nations] [1970-10-24]. Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, 1970, UN Doc. A/RES/2625 (XXV).

ROBERTS, A. NATO's 'Humanitarian War' over Kosovo. *Survival* [online]. 1999, vol. 41, no. 3, s. 102-123 [cit. 2020-02-03]. ISSN 1468-2699. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00396339912331342943>.

We the Peoples: The Role of the United Nations in the 21<sup>st</sup> Century (Millennium Report of the Secretary-General). In: *United Nations* [online]. 2020 [cit. 2020-02-03]. Dostupné na: [https://www.un.org/en/events/pastevents/we\\_the\\_peoples.shtml](https://www.un.org/en/events/pastevents/we_the_peoples.shtml).

*We the Peoples: The Role of the United Nations in the Twenty-first Century* [2000-03-27]. Správa Generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov, 2000, UN Doc. A/54/2000.

JUDr. Laura Bačová

Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovenská republika  
[laura\\_1@email.cz](mailto:laura_1@email.cz)

## Informácie pre autorov

### Základné informácie

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa tematicky zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe:

- ✚ samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií *minimálny rozsah tvorí 10 normostrán prislúchajúcich na jednu štúdiu, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- ✚ esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou či dianím *minimálny rozsah tvorí 5 normostrán prislúchajúcich na jednu esej, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- ✚ recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu *minimálny rozsah tvoria 3 normostrany prislúchajúce na jednu recenziu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie obrázku prednej obálky recenzovanej publikácie v dostatočnej veľkosti;*
- ✚ informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu *minimálny rozsah tvoria 2 normostrany prislúchajúce na jednu informáciu alebo správu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie fotodokumentačných alebo iných obrázkových podkladov sprievodného charakteru v dostatočnej veľkosti.*

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza v elektronickej online podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch:

- ✚ 31. marec – jarná edícia;
- ✚ 30. jún – letná edícia;
- ✚ 30. september – jesenná edícia;
- ✚ 31. december – zimná edícia.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** predkladajú.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** nesú:

- ✚ odborní garanti zodpovedajúci v rámci redakčnej rady časopisu za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov;
- ✚ hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov;
- ✚ výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch.

### **Recenzné konanie**

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaisťovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmerením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

### **Publikácia príspevkov**

Publikácia príspevkov v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- ✚ prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- ✚ potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- ✚ potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.



Texty príspevkov je možné prijímať len zaslané priamo ich autormi/ spoluautormi a s ich priloženým súhlasom na publikáciu príspevku; texty príspevkov zaslané sprostredkovane prostredníctvom osôb, ktoré nie sú autormi, prípadne spoluautormi príspevku doručeného do redakcie časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, nie je možné prijať na následné recenzné konanie z dôvodu absencie súhlasu autora/spoluautorov.

Uprednostňovanie anglického jazyka v príspevkoch je vítané.

Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje zásadne v dvojjazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísel, ako aj samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na oficiálnej internetovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>.

## Štruktúra príspevku

### Názov príspevku v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v pôvodnom jazyku;

### Title of Contribution in English:

- ✚ prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v anglickom jazyku  
*nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;*

### Autor príspevku:

- ✚ prosíme uviesť meno, priezvisko a všetky tituly a hodnosti autora;

### Abstract in English:

- ✚ prosíme uviesť abstrakt v anglickom jazyku, cca 10 riadkov  
*nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;*

### Key Words in English:

- ✚ prosíme uviesť kľúčové slová v anglickom jazyku, cca 10 výrazov  
*nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;*

### Abstrakt v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť abstrakt v pôvodnom jazyku, cca 10 riadkov;

### Kľúčové slová v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť kľúčové slová v pôvodnom jazyku, cca 10 výrazov;

### Text príspevku:

- ✚ prosíme uviesť v štruktúre úvod, jadro, záver; v členení na kapitoly, prípadne podkapitoly; príspevok môže obsahovať tabuľky, grafy, schémy, obrázky a podobne, je však nevyhnutné uviesť ich prameň so všetkými povinnými bibliografickými údajmi v plnom rozsahu; poznámky a odkazy na literatúru prosíme uvádzať v poznámke pod čiarou podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690)

*Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby všetka použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;*

### Literatúra:

- ✚ prosíme uviesť zoznam použitej literatúry podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690)

*Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;*

### Kontakt na autora:

- ✚ prosíme dodržať nižšie uvedenú vzorovú štruktúru informácie o kontakte na autora príspevku:

Ing. Jana Koprlová, PhD.  
Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovenská republika  
[jana.koprlova@gmail.com](mailto:jana.koprlova@gmail.com)

Texty príspevkov je možné prijímať výhradne v elektronickej podobe vo formáte dokumentu textového editora MS Word. V textoch príspevkoch odporúčame použiť štandardizované typy a veľkosti písma, riadkovania, ako aj formátovania textu.

Texty príspevkov zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu [sei.journal@gmail.com](mailto:sei.journal@gmail.com).

Vaše otázky v prípade nejasností či potreby poskytnutia dodatočných informácií zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu [sei.journal@gmail.com](mailto:sei.journal@gmail.com).

Tešíme sa na Váš príspevok!

S úctou,

redakcia **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

## Information for Authors

### Basic Information

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** thematically focuses mainly on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a platform for publication of contributions in the form of:

- ✚ separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles  
*the expected minimum extent related to one study covers 10 standard pages, the maximum extent is not limited;*
- ✚ essays on current social topics or events  
*the expected minimum extent related to one essay covers 5 standard pages, the maximum extent is not limited;*
- ✚ reviews on publications related to the main orientation of the journal  
*the expected minimum extent related to one review covers 3 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also the front cover picture of the reviewed publication in the sufficient largeness;*
- ✚ information as well as reports connected with the inherent mission of the journal  
*the expected minimum extent related to one information or report covers 2 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also photo documents or other picture material of accompanying character in the sufficient largeness.*

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on:

- ✚ March 31<sup>st</sup> – spring edition;
- ✚ June 30<sup>th</sup> – summer edition;
- ✚ September 30<sup>th</sup> – autumn edition;
- ✚ December 31<sup>st</sup> – winter edition.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** have:

- ✚ special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions;
- ✚ editor in chief in relation to the formal aspects of contributions;
- ✚ executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions.

### **Review Procedure**

Reviewing the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

### **Publication of Contributions**

Publication of contributions in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- ✚ express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- ✚ declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;

- ✚ declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section “Authors’ Contact List”.

Accepted can be only texts submitted for publication sent by their authors/co-authors directly and with their written permission for publication; text submissions sent mediated through non-authors or non-co-authors of a submitted text delivered to the editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** cannot be accepted for the following review procedure due to the absence of the author’s/co-authors’ consent.

Favouring the English language in contributions is welcome.

Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors’ contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal’s official website: <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>.

### Structure of Contribution

#### Title of Contribution in Original Language:

- ✚ please specify title, eventually subtitle of contribution in original language;

#### Title of Contribution in English:

- ✚ please specify title, eventually subtitle of contribution in English *not required in the case of English as the language of the original*;

#### Author of Contribution:

- ✚ please specify author’s given name, surname and all academic degrees;

#### Abstract in English:

- ✚ please specify abstract in English, circa 10 rows *not required in the case of English as the language of the original*;

#### Key Words in English:

- ✚ please specify key words in English, circa 10 words *not required in the case of English as the language of the original*;

#### Abstract in Original Language:

- ✚ please specify abstract in original language, circa 10 rows;

**Key Words in Original Language:**

- ✚ please specify key words in original language, circa 10 words;

**Text of Contribution:**

- ✚ please specify in following structure: introduction, main text, conclusions; text broken down into chapters, eventually subchapters; the contribution may include sheets, charts, figures, pictures, etc., but it is necessary to indicate their sources with all obligatory bibliographic details in the full extent; notes and references to literature, please, specify in the footnote according to current bibliographic standards (ISO 690)

*Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;*

**Literature:**

- ✚ please specify a complete bibliography of all sources according to current bibliographic standards (ISO 690)

*Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;*

**Author's Contact:**

- ✚ please follow the below mentioned model structure of contact information on the author of contribution:

Ing. Jana Koprlová, PhD.  
Faculty of Law  
Trnava University in Trnava  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovak Republic  
[jana.koprlova@gmail.com](mailto:jana.koprlova@gmail.com)

Contribution manuscripts can be accepted only in electronic version in the format of the text editor MS Word document. Applying the stand-

ardized types and font sizes, line spacing as well as text formatting in the contribution manuscripts is highly recommended.

Your contribution manuscripts send, please, to the e-mail address of the journal's editorial office [sei.journal@gmail.com](mailto:sei.journal@gmail.com).

In the case of any uncertainty or necessity of providing additional information send your questions, please, to the e-mail address of the journal's editorial office [sei.journal@gmail.com](mailto:sei.journal@gmail.com).

We are looking forward to your contribution!

Yours faithfully,

Team **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**



## Etický kódex

### Článok I. Všeobecné ustanovenia

Medzinárodný internetový vedecký časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (ďalej len „časopis“) vydáva Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni. Redakcia časopisu sídli v priestoroch Právnickej fakulty na Kollárovej ulici č. 10 v Trnave.

Časopis má charakter vedeckého recenzovaného časopisu, ktorý vychádza v on-line elektronickej podobe pravidelne štyrikrát ročne na oficiálnej webovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>. Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje v dvojjazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísiel, ako i samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na webovej stránke časopisu.

Časopis ponúka podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych otázok z oblastí najmä verejného práva a súkromného práva.

Webová stránka časopisu ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súběžne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre slabozrakých čitateľov paralelne v slovenskom a anglickom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu.

### Článok II. Zodpovednosť a publikácia príspevkov

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise predkladajú. Autori príspevkov vedecky či pedagogicky pôsobia v zodpovedajúcich oblastiach zamerania časopisu a majú ukončené zodpovedajúce akademické vzdelanie na úrovni minimálne druhého stupňa vysokoškolského štúdia.

V súlade s vyššie uvedeným ustanovením sa automaticky so zodpovedajúcim odôvodnením zamietajú príspevky už preukázateľne publikované, ako aj príspevky, ktoré naplňajú skutkovú podstatu plagiátu či ne-

oprávneného, respektíve nezákonného zásahu do autorského práva podľa autorského zákona v platnom znení.

Informácie pre autorov zverejnené na webovej stránke časopisu sú záväzné. Uprednostňovanie anglického jazyka v príspevkoch je vítané.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise nesú odborní garanti z radov členov redakčnej rady a redakčného okruhu časopisu zodpovedajúci za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov, hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov a výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch.

Publikácia príspevkov v časopise sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- ✚ prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- ✚ potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- ✚ potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Texty príspevkov je možné prijímať len zaslané priamo ich autormi/ spoluautormi a s ich priloženým súhlasom na publikáciu príspevku; texty príspevkov zaslané sprostredkované prostredníctvom osôb, ktoré nie sú autormi, prípadne spoluautormi príspevku doručeného do redakcie časopisu, nie je možné prijať na následné recenzné konanie z dôvodu absencie súhlasu autora/spoluautorov.

### Článok III. Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise sa uskutočňuje nezávisle a nestranne na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaisťovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmerením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Príspevky sa so zodpovedajúcim písomným odôvodnením automaticky zamietajú v prípadoch, pokiaľ:

- ✚ autor príspevku preukázateľne nemá ukončené úplné vysokoškolské vzdelanie, t.j. vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa;
- ✚ príspevok preukázateľne nezodpovedá minimálnym štandardom a štandardným kritériám vedeckej etiky, ktoré sa kladú a sú všeobecne vedeckou verejnosťou a vedeckou obcou uznávané vo vzťahu k príspevkom danej kategórie (štúdie, eseje, recenzie publikácií, informácie alebo správy), či už z hľadiska rozsahu, náplne, metodologických východísk, použitej metodológie, a podobne, ako aj z hľadiska správneho, úplného a vedecky korektného uvádzania všetkých použitých bibliografických odkazov podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690).

#### **Článok IV. Vyhlásenie o prístupí ku kódexom a zásadám publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku**

Časopis v plnej miere uplatňuje a dodržiava kódexy a zásady publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku (Committee on Publication Ethics COPE) zverejnené na webovej stránke Komisie pre publikačnú etiku <https://publicationethics.org/>. Uvedené zásady a pravidlá publikačnej etiky sú záväzné pre autorov príspevkov, redakčnú radu časopisu, redaktorov a redakciu časopisu, recenzentov príspevkov, ako aj vydavateľa časopisu.

#### **Článok V. Nezávislosť a nestrannosť**

Časopis je nezávislým a nestranným medzinárodným vedeckým internetovým periodikom.

#### **Článok VI. Rozhodný právny poriadok**

Časopis a všetky s ním súvisiace právne skutočnosti a právne úkony sa riadia právnym poriadkom Slovenskej republiky.

*Trnava 31. december 2013*

## **Code of Ethics**

### **Article I. General Provisions**

International scientific online journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (hereinafter only “journal”) is published by the Faculty of Law at Trnava University in Trnava, and it thematically focuses mainly on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels. The journal’s editorial office resides in premises of the Faculty of Law in Kollárova Street No. 10 in Trnava, Slovakia.

The journal has the nature of a scientific peer-reviewed journal, which is issued in an electronic on-line version regularly four times a year on the official website of the journal <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>. Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors’ contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal’s official website.

The journal provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current issues mainly in the areas of public law and private law.

The website of the journal offers the reading public contributions in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface, both parallel in the Slovak and the English languages. In all those languages the journal’s editorial office provides also feedback communication.

### **Article II. Responsibility and Publication of Contributions**

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal. Contributors are scientifically or pedagogically engaged in areas corresponding with the main orientation of the journal and they have completed adequate academic qualification, at least the second degree of academic education.

In accordance with the foregoing provision shall be automatically with the adequate justification rejected contributions those have been provably already published as well as contributions those constitute the merits of plagiarism or of unauthorized, respectively illegal interference with the copyright under the protection of the Copyright Act in force.

Information for authors published on the journal's website is binding. Favouring the English language in contributions is welcome.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal have special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions, editor in chief in relation to the formal aspects of contributions and executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions.

Publication of contributions in the journal is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- ✚ express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- ✚ declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- ✚ declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Accepted can be only texts submitted for publication sent by their authors/co-authors directly and with their written permission for publication; text submissions sent mediated through non-authors or non-co-authors of a submitted text delivered to the editorial office of the journal cannot be accepted for the following review procedure due to the absence of the author's/co-authors' consent.

### **Article III. Review Procedure**

Reviewing the contributions for publication in the journal follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized independently and impartially by members of journal's editorial board and in

well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Contributions will be with adequate written justification automatically rejected in cases, if:

- ✚ the contributor hasn't provably completed the entire university education, i.e. the academic qualification of the second degree;
- ✚ contribution provably doesn't comply with the minimum standards and standard criteria of scientific ethics, which are imposed and generally respected by the scientific public and scientific community in relation to contributions of the given category (studies, essays, reviews on publications, information or reports), whether in terms of extent, content, methodological assumptions, applied methodology and similarly, or in terms of a proper, complete and scientifically correct indicating all the bibliographic references according to current bibliographic standards (ISO 690).

#### **Article IV. Declaration of Accession to Codes and Principles of Publication Ethics of the Committee on Publication Ethics**

The journal fully exercises and observes codes and principles of publication ethics of the Committee on Publication Ethics COPE published on the website of the Committee on Publication Ethics <https://publicationethics.org/>. Listed principles and guidelines of publication ethics are binding for contributors, journal's editorial board, journal's editors and editorial office, contribution reviewers as well as journal's publisher.

#### **Article V. Independence and Impartiality**

The journal is an independent and impartial international scientific online journal.

## **Article VI. Determining Law**

The journal and all the related legal facts and legal actions are governed by the law of the Slovak Republic.

*Trnava, Slovakia, December 31<sup>st</sup>, 2013*



# SOCIETAS ET IVRISPRUDENTIA

## **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

**Medzinárodný internetový vedecký časopis zameraný na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach**      **International Scientific Online Journal for the Study of Legal Issues in the Interdisciplinary Context**

Vydáva:  
Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave  
Slovenská republika

Issued by:  
Faculty of Law  
Trnava University in Trnava  
Slovak Republic

Vychádza štvrťročne  
2020, ročník VIII.

Issued Quarterly  
2020, Volume VIII.

URL časopisu:  
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Journal's URL:  
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Poštová adresa redakcie:  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovenská republika

Editorial Office Postal Address:  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovak Republic

E-mailová adresa redakcie:  
[sei.journal@gmail.com](mailto:sei.journal@gmail.com)

Editorial Office E-mail Address:  
[sei.journal@gmail.com](mailto:sei.journal@gmail.com)

Hlavný redaktor:  
Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Editor in Chief:  
Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Výkonný redaktor:  
Ing. Jana Koprlová, PhD.

Executive Editor:  
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave  
Slovenská republika

© Faculty of Law  
Trnava University in Trnava  
Slovak Republic

**ISSN 1339-5467**